

MAALLISTUVA MIESKUORO
Turun Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen Mieskuoro
ja sen ohjelmistokehitys vuosina 1919–2004

Tommi Saalas
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Musiikkitiede
Lokakuu 2016

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Tiivistelmä

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/
Humanistinen tiedekunta

SAALAS, TOMMI: Maallistuva mieskuoro. Turun Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen Mieskuoro ja sen ohjelmistokehitys vuosina 1919–2004.

Tutkielma, 88 s., 4 liites.

Musiikkitiede

Lokakuu 2016

Tämä tutkimus käsittelee Turun Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen Mieskuoroa ja erityisesti sen ohjelmistokehitystä kuoron perustamisesta vuodesta 1919 vuoteen 2004 asti, jonka jälkeen kirjoittaja aloitti kuoron johtajana. Kuoron ohjelmiston ja toimintakulttuurin muutos kytketään laajempaan yhteiskunnalliseen maallistumisen teoriaan, jonka mukaan uskonnon harjoittaminen postmodernissa yhteiskunnassa muuttuu yksityiseksi asiaksi, sellaiseksi, jota ei ole enää tarpeen liittää esimerkiksi kuorotoimintaan.

Opinnäyte edustaa institutionaalista musiikinhistorian tutkimusta, mutta yhdistää siihen niin kulttuurisen musiikintutkimuksen kuin perinteisen musiikkitieteen piirteitä. Aineistona tutkimuksessa on ennen kaikkea kuoron arkistosta saadut kaksi varsin kattavaa leikekirjasarjaa, yhteensä yli toistakymmentä kirjaa ja kansiota. Täydentäväksi materiaaliksi kirjoittaja on haastatellut teemahaastattelumenetelmällä kuoron toiminnassa mukana olleita laulajia. Haastatteluilla saaduista tiedoista varhaisimmaksi kantavat jo vuonna 1955 harrastuksensa aloittaneen laulajan muistot. Lisäksi on haastateltu kirjoittajaa kuoron taiteellisena johtajana edeltänyttä henkilöä.

Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston maallistumisen kuvaamiseksi kirjoittaja on koonnut kaikki eri arkistolähteisiin tallentuneet ohjelmatiedot, yhteensä vajaasta 500 konsertista tai muusta esiintymisestä. Näin saatu ohjelmisto on laulu kerrallaan luokiteltu hengelliseksi tai maalliseksi – tätä luokittelun kriteeristöä kirjoittaja kutsuu sakraalisiiviläksi. Näin koko aineistosta luotiin kuva sen hengellisyysasteen muutoksesta. Luokittelutyön tukiaineistona käytettiin mieskuoromusiikkia sisältäviä nuottikokoelmia ja kuoron nuottiarkistoa.

Kuoron ohjelmisto oli varsin pitkään kristinuskoon ja sen harjoittamiseen vahvasti kiinnittynyttä. Varhaisimpina vuosinaan kuoron toimintaa leimasi suorastaan lähetystyön omainen luonne. Konserttitoiminta alkoi 1941 kuoron osallistuessa ensimmäistä kertaa yhteispohjoismaisille NMKY-laulajapäiville, joka perinne jatkui noin viiden vuoden välein aina 1980-luvun alkuun. Sakraalisiivilöidyn aineiston valossa kuoron ohjelmistossa tapahtui selvä maallistuminen 1950- ja 1960-luvuilla Kaarlo Soinin johtajakaudella ja tämän jälkeen johtajana toimineen Henrik Christierninin kauden alkupuolella. Tämän jälkeen ohjelmisto palasi pitkälti hengelliseen, kunnes Jukka Pietilän kaudella vuosituhannen vaihteessa ohjelmisto muuttui jälleen selvästi maallisemmaksi, keskittyen välillä pitkälti populaarimusiikkiin.

Asiasanat: Musiikinhistoria, kuoromusiikki, maallistuminen

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuskohde ja tavoitteet	1
1.2	Aiempi tutkimus	2
1.3	Aineisto ja menetelmät	3
1.4	Työn kulku	7
2	Teoria ja menetelmät	8
2.1	Etnomusikologia ja kulttuurinen musiikintutkimus	8
2.2	Musiikin historian tutkiminen	9
2.3	Sekularisaatioteoria	12
2.4	Sekularisaatio ja suomalainen yhteiskunta	13
2.5	Arkistoaineiston analyysi ja sakralisiiivilän rakentaminen	14
2.6	Haastattelut	16
3	Turun NMKY:n Mieskuoro kontekstissaan	18
3.1	Turun NMKY	18
3.2	Katsaus suomalaisen mieskuoromusiikin historiaan	20
3.3	Suomalainen ja turkulainen mieskuoromusiikki tänään	21
4	Turun NMKY:n Mieskuoro 1919–1949	23
4.1	Turun NMKY:n Mieskuoron toiminnan käynnistyminen	23
4.2	Kuoro hengellisenä sanansaattajana	24
4.3	Konserttitoiminta alkaa osana yhteispohjoismaisten NMKY-päivien perinnettä	28
4.4	Viriävä toiminta ja matka Kööpenhaminaan	31
4.5	Suurempia muotoja, kuoron marssi ja lippu	33
5	Turun NMKY:n Mieskuoro 1950–1979	37
5.1	Vuosisadan jälkipuolisko käynnistyy matkailien	37
5.2	Kaarlo Soinin kausi	39
5.3	Börje Ekholmin ja Heimo Heimolan lyhyt välivaihe	45
5.4	Kuoron uusi kukoistus Henrik Christierninin johdolla	46
5.5	Tasaista leipää Matti Vuoriston ja Aarne Virtasen kausilla	50
6	Turun NMKY:n Mieskuoro 1979–2004	54
6.1	Lauri Karttusen jakso kuoron johtajana	54
6.2	Jukka Pietilän kauden uudet tuulet	59
6.3	Tangoa ja suomirokkia – Hä?	63
7	Yhteenveto ja tulokset	67
7.1	Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston kehitys sakralisiiivilän valossa	67
7.2	Maallistuvan kuoron toimintakulttuurin muutoksia	70
8	Johtopäätökset ja pohdinta	74
	Tutkimusaineisto	77
	Arkistolähteet	77
	Haastattelut	79
	Internet-lähteet	79
	Nuottilähteet	81
	Tutkimuskirjallisuus	85
	Liitteet	

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskohde ja tavoitteet

Tutkielmani aiheena on Turun Nuorten Miesten Kristillisen Yhdistyksen (lyhyemmin Turun NMKY:n) Mieskuoron historia ja erityisesti kuoron ohjelmiston maallistuminen. Turun Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys on perustettu 1893 ja sen Mieskuoro vuonna 1919. Kuorolla on siis pitkä historia ja se on yksi vanhimmista turkulaisista yhtäjaksoisesti toimineista kuoroista. Kuten kuoron nimikin kertoo, sen toiminta on ollut pitkään voimakkaasti hengellistä; siis kristinuskoon ja sen harjoittamiseen kiinnittynyttä. Ohjelmiston hengellisyys on kuitenkin ajan myötä muuttunut, mikä luo maallistumisesta mielenkiintoisen näkökulman kuoron vaiheiden tarkasteluun.

Tutkielmani tutkimuskysymys on: Miten maallistuminen näkyy Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmistossa vuosina 1919–2004? Maallistumista tarkastellaan ennen kaikkea kuoron konserteissaan esittämän ohjelmiston hengellisyyden muutoksen valossa, mutta myös toimintakulttuurin muutokseen kiinnitetään huomiota.

Opinnäytteeni on musiikki-instituution historian tutkimista. Kuorojen itse laatimissa historiikeissa sisältö painottuu usein konsertteihin, ulkomaanmatkoihin, johtajiin ja jopa hallintoon. Erityistä painoa annan sille minkälaista musiikkia on laulettu – asia, joka välillä tuntuu jäävän eriskummallisen vähäiselle huomiolle. Tätä on mielestäni mielenkiintoista tutkia, koska ohjelmistovalinnat ovat kuorotoiminnassa keskeisiä tarkasteltaessa kuoroa nimenomaan musiikillisesta näkökulmasta.

Olen toiminut helmikuusta 2005 Turun NMKY:n Mieskuoron taiteellisena johtajana ja olen tässä tehtävässä edelleen. Tästä juontuu myös opinnäytteen ajallisen tarkastelun rajaaminen päättymään oman kauteni alkuun – oman menneen tutkimisesta olisi muodostunut menetelmällinen hetteikkö, jolle en tahtonut astua.

Vuonna 2019 kuoro täyttää 100 vuotta, mihin yhteyteen olen lupautunut laatimaan kuorolle historiikin. Pro gradu -tutkielmani aihevalinta tukee tätä edessä olevaa historiikkityötä, mutta on maallistumisnäkökulmallaan painotukseltaan tieteellisessä mielessä toivottavasti hieman kiinnostavampi.

1.2 Aiempi tutkimus

Suomalaisen kuoromusiikin historiasta ei ole julkaistu tieteellisesti laajamittaista kokonaiskatsausta, mutta erilaisia historiikeja kuitenkin useita. Hiljakkoin (2015) ilmestynyt Reijo Pajamon *Laulun tenhoisa taika. Suomen kuorolaulun historia* on ilahduttava yritys kokonaisesitykseksi, mutta nykyaikaisen musiikin historian tutkimuksen näkökulmasta (ks. esim. Sarjala 2002) jo hänen esipuheensa (Pajamo 2015, 5) viittaus Ilkka Oramon propedeuttiseen musiikkitieteen luento- ja kirjallisuustutkimukseen vuonna 1968 saa epäilemään kirjoituksen ajanmukaisuutta. Oramo oli näet tuolloin puolisen vuosisataa sitten käsitellyt Raphael Kiesewetterin suurmiesteoriaa vuodelta 1834. Teorian mukaan musiikin historiassa on kunakin aikana vaikuttanut vain yksi nero. (Ibid.) Tästä huolimatta Pajamon teos on melko kattava ja erittäin kiinnostava katsaus aiheeseen. Nykypäivän pääkaupunkiseudun ulkopuolisia kuoroja esitellessään se ei kuitenkaan esimerkiksi Varsinais-Suomen kokoonpanoista osaa piirtää taiteellisesti kattavaa kuvaa ja jättää tutkielman aiheena olevan kuoron lisäksi esimerkiksi kaikki Turun nykyiset ylioppilaskuorot kokonaan vaille mainintaa. (Pajamo 2015, 324–330.)

Suomalaisen mieskuoromusiikin mennyttä on ansiokkaasti käsitellyt Olli Junkkari (1995) kirjassaan *Mieskuorolaulun luvattu maa*, joka luo kuvan mieskuorotoiminnan synnystä ja kehityksestä maassamme. Ylioppilasmieskuorot ovat usein tasavuosinaan julkaisseet varsin kattavia katsauksia vaiheisiinsa, tarjoten samalla kontekstia ainakin pääkaupungin kulttuuriseen atmosfääriin eri aikoina. Näistä mainittakoon Ylioppilaskunnan Laulajia käsittelevä Antti Häyrysen *Sinivalloiset äänet* (2008) ja Polyteknikkojen Kuoron historiaa luotaava Kimmo Korhosen *Mikä teekkarilaulun on mahti* (2004). Michaela Bränn on toimittanut Akademiska Sångföreningeniä käsittelevän kokoelmanteoksen *Manskörssång i tid ock rum* (2013). Turkulaisista mieskuorohistoriikkeista on syytä mainita Herkko Rautakorven toimittama kokoelmateos *Laulu on uskoa aurinkoon* (2014), joka käsittelee Laulun Ystävien historiaa, sekä Robert Lindbergin toimittama kokoelmateos *Studentkören Brahe Djäknar 1937–2012* (2012).

Koko Turun NMKY:n vaiheista – Mieskuorohan on vain yksi yhdistyksen lukuisista toimintamuodoista – ovat historiikit kirjoittaneet Eero Läntinen (*Virta on vettä täynnä*, 1973) ja Juhani Merilahti (*Kestävän aatteen vuosisata*, 1993). Tarkkojen lähdeviitteiden puuttuessa jälkimmäisen nojautumisesta ensin mainittuun ei voi kuin esittää arveluja.

Näissä ns. "pääyhdistyksen" historiakirjoitelmissa on käsitelty kohtuullisessa määrin myös Mieskuoron vaiheita; kuoro on ensimmäisiä Turun NMKY:n musiikkiin keskittyneistä alaosastoista.

Omaa tutkimustani lähellä on Otto Holmborgin kansatieteellinen pro gradu -tutkielma, jossa hän käsittelee Turun NMKY:n koripallotoimintaa ja sen suhdetta kristillisyyteen. Hänen tutkimuksensa perusteella Turun NMKY:n koripallojunioreilla oli varsin vähän käsitystä seuransa kristillisestä perustasta (Holmborg 2007, 74). Vastaavasti Juha Tenhunen on tutkinut Jyväskylän yliopistoon laatimassaan pro gradussa Suomi-Gospelin maallistumiskehitystä, nähden gospelin maallistumisen tuoneen sen lähemmäs yleisöjään (Tenhunen 2012, 44–45).

Ulkomaista kuoromusiikin maallistumista käsittelevää tutkimusta edustaa kiinalaisten Jiefu Zhangin ja Kai Zhoun artikkeli kanadalaisessa sosiaalitieteellisessä julkaisussa (2008). Tässä, niin kuin vaikkapa jo lähes sata vuotta aiemmin (ks. Stubbs 1916), näkökulma on kuitenkin pitkälti nimenomaan kirkon piirissä esitettävän musiikin maallistumisessa. Omassa tutkimuksessani on kuitenkin kyse kuorosta, joka ei ole taustayhteisöstään huolimatta sidottu esiintymään vain kirkoissa tai vain tietynlaisella ohjelmistolla.

1.3 Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseni aineisto muodostui lopulta varsin laajaksi, sisältäen niin arkistomateriaalia, haastattelulla kerättyä aineistoa kuin kirjallista materiaalia.

Tarkemmin luetellen tutkimukseni aineistona on:

- 1) Turun NMKY:n Mieskuoron arkiston leikekirjoihin ja -kansioihin koottuja konserttiohjelmia ja lehtileikkeitä, myös joitakin ääni- ja kuvataallenteita sekä jäsenkortisto
- 2) haastatteluilla keräämäni aineistoa
- 3) nuotteja
- 4) muuta kirjallista materiaalia

Turun NMKY:n Mieskuoron arkisto sijaitsee Turun NMKY:n toimitalon kellarissa osoitteessa Sirkkalankatu 27, 20700 Turku. Sieltä käyttöön saamaani keskeisintä aineistoa sisälsivät leikekirjat ja -kansiot. Näistä merkittävimpinä näen kuusi suurta (n. 40 cm x 60 cm), kukin noin 100 lehteä käsittävää kronologisuuteen pyrkivää leikekirjaa (Arkistolähteet 6–11), jotka käsittävät materiaalia lähes koko kuoron toiminta-ajalta – aivan ensimmäisiltä vuosilta ei ole säilynyt mitään ja vuosien 1983–1989 välillä on aukko, jota ilmeisesti on ollut tarkoitus myöhemmin täydentää, koska leikekirjassa on tällä kohden useita tyhjiä aukeamia (Arkistolähde 10, 36–40). Näiden leikekirjojen laatijoista ei ole tietoa, mutta ainakin kuoron vuonna 1955 vahvistetuista ja painetuista säännöistä (Arkistolähde 6) lähtien kuoron hallinto on tuntenut arkistonhoitajan tehtävän. Leikekirjoissa ensimmäisiltä vuosikymmeniltä leikkeitä onkin niukemmin ja aiempaa järjestelmällisempi ote alkaa vuodesta 1956. Arkistoon tallennettujen konserttiohjelmien määrä vastaavasti vähenee 1980-luvulta lähtien.

Edellä esitetyn leikekirjasarjan lisäksi Kuoron I basson äänenvalvojana vuoden 1969 juhlakonserttiohjelmassa mainittu veturinkuljettaja Paavo Läntinen on tehnyt huolellista työtä koostamalla viisi arkistomapeillista kronologisesti järjestettyjä ohjelmalehtisiä ja lehtileikkeitä kuoron toiminnasta vuodesta 1932 aina vuoteen 1986 saakka (Arkistolähteet 1–5). Nämä kaksi leikekirjasarjaa täydentävät toisiaan ja luonnollisesti sisältävät runsaasti myös samoja leikkeitä. Arkistoaineistoa on nähtävillä kuvassa 1.

Kuva 1. Arkistomateriaalia: vasemmalla Paavo Läntisen koostamia leikkeitä arkistomapeissa. Oikealla kuoron leikekirjoja, joista vanhin auki päällimmäisenä esimerkkiaukeamalta 42–43, joka sisältää niin lehtileikkeitä kuin käsiohjelmaa vuodelta 1949.

Tutkimukseni käsikirjoituksen ollessa jo varsin pitkällä arkiston kätköistä valokuvakansioiden välistä löytyi vielä yksi leikekansio, ”*Turun NMKY:n mieskuorolle juhlavuotena 1969. Kokoelman koonneet alusta alkaen mukana olleet kuoron jäsenet Artturi Tamminen ja Aarne Wuoristo*”. Tämän kansion ensimmäiseltä sivulta löytyikin sitten varhaisin löytämäni kuoron ohjelmalehtinen, loppuvuodelta 1920. (Arkistolähde 15, 2.) Lisäksi olen saanut käyttöni yksittäisiä ohjelmalehtisiä ja nuotteja vanhoilta kuorolaisilta Vesa Vainiolta ja Juhani Lampisuolta sekä Jukka Pietilältä.

Merkittävä osa jonakin hetkenä syntyvästä lähdeaineuksesta katoaa pysyvästi. Toisaalta historiaa tehdään siitä aineksesta mitä on käytettävissä. (Sarjala 2002, 54.) Ehkä Turun NMKY:n Mieskuoron piirissä on koettu, että jokin osa toiminnasta on vähempiarvoista, joten siitä ei tarvitse kirjoittaa tai sitä ei tarvitse taltioida. Tai että osa toiminnasta on luonteeltaan sellaista, että paperille painettua materiaalia ei ensinkään ole ollut, joten mitään sellaista ei ole voinut kirjallisena säilyäkään. Turun NMKY:n Mieskuoron arkistonhoitajan työinto leikkeiden taltioinnissa on varmasti myös vaihdellut, henkilöstä ja tilanteista riippuen.

Arkistoaineistoa täydentämään käytin tutkimusta varten itse tekemilläni haastatteluilla keräämääni tietoa, joka käsittää niin muistoja kuoron menneistä tapahtumista kuin haastateltujen omia arvioita kuoron kulttuurin muutoksista. Koska opinnäytteeni tarkastelujakso 1919–2004 on pitkä, kanto haastatteluilla saatu horisontti vuodesta 2004 taaksepäin vain jonkin verran yli puoleen matkaan, vuoteen 1955.

Ohjelmiston maallistumisanalyysin keskiössä on laulujen luokittelu hengellisiksi tai maallisiksi. Huomattavan suuren osan arkistoon tallentuneiden käsiohjelmien tuntemista teoksista olen kyennyt löytämään erilaisista keskeisistä Suomessa käytössä olleista mieskuoromusiikin kokoelmista kuten *Laulu-Miesten lauluja I–III* (Spolander 1923 ja 1944; Turunen 1955) tai *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa* (toim. A. E. Taipale vihkot 1–11, Martti Hela vihko 13, L. J. G. Strähle vihko 14 ja Martti Turunen vihko 15). Suureksi avuksi laulujen löytämisessä on ollut Mieskuoro Sirkkojen verkkosivujen tietokanta, joka perustuu Forssan kaupungin mieskuoron taiteellisen johtajan Olli Salomäenpään keräämään aineistoon ja jota Mieskuoro Sirkkojen nuotistonhoitaja Matti Piiparinen on edelleen täydentänyt ja korjannut (Sirkat 2016). Sirkkojen tietokanta – paitsi osaa kertoa, mistä kokoelmasta laulua etsiä – sisältää tiedot sekä *teoksen nimestä* että *alkusanoista*. Tämä tieto oli tarpeen, koska vanhojen nuottikirjojen hakemistot

sisältävät monasti laulut vain alkusanojensa mukaisesti järjestettynä, kun taas Turun NMKY:n Mieskuoron arkistolähteiden käsiohjelmissa laulut mainitaan lähes poikkeuksetta varsinaisen nimensä mukaan. Näin tietokannan avulla saatoinkin löytää teoksen nimen perusteella sen alkusanat, ja näin edelleen etsiä teoksen käytössäni olleista kokoelmista. Kirjoina julkaistujen mieskuoronuottien kokoelmien lisäksi osan nuottimateriaalista olen löytänyt kuoron arkiston nuottikokoelmista, varustettuna tosin paikoin varsin epätäydellisin taustatiedoin.

Turun NMKY:n Mieskuoro on itse julkaissut historiikirjoituksia juhlakonserttien käsiohjelmissaan. Näistä kattavin on Eero Läntisen *Piirtoja 50-vuotiselta taipaleelta* vuodelta 1969. Myöhemmät lehdykät täydentävät näitä tietoja (1994, 1999, 2009), mutta osasta puuttuu jopa kirjoittajan nimi (1979, 1989) – jos kohta en näe syytä epäillä tietojen paikkansapitävyyttä, sitä paitsi valtaosan näissä esiintyvistä tiedoista olen pystynyt arkistolähteistä tarkistamaan. Nämä kirjoitukset voi lukea osin aiemmaksikin tutkimukseksi, mutta myös toisaalta oman tutkimukseni aineistoksi.

Eero Läntisen kirjoituksia voi pitää primäärilähteinä siinä mielessä, että hän itse osallistui NMKY:n toimintaan jo "polvihousuisena poikasena" vuodesta 1915, toimi Turun NMKY:n nuorisosihteerinä vuodesta 1928 ja pääsihteerinä vuodesta 1952 vuoteen 1979 (Arkistolähde 3, 67: leike Herättäjä-lehdessä 2.2.1973; Merilahti 1993, 110). Mieskuoron sihteerinä Läntinen toimi 1935–1950 ja puheenjohtajana 1950–1965 sekä vielä tämän jälkeen kunniapuheenjohtajana. Kuoron jäsenkortiston mukaan hän siirtyi vasta tammikuussa 1993 tuolloin perustettuun seniorikuoroon. (Arkistolähde 16.) Tässä kyllä "nuorten miesten" kuoron määritelmä venyy, koska hän siis jätti nuorten miesten kuoron vain hieman ennen helmikuista 88-vuotispäiväänsä.

Metodisesti opinnäytteeni edustaa musiikki-instituutioiden historiikeista tuttua institutionaalisen biografian kirjoitusta. Maallistumisnäkökulma tuo siihen samalla uskontotieteellisen ja kulttuurisen otteen. Arkistoaineiston käsittely on luonteeltaan kvalitatiivista, mutta ohjelmiston erittelyn, tulkinnan ja kvantifiointien avulla rakennan materiaalista myös sellaista numeerista aineistoa, jonka avulla maallistumista on mahdollista esittää havainnollistavana kuvaajana. Tähän tarkoitukseen olen luonut työkalun, jota kutsun nimellä *sakraalisiivilä*. Sakraalisiivilään tarttuu hengelliseksi luokittelemani musiikki. Kuoron koko arkistoon tallentunut ohjelmisto siivilöimällä nähdään sen hengellisyyden muutos suhteessa aikaan. Ohjelmistoa tutkaillessani tulee

tutkimukseen mukaan myös musiikkianalyttistä otetta, esimerkiksi arvioitaessa tietyn sävellyksen kuorolauluteknistä haastavuutta ja ylipäätään musiikin luonnetta. Tässä suureksi hyödyksi on oma kokemukseni kuoronjohtajana ja sen kautta syntynyt mieskuoromusiikin ohjelmistotuntemukseni.

Kuoron kulloistakin tolaa olen saatavilta osin kuvannut arkistolähteisiin tallentuneilla lehtiarvosteluilla. Vaikka kritiikit luonnollisesti ovatkin kirjoittajiensa subjektiivisia arviota, luovat ne kuitenkin jonkinlaisen käsityksen konserttien kulusta, luonteesta ja ohjelmasta sekä kuoron taiteellisesta iskukyvyistä. Oikeastaan vielä niin, että aikalaisarvio suhteuttaa kuulemansa omaan aikaansa – nykykorvin aivan eturivin kuorojenkin tallenteet vaikkapa 1960-luvulta kuulostavat paikoin jo varsin vaatimattomilta.

1.4 Työn kulku

Tutkielmani luvussa 2 käsitellään työn teoreettisia ja menetelmällisiä lähtökohtia: musiikin historiaan tutkimuksen olennaisuuksia ja sekularisaatioteorioiden keskeisiä teesejä. Edelleen käsitellään arkistoaineiston ja haastattelumateriaalin parissa tehtyä työtä ja esitetään, miten työn keskeinen menetelmällinen väline sakraalisiin rakentuu.

Pääluvussa 3 luon suppeat katsaukset niin NMKY-liikkeen taustaan kuin suomalaisen mieskuoromusiikin menneeseen sekä turkulaisen kuorotoiminnan tilaan. Pääluvuissa 4–6 kynnetään läpi kuoron menneen, pitäen koko ajan hengellisyyteen liittyvät tuntosarvet herkkinä; mitä kaikkea tapahtui kuoron 1930-luvun tilanteesta, jolloin "eräänlainen lähetystyön luonne tulee leimaa antavaksi" (Läntinen 1969, 7) aina siihen hetkeen vuosituhannen vaihteessa, jolloin arkkipiispa Jukka Paarma esittää silloiselle kuoronjohtaja Jukka Pietilälle retorisen kysymyksen: "Lauloitte sitten ravintolassa?" (Haastattelu 1).

Pääluvussa 7 maallistumisanalyysiä syvennetään sakraalisiin annin ja haastattelutietojen avulla. Johtopäätösluvussa 8 tämä kytetään vuonna 2005 alkaneen oman Turun NMKY:n Mieskuoron johtajakauteni tapahtumiin.

2 Teoria ja menetelmät

2.1 Etnomusikologia ja kulttuurinen musiikintutkimus

Mitä tahansa musiikkia tutkittaessa on huomattava, että se luo merkityksiä vain vuorovaikutuksessa tekstin – tai laajemmin ottaen – kontekstinsa kanssa. Ja nämä merkitykset syntyvät vastaanottajan oman taustan ja tämän kulttuurin kanssa, ajassa ja paikassa. (Välimäki & Richardson 2014, 66.) Toisin sanoen musiikin tehtävät ja siihen liittyvät merkitykset muuttuvat ajan myötä, yhteiskunnan kehittyessä (Richardson & Heinonen 2014, 46).

Tutkimukseni perustuu tälle sekä kulttuurisen musiikin tutkimuksen että etnomusikologian perusidealle musiikista sosiaalisena toimintana ja kulttuurisen merkityksen rakentajana (Moisala & Seye 2013, 5). Kuoromusiikin tapauksessa tämä on erityisen relevanttia, koska kuoro itsessään on yhteisö jäsentensä ehkä ristiriitaisine haluineen ja tavoitteineen. Silti osallistujista jokainen haluaa olla toiminnassa mukana.

Tutkimukseni kannalta perinteisen musiikkitieteen ja etnomusikologian oppihistoria ja -kiistat ovat epäkiinnostavia. Kuitenkin on huomattava, että vasta vuosituuhannen vaihteen tienoilla myös klassista musiikkia on laajemmin ruvettu tutkimaan laajemmin etnografisin menetelmin ja kulttuurisen kontekstin osana (Mantere & Moisala 2013, 203). Teosten analyysiin perustuva maallistumiskuvaus kuorokontekstissa on tässä mielessä ajanmukaista musiikkitiedettä.

Vaikka tässä opinnäytteessäni tutkin hyvin tuntemani kuoron mennyttä, aikaa ennen omaa johtajakauttani, on vaikea välttyä tietynlaiselta etnomusikologialle tutulta osallistavan tutkimusmetodin tunnelmalta. Tullessani johtamaan Turun NMKY:n Mieskuoroa vuonna 2005 oli kuorossa vielä monia jo vuosikymmeniä toiminnassa mukana olleita laulajia. Tässä tutkimuksessa, kuoron viimevaiheita tutkaillessani, on puheenaoleva kuoro käytännössä sama, jonka sain tuolloin käsiini. Tätä kirjoittaessa – yli vuosikymmenen johtajakauteni aikana – on kuoron menneestä tallentunut mieleeni paljon käsityksiä ja kertomuksia, jo vuosia ennen tämän opinnäytteen idean syntymistä. Tämä asemani tarjoaa poikkeuksellisen määrän kirjoittamatonta tietoa ja kulttuuriperintöä käyttööni tutkijana. Ilmeisen vaaran kriittisen etäisyyden

puuttumisesta olen pyrkinyt minimoimaan käyttämällä ennako-oletuksiani vain kysymysten muotoilemiseen.

Etnomusikologian mielenkiintoinen lähtökohta on, miten "kulttuurinsa ajattelu- ja käyttäytymiskoodiston omaksunut ihminen ajattelee ja rakentaa maailmaansa musiikillisesti" (Mantere & Moisala 2013, 205). Maallistumisnäkökulmasta siis miten hengellisen maaperän omaksunut laulajisto rakentaa itseään.

2.2 Musiikin historian tutkiminen

Kulttuurisen musiikintutkimuksen ja etnomusikologian ohella tutkimukseni keskeisin ala on musiikinhistoria. Tutkimukseni nojaakin pitkälti kulttuurisen musiikintutkimuksen mukaisesti orientoituneeseen historiantutkimukseen.

Jukka Sarjalan kirja *Miten tutkia musiikin historiaa* (2002) käsittelee musiikin historian tutkimuksen historiaa ja nykyisiä suuntauksia sekä antaa hyvinkin käytännönläheisiä neuvoja ja vinkkejä tutkielman tekemiseen: tutkimusongelman muodostamiseen, aineiston hankintaan, lähdekriittisyyteen ja historiallisen esityksen rakentamiseen. Musiikinhistorian tutkimuksen lähtökohtana on uteliaisuus, joka muotoillaan tieteellisesti selväpiirteisiksi tutkimuskysymyksiksi. Kysymykset itsessään luovat teemoja ja kokonaisuuksia, joista muodostuu historiijoitsijan työn sisältö. Sarjala painottaa asiaa siten, että kysyminen on vastaamista perustavammanlaatuista puuhaa; pulaa on enemmän hyvistä kysymyksistä kuin vastauksista. (Sarjala 2002, 44–45.) Tutkimuksessani olenkin pyrkinyt kysymään maallistumiseen liittyviä kysymyksiä, pelkän kuoron menneisyyttä kuvaavan vuosikymmenten hanhenmarssin sijasta.

Musiikinhistorian metodologiat vaihtelevat luonnollisesti tarkasteltavien asioiden ja ilmiöiden mukaan. Tuo tiedonmuodostuksen, kysymisen taito on jokaisen opetettava itse oman työn kautta. Asiantuntemuksen karttuessa taito täsmälliseen kysymiseen tietyn asiantuntemuksen puitteissa kasvaa, mutta samalla asiantuntijuus asettaa kysyjän paikkaan, josta tämä kyselee vain omaa asiantuntijuuttaan pönkittäviä kysymyksiä. Opiskelijan tulee sijoittaa itsensä musiikinhistoriallisen tutkimuksen alueelle kysymällä joko perinteiden kannalta "oikeita" kysymyksiä tai kyseenalaistaen niihin sisältyvän varmuuden. Toisin sanoen nuori tutkija kun ei vielä oikein osaa kysyä, saattaa osua

tuoreeseen kysymyksenasetteluun hegemonian ulkopuolelle. (Sarjala 2002, 46–47.)

Tämä nimenomaan on ollut tavoitteenani.

Oman aikamme musiikintutkimus on ravistautunut irti parin vuosisadan ajan musiikin tutkimusta vallinneesta teoskeskeisen kaanonin tutkimuksesta. Kohteet ja tarkastelutavat ovat moninaistuneet. Jo mainittu etnomusikologian ja "perinteisen" musiikkitieteen dialogi on johtanut niin kohteiden kuin metodien uudistamiseen. Uusia kysyjä ja kysymyksiä on noussut kentälle, esimerkiksi taidemusiikin toiminnan tutkimisen tai vaikkapa nyt käsillä olevaan kuoromusiikin tutkimiseen. (Sarjala 2002, 48; Kramer 2006, x)

Tutkijan on mahdotonta muodostaa kysymyksiä ilman ennakkokäsityksiä.

Musiikinhistorioitsijan valitessa tutkimusaiheen hänellä on siitä jo monenlaista kokemusta, kuten omassa tilanteessani: oman elämäni kautta olen oppinut jo jotain maailman muuttuvuudesta ja olemisen ajallisuudesta – sekä kuoron menneestä.

Tutkimusongelma kehittyy vuorovaikutuksessa aineistojen ja kirjallisuuden kanssa; tulkinnan kehällä edetään yrityksen ja erehdyksen kautta. Poliitikastakin viime aikoihin tutuksi tullut matematiikan itse itseään tarkentavan lausekkeen nimitys *iterointi* sopii kuvaamaan kysymisen edistymistä. (Sarjala 2002, 50–51; Hirsjärvi & Hurme 2001, 15)

Kysymiseen liittyy olennaisesti konteksti niin tutkimusperinteen, yhteiskunnan tai muiden tekijöiden mielessä. Erilaiset kontekstit vaativat erilaisia kysymyksiä ja sulkevat toisiaan pois. Tulkinnan kehällä tulee pohtia miksi tietyt kysymykset ovat tutkijasta tärkeämpiä tai kiinnostavampia. (Sarjala 2002, 52.) Näin oman tutkimuksenikin kohdalla – yhtä lailla tulokulmaksi Turun NMKY:n kuoron historiaan olisi voinut valita vaikka ohjelmiston *isänmaallistumiskehityksen*. Kuoron NMKY-taustan kautta koin maallistumisen kuitenkin kiinnostavammaksi ja ylipäätään isänmaallisuutta vähemmän ilmeiseksi ja ennen kaikkea vähemmän tutkituksi lähestymistavaksi.

Historiallisessa tutkielmassa kysymyksenasettelu tulee pohjustaa aihepiirin ja esimerkkien valossa; tutkimuskysymyksen mielekkyys täytyy perustella havainnollisella tarkastelulla. Tavoitteena on yhden kirkkaan tutkimuskysymyksen esittäminen. Itse kysymys voidaan sitten purkaa pienempiin osiin tai ongelmiin. Osa aihepiiriin liittyvistä kysymyksistä on niin itsestään selviä, ettei niitä tarvitse edes esittää, asiat täytyy selvittää joka tapauksessa. (Sarjala 2002, 53.)

Suuri osa ihmisen toiminnan todisteista katoaa. Niin ihmismuisti kuin arkistot ovat valikoivia ja lähteitä myös rappeutuu tai muuten tuhoutuu. Menneisyys tulee todeksi vain nykyhetkessä elävien mielikuvituksessa. Musiikinhistorian heuristiikkaan kuuluvat yhtä hyvin arkistot, käsikirjoitukset, muistiinpanot, kirjallisuus, lehdet, nuotit ja luonnokset sekä erilaiset ääni- ja kuvatallenteet. Omia aineistoja voi tuottaa vaikka haastatteleamalla. (Sarjala 2002, 56.)

Lähteiden keruussa olennaista on hyvä rajaus, usein aineistoa on lopulta yli tarpeen, kuten tässäkin tutkimuksessa. Historiallinen tutkimus on jatkuvaa kysymistä ja vastaamista ja käsitys omasta tutkimuksesta tarkentuu kaiken aikaa harhapolkujen ja oivallusten kautta. (Sarjala 2002, 57.) Lähteet voi jakaa primääri- ja sekundäärilähteisiin sen mukaan ovatko ne kiinnostuksen kohteena olevan ajan toimijoiden tuottamia aineistoja vai myöhemmin esitettyjä tietoja. (Sarjala 2002, 67.)

Nykyaikainen tutkimus ei kuvittele voivansa erottaa totuudenmukaisen ja harhaanjohtavan aineksen toisistaan. Lähdekritiikki ottaa lähtökohdakseen lähteen syntyyn liittyvät kontekstit ja kuvittelee siihen liittyviä syitä ja tavoitteita: menneisyyttä rekonstruoidaan. Mitä kaikkea tulee sisällyttää, ei tutkijan mieltymysten mukaan, vaan hänen arviostaan siitä mikä olisi riittävää selittämään jotain. Historioitsija pohtii miten lähteet tarjoavat tietoa hänen tutkimukselleen ja tieto kasvaa tästä tulkinnasta. Lähdekritiikki merkitsee myös kriittisyyttä muiden tutkimuksille ja tulkinnoille ja luotettavuudelle. (Sarjala 2002, 73; Taruskin 2010, xiii.)

Musiikinhistorian tutkimussuuntauksista omassa työssäni relevanttia on musiikki-instituutioiden historiankirjoitus. Tärkeä on myös rakennehistoriallinen näkökulma, jossa musiikki liittyy monimutkaisesti erilaisten sosiokulttuuristen tekijöiden, instituutioiden, ideologioiden, käytösnormien, taloudellisten seikkojen, mentaalisten ilmiöiden ja muiden elementtien verkostoon. Tutkimuksessani nimenomaan maallistuminen ja kuorokonteksti sitovat perinteisen musiikinhistorian teos-, sävellysteknis- ja tapahtumakeskeisen narratiivin näihin yhteiskunnallis-sosiologisiin tekijöihin. (Dahlhaus 1999 [1977], 131–133.)

2.3 Sekularisaatioteoria

Koska tutkimuksessani käsittelen Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston maallistumista, on tämä käsitteen teoreettinen tausta kovin keskeinen. Maallistuminen ja sekularisaatio ymmärretään tässä työssäni synonyymeinä. Sekularisaatio voidaan määrittää uskonnollisen auktoriteetin alan kaventumisena. Maallistunut on tilanne, jossa esimerkiksi jokin valtiollinen instituutio tai kulttuuri-instituutio – siis tässä tapauksessa kuoro – ei enää ole uskonnollisen vallan alla. Sekularisaatioteorioilla tarkoitetaan uskonnollista muutosta selittäviä teorioita, joista osa käsittelee uskonnollisuuden vähenemistä tai katoamista ja osa sen yksityistymistä tai muodon muuttumista. (Pärssinen 2011, 5–6.)

Ranskalaisen 1800-luvun filosofi August Comten mukaan tiede syrjäyttää ajan myötä uskonnon ja henkilökohtaisen uskonnollisuuden. Hieman myöhemmin 1800-luvun loppupuolella vaikuttaneen saksalaisen sosiologi Max Weberin mukaan tieteen rationalismi murentaa uskonnon kognitiivista perustaa, mutta silti yhteiskuntaan jää edelleen uskovia. Oman aikamme sosiologin, slovenialaisen Thomas Luckmannin mukaan uskonnot muuttuvat henkilökohtaisiksi korvaten institutionalisoituneet uskonnot: maailmankatsomus muodostuukin ”uskonnollisuudesta à la carte”. Modernin sosiologian kättilöksi mainittu yhdysvaltalainen Talcott Parsons on Luckmannin kanssa samoilla linjoilla; hän näkee uskonnon pirstaloitumisen ja syrjäyttämisen yksityiseen piiriin. (Gorski 2000, 104–141.) Nämä näkemykset ovat sekularisaatioteorian peruslähtökohtia.

Brittiläisen sosiologi Bryan Wilsonin mukaan sekularisaatio on modernisaatioon liittyvä perustavanlaatuisen yhteiskunnallinen prosessi, joka esiintyy yhteiskunnan organisaatiossa, kulttuurissa ja yhteisessä ajatustavassa. Uskonnolliset instituutiot ja ajattelumallit sekä uskonnon harjoittaminen muuttuvat vähäpätöisemmiksi yhteiskunnan toiminnan kannalta. Yhteiskunnassa tapahtuu Wilsonin mukaan kolme muutosta sekularisaation myötä. Muutokset tapahtuvat auktoriteetin sijainnissa, tiedon luonteessa ja elämän periaatteissa: poliittinen valta vapautuu uskonnosta, tieto syntyy empiirisen ja eettisesti neutraalin tieteen kautta ja elämä perustetaan rationaalisten periaatteiden varaan. (Davie 2014, 440–441.)

Nämä teoriat on tietenkin luonteva nähdä ajallisessa ja historiallis-maantieteellisessä konteksteissaan, mutta toisaalta näiden perusajatukset ovat edelleen sekularisaatioteorian pohjana. Comten ajatukset istuvat hyvin yhteen vaikkapa sen kanssa että Ranska on tänäkin päivänä yksi niistä valtioista, joissa kirkko ja valtio on selkeästi erotettu toisistaan. Tutkielmani kannalta uusimmat teoriat tuntuvat relevanteimmilta – Parsonsin ja Luckmannin muotoilut uskonnon henkilökohtaistumisesta istuvat Turun NMKY:n Mieskuoron kontekstiin hyvin.

2.4 Sekularisaatio ja suomalainen yhteiskunta

Suomessa maallistumiskehitystä on vaikkapa kirkon merkityksen väheneminen vallankäyttäjänä tai kouluttajana. Roland Inglehart väittää kirjassaan *Modernization ja Postmodernization* (1997) aineistonsa perusteella Weberin ja Marxin ollessa oikeassa siinä, että uskomusjärjestelmällä ja talousjärjestelmällä on kiinteä yhteys (ks. Helve 2002, 29). Inglehart käyttää käsitteitä modernisaatio ja postmodernisaatio. Modernisaatio on kehitystä teollistumisen, maallistumisen, urbanisoitumisen, byrokratisoitumisen ja yhteiskunnallisen ja ammatillisen erikoistumisen saroilla. Postmodernisaatio on hänen mielestään tätä kehitystä epälineaarisesti ja epädeterministisesti jatkava muutos. Arvojen muutoksia voi selittää sukupolvien kokemuksilla: Suomessakin sotienjälkeiset sukupolvet ovat eläneet taloudellisesti turvattuina, jolloin taloudellisen ja fyysisen turvallisuuden materialistisista arvoista on edetty postmoderneihin arvoihin, joita edustavat esimerkiksi itseilmaisun ja elämän laadun painottaminen. (Ibid.) "Yksilötasolla sodan puuttuminen, vaurauden lisääntyminen ja yhteiskuntien hyvinvointivaltiopolitiikka ovat saaneet aikaan ihmisissä turvallisuudentunteen, joka on korvannut uskonnon perinteisesti tarjoaman turvallisuudentunteen" (Helve 2002, 31). Edelleen koulutuspolitiikan muutos on nostanut korkeasti koulutettujen määrää yhteiskunnassa, joka tukee osaltaan postmodernien arvojen voimistumista (ibid, 46).

Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisemassa sekularisaatiota ja kognitiivista dissonanssia käsittelevässä tutkielmassa vuodelta 1991 Suomen tilannetta kuvataan seuraavasti: "uskonto on kansainvälistynyt ja privatisoitunut, jokapäiväisestä elämästä irtautunut elämänalue [- -]" ja "[- -] individuaalisuus, sitoutumattomuus ja auktoriteettien otteesta vapautuminen kuvaavat nykyistä kehitystä" (Tikkala, Myllykangas & Tuomainen 1991,

11). Kuopion yliopiston kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitoksella nähtiin siis 1990-luvun alussa maassamme samansuuntaisia kehityksiä kuin ulkomaiset sosiologit teorioissaan esittävät.

2.5 Arkistoaineiston analyysi ja sakraalisiivilän rakentaminen

Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston maallistumiskehitystä tutkin kuoron arkistoista löytyvien konserttiohjelmatietojen hengellisyyden luokittelulla koko käsillä olleesta materiaalista. Kuten aiemmin kuvattua, arkistossa systemaattisesti koottuja leikekirjoja on lähinnä 1930-luvulta lähtien kuoron aivan varhaisimpien vuosien jäädessä osin pimentoon. Kaikkiaan leikekirjoista kertyi 446 laulettua kappaletta sisältänyttä ohjelmalehtistä tai muuta jonkin tietyn tilaisuuden ohjelmiston sisältänyttä leikettä vuosien 1920–2004 väliltä. Kuten Sarjala kirjoittaa heuristiikasta: "suuri osa lähdeaineuksesta katoaa iäksi" (Sarjala 2002, 54). Tarkoitan tällä sitä, että osa painetuistakaan ohjelmatiedoista ei ilmeisesti ole kuoron arkistoon tallentunut. Ja toisaalta leikekirjoissa oli jonkin verran ohjelmalehtisiä, joissa näkyviin on merkitty esimerkiksi vain "Kuorolaulua, Turun NMKY:n Mieskuoro" ja mahdollisesti johtajan nimi. Nämä ohjelmatiedoiltaan vaillinaiset tapahtumat jäivät siten tarkastelun ulkopuolelle.

Määrällisesti tuo taulukoksi keräämäni vajaa 500 tapahtumaa tuntuu 85 vuoden ajalta ehkä varsin suppealta määrältä. On kuitenkin huomattava, että kuoron oppimisenopeus on ollut hyvin pitkään varsin hidasta. Vielä tullessani kuoron johtajaksi vuonna 2005, osa kuorolaisista ei osannut lukea nuotteja. Yksittäisen äänen (kuoroissa puhutaan yleensä stemmasta) oli siis opittava laulamaisena melko pitkälle ulkomuistista. Yhden uuden laulun opettelemiseen kului käytännössä useita kuukausia. Näin ollen on selvää, että kuoron ohjelmistossa toistui vuodesta toiseen samoja teoksia. Tämä huomio vahvistaa huomattavasti tutkimukseni asetelmaa: vaikka ohjelmalehtisiä ei keskimäärin ole kuin puolenkymmentä vuotta kohden, pidän oppimisen hitauden takia epätodennäköisenä että kuoron ohjelmassa olisi ollut paljoakaan lauluja, joita arkistoon tallentuneissa ohjelmalehtisissä ei lainkaan esiintyisi.

Ohjelmistossa olleiden teosten luokittelua varten määrittelin hengellisyyden mittaamiseen karkean työkalun, jota työssäni kuvaan nimellä *sakraalisiivilä*. Siivilään

tarttuvat sakraali–profaani -akselilla mitaten sakraalit teokset. Sellaisiksi määrittelen virret, liturgisen musiikin, Raamatun tekstiin perustuvat teokset tai muuten tekstiltään kristillis-hengellisiksi tulkitsemani, esimerkiksi kristilliseen jumalaan vetoavat tekstit. Siivilän "verkko" on kuitenkin jossain määrin ei-yksiselitteinen. Vaikkapa Leevi Madetojan *de Profundis* on aivan kiistatta hengellistä musiikkia, mutta mitä pitäisi ajatella Axel Törnuddin *Katso Kiesus karjaistani*, jonka teksti on *Kantelettaresta* – siis Elias Lönnrotin koostamasta kansanrunokokoelmasta? Entäpä tulisiko Richard Wagnerin *Tannhäuser*-oopperasta irrotettu *Pyhiinvaeltajien kuoro*¹ mieltää hengelliseksi? Miten kuorosovitus Vesa-Matti Loirin tunnetuksi tekemästä ja Kassu Halosen säveltämästä iskelmästä *Sydämeeni joulun teen*? Minun siivilääni nämä tarttuivat kaikki.

Maallistumiskehitystä tarkastelin vertailemalla siivilään tarttuneiden teosten suhteellista osuutta ja tämän osuuden muutosta eri taiteellisten johtajien kausilla. Kirkkokonserttien osalta olen tarkastellut myös niiden esiintymisfrekvenssiä, joka kertoo omaa tarinaansa maallistumiskehityksestä.

Analyysini rakentui siis seuraavasti:

- 1) Selvitin arkistolähteistä kuoron ohjelmistossa olleet teokset
- 2) Selvitin teosten hengellisyyden
- 3) Tilastoin hengellisten teosten esiintymistiheyden eri johtajien kausilla.

Valtaosassa kappaleita siivilöinti oli melko helppoa. Vaikkapa Leevi Madetojan laulua *Oi Jeesus, kiitos* ei edes tarvitsisi tarkemmin tuntea voidakseen heti todeta sen tarttuvan sakraalisiivilään. Hankaluutena siivilöinnissä oli tietenkin, ettei kaikki liki sadan vuoden aikana kuoron ohjelmistossa ollut musiikki ollut minulle ennalta tuttua. Lisävaivaa aiheutti myös samojen teosten erilaiset nimivariantit ja suoranaiset kirjoitusvirheet teosten tai niiden säveltäjien nimissä. Olen kuitenkin tarkistanut kaikki tututkin laulut nuotista solidin tieteen vaatimusten mukaisesti.

Valtaosan teoksista löysin lähinnä erilaisista keskeisistä Suomessa käytössä olleista mieskuoromusiikin kokoelmista, kuten Aineisto-luvussa 1.3 olen esittänyt. Tästä huolimatta pientä osaa arkistoitujen käsiohjelmien mainitsemista teoksista en nuottina

¹ Tätä on esitetty käsitykseni mukaan suomeksi – laulu on julkaistu kahdessa eri lähteessä eri suomennuksin, nimittäin Ahti Sonnisen toimittamassa *Miesten Laululipas* -kirjassa vuodelta 1953 ja Poijärvi-Vainion toimittamassa *Laulukerho*

löytänyt ja ne jäivät siten hengellisyytensä suhteen pimentoon. Sakraalisiivilässä nämä tuntemattomiksi jääneet laulut olen varmuudeksi laskenut profaaneiksi.

Sakraalisiivilällä en sinällään pyri minkäänlaiseen tilastolliseen yleistettävyyteen – ei ole takeita siitä, että arkistoon tallentuneet ohjelmatiedot piirtäisivät täydellistä kuvaa kaikesta esitetystä ohjelmasta ja toisaalta teosten hengellisyysarviot sisältävät subjektiviteettia. Väitän kuitenkin, että siivilän tulokset paljastavat varsin selvän trendin Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston hengellisyyden kehittymisessä tarkastelujaksolla.

2.6 Haastattelut

Opinnäytteeni kannalta arkistotyötä täydentävässä metodisessa asemassa on haastatteluilla kerättävä tieto. Haastattelu perustuu kielelliseen vuorovaikutukseen. Mitä keskustelunomaisempi haastattelu, sitä enemmän vuorovaikutus korostuu. Parhaassa tapauksessa syvälliset keskustelut voivat tuottaa tietoa, jota ei muuten olisi mahdollista saada selville. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 11–12.)

Hirsjärvi & Hurme kutsuvat teemahaastatteluksi puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, joka on jonkinlainen lomakehaastattelun ja täysin vapaan haastattelun välimuoto. Kaikille haastateltaville haastattelun teema-alueet ovat samat, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys ovat vapaat. Haastattelua varten on laadittu teemahaastattelurunko, joiden sisältämistä teema-alueista kysymykset tarkennetaan (Käyttämäni teemahaastattelurungot ovat opinnäytteen liitteinä). Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että myös tutkija tarkentaa kysymyksiä. Runko toimii haastattelijan muistilistana ja keskustelua ohjaavana kiintopisteenä. Teemojen pohjalta keskustelua voi syventää tutkimuksen tarpeiden ja haastattelun osapuolten intressien ja kykyjen sallimissa rajoissa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48; 66–67.)

Kuoron johtajana minua edeltävä Jukka Pietilä (johtajana 1993–2005) on edelleen työelämässä, joten hänen kautensa ohjelman ja ohjelmiston valintaan liittyviä asioita selvittelin teemahaastattelemalla häntä (Haastattelu 1). Kuoron vaiheita ja toimintakulttuurissa ilmenevää hengellisyyttä selvitin eri vuosikymmenillä kuorossa laulaneiden miesten ryhmäteemahaastattelulla; vanhimmat vielä hengissä olevat

kuorolaiset ovat olleet toiminnassa mukana jo 1950-luvun puolivälistä ja 1960-luvun alusta omalle kaudelleni. (Haastattelu 2). Kuorossa vuodesta 1987 ja sihteerinä vuodesta 1993 toiminut Jukka Johansson oli myös innokkaana kirjoittajana hyvä kohde menneiden muistelulle (Haastattelu 3). Haastattelujen tarkat ajat ja kestot ovat nähtävissä tutkimuslähteissä työn lopussa.

Ohjelmiston analyysin ja kvalitatiivisten teemahaastattelujen voi nähdä tässä tutkielmassa toisiaan täydentävinä, komplementaarisina menetelminä (vrt. Hirsjärvi & Hurme 2001, 32). Kuoron varhaisemmista vaiheista on tietoa lähinnä arkistolähteissä, myöhemmistä sitä on saatavilla myös haastatteluilla. Haastattelut myös tarkensivat arkistolähteiden kautta syntynyttä kuvaa kuoron vaiheista.

3 Turun NMKY:n Mieskuoro kontekstissaan

3.1 Turun NMKY

Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys (NMKY) on kansainvälinen ekumeeninen järjestö, jonka arvopohja on kristillisyydessä. Se tarjoaa erilaista toimintaa lapsille ja nuorille. NMKY-liike perustettiin Lontoossa vuonna 1844, kun 22-vuotias kauppa-apulainen George Williams yhdentoista ystävänsä kanssa halusi laajentaa yhden kauppaliikkeen puitteissa aloittamaansa rukous- ja Raamatunlukupiiriä. Teollistumisen aiheuttamien sosiaalisten ongelmien kipuilun, kaupungin "vaarojen" keskellä eri sosiaaliluokkien rajat ylittävälle hengelliselle piirille oli tilausta ja se laajeni nopeasti. (Merilahti 1993, 9; YMCA 2016.)

Tukholmassa vuonna 1888 pidetty NMKY-liikkeen kansainvälinen kongressi johti Suomen NMKY:n perustamiseen Helsingissä seuraavana vuonna 1889. Senaatille lähetetyn anomuksen allekirjoittajana oli myös muudan Zachris Topelius, joka "julkisesti suositteli NMKY:lle tunnustuksettomuuden periaatetta" (Merilahti 1993, 19). Tähän peilaten huomionarvoista on, että kansainvälisestä ja ekumeenisesta luonteestaan huolimatta "Suomessa liike on noussut ja kasvanut evankelisluterilaisen tunnustuksellisuuden pohjalta" (Läntinen 1973, 14).

Turun Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys on perustettu vuonna 1893. Lehtori Ivar Thuneberg oli kuitenkin jo vuonna 1886 – siis jo ennen Tukholman kongressia 1888 – perustanut Turkuun Nuorukaisyhdistyksen, jonka tarkoitus oli toimia nuorten miesten hyväksi "henkisessä, siveellisessä, hengellisessä ja ruumiillisessa suhteessa" (Merilahti 1993, 17). Tämä ensimmäinen yritys kuitenkin tyrehtyi, koska senaatti ei hyväksynyt yhdistyksen sääntöjä perustuen tuomiokapitulin kielteiseen lausuntoon (Läntinen 1973, 13). Virallisten muotoseikkoihin perustuneiden selitysten takaa pilkistää kuitenkin tuomiokapitulin kielteinen suhtautuminen Nuorukaisyhdistyksessä mukana olleen kirjailija F. W. Lönnbeckin vapaakirkolliseen taustaan (Merilahti 1993, 17). Suomen NMKY:n Turun haaraosasto perustettiin sitten vuonna 1893 Thunebergin hyödyntäessä jo vanhastaan valmiina olevia kontaktejaan (Läntinen 1973, 17).

Vieras ei ole ajatus, että aloittavan yhdistyksen ensimmäiset vuodet ovat usein veitsen terällä. Tutkimuksen kuorokontekstiin sopivana esimerkkinä maamme

mieskuoromusiikin kovimmaksi kärjeksi aikanaan nouseva vuonna 1883 perustettu Ylioppilaskunnan Laulajat oli lähes tuuliajolla ensin vuonna 1886 rahoituksen huvetessa ylioppilaiden kielipolitikoinnin seurauksena ja uudelleen Turun NMKY:n perustamisen aikaan vuonna 1893 johtajansa lähtiessä (Häyrynen 2008, 67, 70). Alku oli hankala myös Turun NMKY:ssä, siis tutkimuksen aiheena olevan kuoron pääyhdistyksessä, rahahuolien ja keskeisten henkilöiden menetysten tai vaihtuvuuden takia (Läntinen 1973, 21).

Ensimmäisen maailmansodan aika niukkuudessaankin oli Turun NMKY:n toiminnassa käänteentekevä. Sodasta huolimatta "Raamattupiirit, miesten kokoukset, sunnuntai-illanvietot, sekakuoro, perhe- ja yleiset iltamat, toveripiiri, poikaosasto ja ompeluseura" olivat toiminnassa. "Vuodesta 1918 lähtien nuorison ravitsemustilanteen, terveydenhoidon ja kesävirikistyksen parantamiseen pyrittiin kesäsiirtolatoiminnan ja leirityön avulla." (Läntinen 1973, 36.) Samaan aikaan yhdistystoiminnassa rupesi muodostumaan itsenäisiä alaosastoja; partiolippukunta perustettiin vuonna 1917 ja Mieskuoro vuonna 1919. Mainitun kesätoiminnan järjestämiseen saatiin yhä käytössä oleva Harvan saari vuonna 1925. Toinen maailmansota katkaisi Turun NMKY:n toiminnan kasvun, jonka suvantovaihetta kesti aina 1970-luvulle asti. Tällä hetkellä yhdistyksen piirissä toimii yli 2000 ihmistä Turussa ja lähialueilla. Toimintaa järjestetään nuorisotyön, musiikin, liikunnan ja sosiaalitoiminnan puitteissa. (Tunmky 2016.)

Suomessa NMKY-toimintaa on nykyisin peräti 45 paikkakunnalla. NMKY:n järjestämää musiikkitoimintaa on tarjolla kuitenkin vain Helsingissä, Turussa, Tampereella ja Oulussa, viimeainittua lukuun ottamatta myös musiikkiopiston muodossa. (NMKY 2016.) Helsingin NMKY:ssä mieskuorolla on jo vuonna 1892 alkaneet perinteet, mutta ensemble-muotoiseksi kutistunut toiminta on tällä hetkellä tauolla (HNMKY 2016). Tampereella paikallinen NMKY sen sijaan on vuodesta 1970 ylläpitänyt Pirkanmaan musiikkiopistoa, jolla on peräti toista tuhatta oppilasta – opiston kuorotoiminta keskittyy kuitenkin vain nuorisokuoroon (PMO 2016). Oulussa NMKY:n osastona toimii vuonna 1952 perustettu Oulun NMKY:n Mieslaulajat, jossa tätä kirjoittaessa on reilu parikymmentä, oman arvioni mukaan jo vähintään keski-ikään ehtinyttä laulajaa (ONMKY 2016).

NMKY-toiminnan keskeinen ajatus on terve henki ja sielu terveessä ruumiissa – henki viittaa henkiseen tasapainoon, sielu viittaa uskonnolliseen tai hengelliseen elämänsisältöön ja ruumis viittaa fyysiseen hyvinvointiin. Tätä NMKY-liikkeen kolmitahoista keskeistä sanomaa kuvastaa liikkeen kärjellään seisova kolmio, jonka kolme tahoa edustavat siis henkistä, hengellistä ja ruumiillista. (Merilahti 1993, 5.) Samaa tematiikka ilmenee vuosien varrella vähän eri variaatioin. Esimerkiksi Turun NMKY:n Mieskuorolla oli vuonna 2003 Saksan-matkallaan t-paidat, joihin oli painettu slogan "body, mind & soul" (Arkistolähde 11, 119). Tätä kirjoittaessa (2016) Turun NMKY:n verkkosivulla sama ilmaistaan näin: "Toiminta perustuu ns. 'kolmio-periaatteelle', jossa fyysinen, henkinen ja hengellinen kasvu ovat kaikki yhtä tärkeitä tasapainoisen ihmisen kehitykselle." (Tunmky 2016.)

3.2 Katsaus suomalaisen mieskuoromusiikin historiaan

Euroopan tasolla mieskuorolaulu syntyi 1800-luvun alussa. Hans Georg Nägeli perusti Zürichiin vuonna 1805 *Liederkrantz*-mieskuoron ja Karl Friedrich Zelter Berliiniin vuonna 1809 vastaavasti *Berliner Liedertafelin*, joka myöhemmin lainasi nimensä viljelemälleen homofoniselle mieskuorotyylille (Korhonen 2004, 21). Zelterin kuoron toiminta perustui tänäkin päivänä varsin tutunolaiseen ajatukseen miesten kokoontumisesta laulamaan seuralauluja kohtuullisen aterian äärelle kerran kuussa (Junkkari 1995, 9).

Suomalaisten kannalta relevanteimmaksi muodostunee kuitenkin Johann Christian Friedrich Haeffnerin aloittaminen Uppsalan yliopistossa musiikinopettajana vuonna 1808. Samaa vuotta pidetään näet ruotsalaisen (mies)kuorolaulun syntymävuotena. Nägelin, Zelterin ja Haeffnerin keskinäisistä kontakteista ei ole tietoa. (Hyökki 2003, 13.) Suomalaisen kuoromusiikin historian varhaisvaiheista tärkein lienee turkulaisen juristi J. J. Pippingsköldin Turun Akatemian ylioppilaiden keskuuteen vuonna 1819 perustama mieskuoro. Pippingsköld oli opiskellut lakia Uppsalassa ja osallistunut siellä Haeffnerin kuoron toimintaan. Kirkon piirissä moniäänisen mieslaulun historia ulottuu toki varhemmas: Turun katedraalikuorossa laulettiin jo 1600-luvulla renessanssimusiikkia ja Turun triviaalikoulun poikakuoro toimi vielä 1700-luvun lopullakin. (Junkkari 1995, 9–11.)

Vuonna 1809 Suomi siirtyi Venäjän alaisuuteen. Tämä herätti ruotsalaisten kansallistuntoa, mikä nopeasti näkyi myös ylioppilaslaulun isänmaallisina virtauksina. Tämä välittyi Suomeenkin, jossa isänmaallisten uhrilaulujen ensimmäisenä edustajana voi pitää Bernhard Henrik Crusellin mieskuorolle kirjoittamaa *Hymniä* Antti Rahkosen suomentamiin F. B. Cöterin sanoihin. Isänmaallisten laulujen ohella jo 1800-luvun alun mieskuorojen ohjelmiston olennaisena osana olivat tervehdyslaulut ja erityisesti naisille laulettavat serenadit. Kvartettikäyttöön hyvin sopivat, ns. haeffner-tyyliset yksinkertaiset laulut olivat "koraalityylisiä, satsiltaan homofonisia kolmisointuihin ja pienseptimisointuihin perustuvia, rytmiikaltaan tasa- tai kolmijakoisia". (Hyökki 2003, 18–23.) Turussa laulettiin pitkälti samaa ohjelmistoa kuin Uppsalassa, kvartettilauluja ja marsseja (Junkkari 1995, 13).

Turun palo 1827 muutti tilanteen. Yliopisto siirtyi Helsinkiin, jossa laululiike laajeni ja synnytti kuoroja ylioppilasosakuntiin. Fredrik Paciuksen ottaessa yliopiston musiikinlehtorin toimen vastaan 1835, oli tämä kuorokulttuurin syntymisen pohjatyö jo tehty. Fredrik August Ehrström oli johtanut akateemisen musiikkiseuran kuoroa ennen häntä, mutta Paciuksen johdolla vuonna 1838 perustetun *Akademiska Sångsällskapetin* toimintaan tuli aivan uutta energiaa. (Junkkari 1995, 13.)

On hyvä kysymys, onko Turun 1800-luvun pääkaupunkikauden iltaruskon mieskuorovaiheilla merkitystä sata vuotta myöhemmin aloittaneen Turun NMKY:n mieskuorotoiminnan kannalta. Se on kuitenkin selvää, että jo tuolloin vakiintunut Liedertafel-tyyli on säilyttänyt pienen sijansa edelleen mieskuorojen ohjelmassa, olkoonkin että konkreettisesti ohjelmisto lienee kulkenut Turkuun 1900-luvulla pitkälti Helsingin suunnalta. Myöhemmin yhteispohjoismaisten laulajapäivien myötä ohjelmistoa omaksuttiin pienessä määrin myös muista Pohjoismaista.

3.3 Suomalainen ja turkulainen mieskuoromusiikki tänään

Suomalaisen mieskuoromusiikin lippulaivaksi on noussut aiemmin mainitusta *Akademiska Sångsällskapetista* (AS) irrottautuneiden suomenkielisten ylioppilaiden 1883 perustama *Ylioppilaskunnan Laulajat* (YL). Esiintymisten, levytysten ja ulkomaanmatkojen määrällä – omana arvionani sanoen myös laadulla – mitaten YL on aivan omalla tasollaan maamme kuorojen joukossa. Suomen mieskuorokulttuuria

voisikin luonnehtia kahtalaiseksi: yhtäältä toimivat pääkaupungin ylioppilasmieskuorot, joista edellä mainittujen lisäksi on nostettava esiin myös *Polyteknikkojen Kuoro (PK)*, perustettu 1900), jotka ikään kuin itse lannoittavat omaa taiteellisen olemassaolonsa perustaansa tekemällä sävellystilauksia ja kantaesittämällä teoksia, välillä myös muilta kuin suomalaisilta säveltäjiltä. (Häyrynen 2008; Korhonen 2004). Toisaalta samaan aikaan maassamme toimii toista sataa mieskuoroa pääkaupunkiseudun ulkopuolella (Mieskuorot 2016). Näillä kuoroilla ei ole tyypillisesti ole laulullisia resursseja musiikillisesti lahjakkaiden ja äänellisesti ylivertaisten ylioppilaiden tasolle. "Maakunnan" kuorot esittävätkin usein vuodesta toiseen sitä osin jo varsin vanhaa perusohjelmistoa, joka vilahtaa YL:n ohjelmistossa korkeintaan vain karonkan pikkutunneilla.

Turkulaisen mieskuorolaulannan tola ei ole onneksi niin lohduton kuin voisi edellä esitetystä luulla. Åbo Akademin yhteydessä toimiva, vuonna 1937 perustettu *Brahe Djäkna*r on ylioppilaskuorona kyennyt säilyttämään uusiutuvuuden ja tämän myötä taiteellisen vitaliteetin (Lindberg 2012, 16). Todellisen nuorten miesten kuoro on vuonna 2011 perustettu *Mieskuoro Euga*, jossa laulaa lähinnä poikakuorotaustaisia nuoria miehiä pääasiassa Turusta ja Tampereelta. Euga on jo ehtinyt käydä voittamassa kilpailut niin Cornwallissa vuonna 2013 kuin Tampereella Suomen mieskuoroliiton Madetoja-mieskuorokilpailussa keväällä 2015. (Euga 2016.) Tutkimuksen aiheena oleva Turun NMKY:n Mieskuoro on tehnyt nuorennusleikkauksen ja muuttanut nimensä Mieskuoro Naskaleiksi – rypyt ovat silottuneet kasvoilta ja soinnut puhdistuneet korvista. Ikääntyvän laulajiston kanssa sen sijaan painii edelleen joulurauhanjulistuskuorona tunnettu, perustamisajaltaan hivenen epäselväksi jäävä, mutta ainakin jo vuonna 1914 esiintynyt Laulun Ystävät (Rautakorpi 2014, 14). Lisäksi seutukunnalla toimii lukuisa määrä pieniä ja ikääntyneitä mieskuoroja. Jo se, että niistä on vaikea löytää tietoa, kertoo nähdäkseni siitä että niiden toiminnan polttopiste ei ole musiikillisesti kovin kunnianhimoisissa esiintymisissä, vaan kyse on lähinnä jäsenilleen tärkeästä, erinomaisesta harrastuksesta.

4 Turun NMKY:n Mieskuoro 1919–1949

4.1 Turun NMKY:n Mieskuoron toiminnan käynnistyminen

Laulukööri Turun NMKY:ssä on ollut toiminnassa jo vuonna 1906, mutta ensimmäiset maininnat Mieskuoron olemassaolosta ovat vuodelta 1919 (Läntinen 1973, 39).

Lauluköörillä onkin melko suurella varmuudella tarkoitettu sekakuoroa – Mieskuoron arkistossa on myös yksi valokuva Turun NMKY:n Sekakuorosta vuodelta 1912 sekä ilmeisesti tahtipuikoksi tarkoitettu 38 cm pitkä keppi, jonka hopeisessa kädensijassa on kaiverrus "Turun N.M.K.y:n kuorolta 19^{27/4} 15". Turun NMKY:n Mieskuoron leikekirjain vanhin kirjallinen dokumentti on puolestaan lehtimainos konsertista "Nuorten Miesten Krist. Yhdist. hyväksi Mikaelinkirkossa Sunnuntaina lokak. 21. p. 1917 klo ½8 i.p.". Tuossa konsertissa nimenomaan yhdistyksen *sekakuoro* on laulanut kolme hengellistä laulua: Richard Mäkinen: *Uskonpuhdistuksen riemuvirsi*, Kaarlo Vasama: *Maasta olet sinä tullut* ja Viljo Mikkola: *O Jesus elon' autuuten'*. (Arkistolähde 6, 7.)

Mieskuoron 50-vuotishistoriikissa Eero Läntinen kirjoittaa, että viipurilaisessa kristillisessä nuorisolehdessä *Nuorten Toivo* on toukokuun 1919 numerossa maininta mieskuorotoiminnan "heräämisestä" Turun NMKY:n piirissä. Samaisen lehden syyskuun numerossa kerrotaan että kuoro on aloittanut toimintansa johtajanaan Jalmari Siivonen. (Läntinen 1969, 5.) Mieskuoron aloitusvuoden toiminnasta ei ole tiedossani muita säilyneitä dokumentteja ja kuvaavaa on, että turkulaisen mieskuoron vaiheista täytyy ensimmäinen maininta hakea viipurilaisesta lehdestä asti.

Vanhin Turun NMKY:n Mieskuorosta kertova kuoron omassa arkistossa säilynyt dokumentti on ohjelmalehtinen "Turun N.M.K.Y:n Juhla-iltama Betelissä Tuomiosunnuntaina 21 p:nä marrask. 1920 klo 5 i.p. poika- ja nuoriso-osaston 15:ta vuotisen toiminnan muistoksi". Tähän ohjelmalehdykkään kuoron johtajan nimeä ei ole painettu, mutta ilmeisimmin kuoroa on johtanut edellä kuoron ensimmäiseksi johtajaksi mainittu Jalmari Siivonen. Yhdistyksen mieskuoro on tuolloin laulanut seuraavat kappaleet: Friedrich Silcherin *Laula*, Ludvig van Beethovenin *Hymni yölle*, Kreeta Haapasalon *Kanteleeni* ja Christopher Willibald von Cluckin [Gluckin] *Maailman portit auetkohon*. (Arkistolähde 15, 2.) Näistä vain Silcher ei tartu sakraalisiin viilään, vaan osoittautuu maalliseksi lauluksi kertoessaan tuntemattoman suomentajan tekstillään

laulamisen virvoittavasta vaikutuksesta ihmiseen niin tämän nuoruudessa kuin vanhuudessaankin (Taipale 1940, 22–23). Vaikka perinnesoitimesta kertova laulun nimi johtaakin ajatukset maalliseen suuntaan, on *Kanteleenikin* selvästi hengellinen. Laulun tekstissä näet kaivataan jo taivaallisen musisoinnin pariin² (Taipale 1938, 30–31). Samaa kuoleman kaipuun tematiikkaa käsittelee Beethovenin 24-tahtisen *Hymni yölle* -miniatyyrin teksti, jonka suomentaja on P. J. Hannikainen (Taipale 1921, 13–14). Sama käänntäjä on asialla myös Gluckin mieskuoroversiossa Daavidin 24. psalmista, jonka nimessä mainituista porteista odotetaan "kunnian Kuningasta", esitysohjeenaan "mahtavasti" (Taipale 1940, 5–6).³

Mieskuoron ensimmäinen johtaja Jalmari Siivonen oli ammatiltaan kirjaltaja – nykyään nimike olisi kirjatyöntekijä – ja nuottilatoja. Siivonen toimi kuoron piirissä aina kuolemaansa vuoteen 1945 saakka, vaihtelevasti johtajana, varajohtajana ja laulajana. Siivosen musiikillisesta koulutuksesta ei ole tietoa, vain Läntisen luonnehdinta "henkensä koko innolla soitantoon ja lauluun paneutunut mies". Siivosen kerrotaan lausuneen ennen viimeistä kuoronjohtokertaansa Turun Martinkirkon lehterillä: "Muistakaa pojat, laulamme Jumalan kunniaa". (Läntinen 1969, 5). Tämä lausuma tiivistänee kuoron ensimmäisen johtajan käsityksen kuoron toiminnan tavoitteesta.

4.2 Kuoro hengellisenä sanansaattajana

Helsingin musiikkiopistossa (nykyisessä Sibelius-Akatemiassa) laulajadiplomin suorittanut Uuno Ilmari Kärkkäinen johti Turun NMKY:n Mieskuoroa vuodet 1924–1926 "valaen määrätynlaista uutta hohtoa kuoron laulullisiin saavutuksiin" (Läntinen 1969, 7). Kärkkäisen ajalta kuoron leikekirjaan on tallentunut ohjelmalehtinen Turun NMKY:n juhlasta Turun Lähetisyhdistyksen tuolloin omistamassa Betel-kirkossa 7.12.1924. Kuoron osuus käsitti kolme laulua: Konradin Kreutzerin *Sua etsin vaan*,

² Kreetta Haapasalon säveltämän laulun teksti kuuluu seuraavasti: "Mun kanteleeni kauniimmin taivaassa kerran soi. Siel uusin äänin suloisin mun suuni laulaa voi. Oi Halleluja rakkaalle mun Jeesekselleni! Ah autuas on päivä se, kun pääsen luoksesi." (Taipale 1938, 30–31.) *Sionin kannel* -kokoelmassa tekstin kirjoittajaksi mainitaan Kloefas Immanuel Nordlundin vuonna 1871 (Sley 2016).

³ Pekka Juhani Hannikaisen nimi esiintyy suomalaisen kuoromusiikin yhteydessä tiuhaan – käännökseen verrattavaa toimintaa hän oli harjoittanut jo 1880-luvulla kansanlaulujen "ala-arvoisten sisällysten" uudelleen sommittelijana. Säveltäjänä hänen mieskuorolauluistaan sopii mainita vaikka edelleen ympäri maata vappuisin kajahtava *Kevätsointuja* vuodelta 1899 Larin-Kyöstin tekstiin. (Vainio 2005, 98; 226.)

Christopher Willibald von Gluckin *Käännä Herra taivahainen* sekä Heikki Klemetin sovitus vuoden 1582 *Piæ Cantiones* -kokoelman laulusta *Tyydy, sielun, Herran tahtohon*. Näistä kaksi jälkimmäistä on julkaistu jälleen samassa kokoelmassa *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa*. Kokoelman kuudennen vihon sisältämä *Käännä, Herra Taivahainen* on P. J. Hannikaisen lähes virsitekstinomainen suomennus Gluckin kuorokohtaukseen oopperasta *Iphigenia Taurissa*, alunperin Johann Wolfgang von Goethen tekstiin. (Taipale 1924, 49–51.) Vuonna 1938 suomalaiseseen virsikirjaankin otettu, nykyisinkin numerolla 356 tunnettu virsi *Tyydy, sielun, Herran tahtohon*⁴ on julkaistu vihossa V (Taipale 1929, 3–4). Virsien⁵ kehystämässä ohjelmassa oli lisäksi torvisoittoa, kuoronjohtaja Kärkkäisen soololaulua ja kaksi puhetta, joiden pitäjät molemmat olivat pappeja. (Arkistolähde 6, 5.) Kaikkiaan tilaisuutta voi leikekirjojen perusteella pitää tuolloiselle kuorolle tyypillisenä, luonteeltaan vahvan hengellisenä esiintymisenä.

Director cantus Reino Honkakoski toimi vuosina 1927–1933 koko Turun NMKY:n kuorotoiminnassa, johtaen Mieskuoron ohella myös Sekakuoroa ja niille yhteisiä konserttimatkoja "jopa Helsinkiin asti". (Läntinen 1969, 7.) Mieskuoron leikekirjaan taltioituna onkin ohjelmalehtinen "Turun N.M.K.Y:n kuorojen Laulajaisista Helsingin N.M.K.Y:n juhlasalissa 3.12.1932". Mieskuoron ohjelmassa oli Johannes Dürnerin *Myrsky-yö merellä*, Carl Attenhoferin *Ave Maria*, H. B. Kleinin *Mun paimen Herra on* ja jälleen Haapasalo-Mikkolan hengellinen laulu *Kanteleeni*. Sekä Attenhoferin että Kleinin hengellisten laulujen suomennus on jälleen P. J. Hannikaisen kynästä, molempien kohdalla lisämääreellä "mukaellen": Attenhofer Alfred Muthin meritematiikkaa ja Maria-perinnettä yhdistävään tekstiin ja Klein Daavidin psalmista 23 (Ahvenainen 2002, 8; 41). Dürnerin laulun lopussa tuntemattoman suomentajan tekstissä "yksi vain voi varjella, Kristi kyrie!" (Spolander 1923, 577–578), joten sakraalisiivilään tarttuu tämäkin pienimuotoinen laulu. Yhdistyksen sekakuoron ohjelma tilaisuudessa oli niin ikään kauttaaltaan hengellinen. Tilaisuuden esiintyjissä nähdään mielenkiintoisesti kolme kuoron johtajaa: Reino Honkakoski johti tuossa konsertissa kaikkia kuoroja, hänen tuleva seuraajansa pastori Pauli Vaalas oli tässä tilaisuudessa puhujana, ja urkurina toimineen Sulo Koskisen johtajanpesti oli luvassa

⁴ Nykyvirsi kirjassa kyseisestä Väinö Vesalan laatimaa tekstiä vuodelta 1911 on modernisoitu aina virren nimeä myöten, joka kuuluu nyt yhtä n-kirjainta suppeampana: *Tyydy, sielu, Herran tahtohon* (EVL 2016). Omasta mielestäni tuo pieneltä tuntuva muutos kyllä muuttaa virren nimen painotusta.

⁵ Valitettavasti mistään ei käy ilmi minkä kirkon virsistä 2 ja 399 oli kyse.

kolmen vuoden päästä. (Arkistolähde 1, 5.) Koskisen nimi esiintyy myöhemmin kuoron konserttien urkurina, kuoron varajohtajana ja rivijäsenenä. (Arkistolähde 6, 56.) Paluumatkalla konsertti uusittiin Salon kirkossa 4.12.1932 (Arkistolähde 15, 5).

Honkakosken johdolla kuoro venyi välillä aikamoiseen maaseutumatkailuun. Leikekirjoihin (Arkistolähteet 6 ja 15) on tallentunut kolme ohjelmaliuskaa Mieskuoron laulajaisista – samalle päivälle. Sunnuntaina 30.10.1932 on aloitettu Pöytyällä klo 12, toistettu ohjelma Mellilän rukoushuoneessa klo 15 ja kerrattu sama vielä Loimaan kauppalan kirkossa illalla klo 18.30. Vaikka etäisyyttä Pöytyältä Mellilään ei ole kuin noin 25 km ja Mellilästä Loimaalle noin 15 km, on suoritusta tuolloisin liikenneyhteyksin pidettävä varsin notkeana. Ohjelmassa kuorolla on ollut kahdeksan tyystin hengellistä laulua, lisäksi on kuultu viulusoolo, pastori Pauli Vaalaan puhe ja yksinlaulua. (Arkistolähde 6, 5 ja Arkistolähde 15, 4.)

Kuva 2. Turun NMKY:n Mieskuoro kuvattuna vuonna 1934. Kuoron johtaja pastori Pauli Vaalas silmälaseissaan eturivin keskivaiheilla.

Vuonna 1932 johtajana aloittanut Pauli Vaalas nosti innostuksella ja organisatorisella kyvyllään kuoron laulajien määrää sekä näiden taitoja ja toiminnan runsautta.

"Eräänlainen lähetystyön luonne tulee leimaa antavaksi", Läntinen (1969, 7) kirjoittaa kuvaten kuoron toimintaa Vaalaan kaudella. Pauli Vaalaan toiminta näyttääkin olleen musiikillista johtajaa laajempi – hänet mainitaan kuoron 50-vuotishistoriikkitekstissä

myös ansioistaan "toiminnallisissa johtotehtävissä" (Läntinen 69, 19). Hänen johtajakaudeltaan on leikekirjoissa säilynyt vain kolme ohjelmalehtistä keväältä 1934, Laulajaisista Mellilän ja Ruskon rukoushuoneissa sekä Nousiaisten kirkossa, jälleen pitkälti hengellisellä ohjelmalla. (Arkistolähde 15, 8.) Kuvassa 2 Pauli Vaalas ja mielestäni pääosin varsin nuorekkaan oloinen Turun NMKY:n Mieskuoro vuonna 1934.

Pauli Vaalaan jälkeen vuosina 1935–1937 kuoroa johti urkuri Sulo Koskinen, sittemmin sukunimi uudistettuna muotoon Muurikoski, edelleen säilyttäen aiemmin luodut perinteet. Lähetystyön ajatukselta on kieltämättä vaikea välttyä kuoron 1930-luvun toimintaa ja ohjelmistoa tarkastellessa. Arkistolähteessä on esimerkiksi jälleen ohjelmalehtinen seuraavanlaiseen tilaisuuteen: *Laulajaiset ja hengellinen juhla Nousiaisten kirkossa 3.5.1936*. Tapahtuman ohjelmaa kehystivät virret, kuoron osuudessa oli kahdeksan hengellistä laulua ja lisäksi kuultiin alttoviulusooloja, yksilauluja ja pastorin puhe. Varsin samanlaisella ohjelmalla kuoro esiintyi Turun tuomiokirkossa 7.11.1937, Kalannin kirkossa 16.10.1938 ja Akatemiatalolla 27.11.1938. (Arkistolähde 1, 7.) Läntinen kirjoittaakin että kuoro "esiintyy Turun kirkoissa ja laajalti maakunnissa sävelen ja sanan saattajana" (Läntinen 1969, 9). Sanalla tässä aivan ilmeisesti tarkoitetaan Raamatun sanaa, kristillistä lähetystyötä.

Vuosille 1937–1939 arkistolähteistä löytyy 16 käsiohjelmaa tilaisuuksista, joissa kuoroa on johtanut jälleen kuoron ensimmäinen johtaja Jalmari Siivonen. Useimmilla näistä esiintymisistä varmuudella hengellisiä lauluja on ollut ainakin kolme neljästä, useimmissa kuusi seitsemästä. (Arkistolähde 1, 6–10.) Sakraalisiiivilän läpi katsottuna siis tuolloin kuoro oli keskittynyt ainoastaan hengelliseen ohjelmaan.

Läntinen (1973, 73) luonnehtii Turun NMKY:n Mieskuoron alkuvaiheita "yhdistyskuoroksi", tarkoittaen ilmeisimmin kuoron toimintaa koko Turun NMKY:n kristillisen lähetystehtävän yhtenä tukipilarina, tuoden musiikkia yhdistyksen erilaisiin tilaisuuksiin. Tähän käsitykseen on helppo yhtyä: leikekirjoihin tallennetuissa ohjelmissa oma, selvästi luonteeltaan musiikkiin keskittyvä *konsertti* tulee vastaan ensimmäisen kerran välirauhan aikaan "su 20.4.1941 klo 20 Ent. Akatemiatalon juhlasalissa", vasta kuoron ensimmäisen ulkomaanmatkan jälkeen (Arkistolähde 1, 13), josta lisää myöhemmin. Leikkeiden valossa tuohon asti – eli ensimmäiset 22 vuotta – kuoron itse järjestämät tilaisuudet olivat kristillisen lähetystyön luonteisia, joissa musiikki oli melkein pä sivuroolissa. Näiden lisäksi kuoro esiintyi usein jonkun muun,

esimerkiksi Turun NMKY:n pääyhdistyksen vuosijuhlan tai muun vastaavanlaisen tilaisuuden yhteydessä. Nykypäivän kuorokulttuurissa tällaisia esiintymisiä kutsuttaisiin "keikoiksi", siis varsinaisen toiminnan ytimen muodostavien konserttien tai hankkeiden ulkopuolisiksi, usein varainhankintaan liittyväksi toiminnaksi. Turun NMKY:n Mieskuoron alkuvuosikymmeninä tilanne oli tavallaan päinvastainen – musiikki ei vielä ollut toiminnan keskiössä.

4.3 Konserttitoiminta alkaa osana yhteispohjoismaisten NMKY-päivien perinnettä

Talvisodan jälkeen Turun NMKY:n Mieskuoro oli nosteessa Suomen NMKY:n valitessa sen edustuskuorokseen Tukholmassa maaliskuussa 1941 järjestetyille yhteispohjoismaisille "NMKY-laulukäräjille". Kuoronjohtajaksi saatiin – Läntisen arveluiden valossa myös Tukholman matkan houkuttelemana – pappi ja musiikkimies Viljo Lehtinen, jonka alaisuudessa kuoro kasvoi ensimmäisen kerran konsertoivaksi suurkuoroksi. (Läntinen 1969, 9.)

Viljo Lehtinen oli tutustunut aiemmin mieskuorotoimintaan ainakin laulaessaan Ylioppilaskunnan Laulajien Yhdysvaltain matkan solistina vuonna 1937 (Häyrynen 2008, 160). Teologian opintonsa hän oli rahoittanut levyttämällä iskelmiä viihdeorkesteri Dallapén solistina vuosina 1930–1938 salanimen Veli Lehto turvin. Laulunopettajaksi hän oli valmistunut Helsingin konservatoriosta (nykyisestä Sibelius-Akatemiasta) vuonna 1933 ja papiksi Helsingin yliopistosta vuonna 1939. Pappina hän ei enää kokenut voivansa jatkaa uraa kevyen musiikin parissa. (Arkistolähde 1, 11: leike Turun Sanomista 22.2.1988.)

Ensimmäisten yhteispohjoismaisten NMKY-laulajapäivien 24.–25.3.1941 käsiohjelmassa olevassa valokuvassa (Kuva 3) Turun NMKY:n Mieskuoron pääluku on 35 miestä ja keski-ikäksi voisi arvella jotakin 30–40 vuoden tietämällä. Arkistokansion dokumentissa matkakuoron vahvuus on 41 laulajaa ja johtaja. (Arkistolähde 2: 6, 9). Tukholman tapahtumaan liittyy mielenkiintoisia seikkoja: norjalaiset eivät natsimiehityksen vuoksi päässeet lainkaan osallistumaan ja Suomessa oli välirauha, vain muutama kuukausi ennen jatkosodan alkua. Kaiken lisäksi epäonnekseen turkulaiset juuttuvat Ahvenanmerellä ahtojäihin puoleksitoista vuorokaudeksi myöhästyen näin

tapahtuman ensimmäisestä konsertista, ehtien konserttipaikalle vasta tilaisuuden jo päättyttyä. (Läntinen 1969, 9.)

Kuva 3. Turun NMKY:n Mieskuoro vuoden 1941 Tukholman yhteispohjoismaisten NMKY-laulukäräjien ohjelmakirjan sivulla 10 (Arkistolähde 2, 6). Kuoron johtaja Viljo Lehtinen eturivissä neljäntenä oikealta.

Laulujuhlien ensimmäisessä tapahtumassa "Högtidskonsert" -otsikolla Tukholman konserttitalolla turkulaisten ohjelmassa 24.3.1941 olisi ollut – jos siis paikalle olisi ajoissa ehditty – Heikki Klemetin sovitus *piæ cantiones* -laulusta *Maailman pitkään pimeyteen*, Väinö Haapalaisen *Hautalaulu* ja Richard Faltinin *Elon taistossa*. Ensimmäinen mainittu on hengellinen, "koska neitsyt on tuonut ilmi ihmisen, kiitos Herran siit' olkohon" (Taipale 1943, 27–28). *Hautalaulu* Eero Eerolan tekstiin sen sijaan on nimestä huolimatta vaikeampi siivilöidä: Teksti alkaa: "Ylhä ompi elämässä etsijän retki, ylhempi manan maiden täyttymyksen hetki" – eikä tätä kuolema-allegoriaa selvempää hengellisyyttä sisällä⁶ (Taipale 1923, 8). Richard Faltinin säveltämän *Elon taisteluissa* J. Wecksellin tekstin on suomeksi mukaellut Heikki Klemetti. Suomalaisessa käännöksessä "taistojen tie rauhan rantaan vie". Erityisesti välirauhan aikaan suhteuttaen taiston voi ymmärtää niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla –

⁶ Tarkoittaako tuo "ylhä" ylhäistä, vai kenties ylhäällä eli taivaassa? Asia jää tulkinnanvaraiseksi. Tässä tutkimuksessa *Hautalaulu* ei nimestään huolimatta tartu sakraalisiin.

kuolemateemastaan huolimatta mielestäni laulu ei ole hengellinen. (Spolander 1923, 55.)

Turun NMKY:n Mieskuoro pääsi Tukholman laulujuhllilla vihdoin esiintymäänkin 25.3. pidetyssä populäärikonsertissa ("Populärkonsert"). Tässä konsertissa turkulaisten osuus oli kevyempään viittaavasta otsikosta huolimatta nykykatsannossa varsin vakava, vaikkei sakraali: Heikki Klemetin *Oi, kallis Suomenmaa* sekä Toivo Kuulan *Ne tulevat taas* ja *Nuijamiesten marssi*. Näissä lauluissa kaikuvat erityisen voimakkaasti isänmaalliset sävyt, minkä voi hyvin ymmärtää sota-ajan kontekstissa: *Oi, kallis Suomenmaata* esitettiin usein sodan aikaan sankarivainajien hautajaisissa, *Ne tulevat taas* Eero Eerolan tekstiin on kuin romanttinen haavekuva rauhan ajan kesästä ja *Nuijamiesten marssi* puolestaan niin V. A. Koskenniemen tekstiltään kuin vokaaliselta ilmaisultaan suorastaan sotaisa (Meurman 2013, 110–112; 123–126). Mielestäni näistä teosvalinnoista välittyy jonkinlainen suomalaisten patriotismin värittävä viesti ruotsalaisille. *Dagens Nyheter*issä päivää populaarikonsertin jälkeen 26.3.1941 julkaistun kirjoituksen mukaan tässä Blåhallenissa järjestetyssä konsertissa yleisöä oli 1200. *Svenska mårgonbladet* kirjoittaa turkulaiskuorosta: "Suomalaiset hoitivat ensiesiintymisensä tyylikkäästi [– –] Heidän esittämässään Klemetin ja Kuulan teoksissa oli sointia ja täyteläisyyttä"⁷. (Arkistolähde 6, 18.) Jotakin tapahtuman merkittävydestä kertonee, että jäähyväisillallista isännöi prinssipari Bernadotte (prinssi Oscar ja Ebba Munck af Fulkila) – prinssi toimi tuolloin Ruotsin NMKY:n puheenjohtajana. (Arkistolähde 2, 8.)

Turun NMKY:n Mieskuoron palattua ensimmäiseltä ulkomaanmatkaltaan järjestettiin kuukautta myöhemmin kuoron ensimmäinen varsinainen konsertti kotimaassa Turun Akatemiatalon juhlasalissa 20.4.1941. Tuon ensimmäisen konsertin ohjelmassa oli koko Tukholman matkan ohjelmisto, lisätynä muutamalla laululla – kaikkiaan esitettiin 12 teosta, joista 7 oli hengellisiä. (Arkistolähde 1, 13.) Tässä konsertissa ei painetun ohjelman mukaan ollut lainkaan puheita, toisin kuin 1930-luvun tilaisuuksissa, joissa puheiden ja virsien kautta korostui hengellinen painotus. Tämän ensimmäisen pelkkään musiikkiin keskittyvän konsertin voi mielestäni nähdä myös indikaationa tietynlaisesta maallistumisesta, vaikka ohjelman musiikki olikin painottunut hengelliseen.

⁷."Debuten skötte de [finnarna] med glans – – Det var klang och fyllighet i de verk av Klemetti och Kuula, som framfördes." (Käännös kirjoittajan)."

Jatkosota ei kokonaan sammuttanut mieskuoron toimintaa. Valitettavasti esiintymisiä oli kovin usein Turun NMKY:n toimintaan osallistuneiden kaatuneiden hautajaisissa, kaikkiaan 26 kertaa (Arkistolähde 2, 11: 2. Nordiske K.F.U.M-Sangerstævnen käsiohjelmakirja, 10). Turun NMKY:n 50-vuotisjuhlia vietettiin keskellä sotaa maaliskuussa 1943, missä yhteydessä kuoro lauloi jopa kolme kantaesitystä: kuoronjohtaja Viljo Lehtisen säveltämän *Suomalaisen rukouksen* Arvi Kivimaan tekstiin⁸ (irtonuotti kuoron nuottiarkistosta, painettu 1942) ja Väinö Malmisen laulut *Syyslaulu* ja *Katoavaisuus* tuntemattomien runoilijoiden teksteihin. (Arkistolähde 1, 19; Läntinen 1969, 11.)⁹ Jatkosodan aikana turkulaiset mieskuorot myös yhdistivät voimansa järjestäen sotainvalidien hyväksi konsertin Akatemiatalolla 30.3.1942. Tämän konsertin ohjelma oli pitkälti isänmaallinen ja sisälsi vain yhden hengelliseksi määrittävän laulun. (Arkistolähde 1, 14.) Kuitenkin voidaan huomauttaa, että hengellisyys ja isänmaallisuus olivat ajankohdasta johtuen limittäisiä asioita, ja tuona aikana suomenkielinen hengellinen musiikki usein koettiin isänmaalliseksi (esim. virsi *Jumala ompe linnamme*) ja isänmaallinen musiikki taas hengelliseksi, vaikkei ilmeistä hengellistä kuvastoa laulun sanoissa olisikaan ollut, koska "uskonto" ja "kotimaa" olivat puolustusretoriikassa toistensa kääntöpuolia.

4.4 Viriävä toiminta ja matka Kööpenhaminaan

Sodan päätyttyä niin mieskuoro- kuin yleisemminkin yhdistystoiminta vilkastui todenteolla maassamme (Junkkari 1995, 55–56). Tämä näkyi myös Turun NMKY:n Mieskuoron piirissä. Kuoro piti 20.5.1946 oman 25-vuotisjuhlakonserttinsa Akatemiatalolla esittäen siinä niin hengellistä kuin maallista ohjelmaa, pääpainon ollessa nyt – ainakin arkistolähteiden valossa – ensimmäistä kertaa maallisessa ohjelmassa (kahdeksan maallista ja neljä hengellistä laulua). Ohjelma oli harjoitusekonomisesti muodostettu siten, että se sisälsi vajaata viikkoa myöhemmin alkavien Kööpenhaminan laulajapäivien koko ohjelmiston – niinpä konsertissa kuultiin myös pohjoismaista musiikkia, tulevan tapahtuman yhteisnumeroita: ruotsalaisen

⁸ Kyseessä on siis aivan eri teos kuin samanniminen Taneli Kuusiston sävellys Uno Kailaan tekstiin, joka suomalaisessa mieskuororepertuaarissa on noussut lähes ikoniseen asemaan ja joka sisällytettiin vuonna 1986 suomalaiseen virsikirjaankin numerolla 584 (EVL 2016).

⁹ Näiden kantaesitysteosten painumista unholaan ei voi varsinaisesti valittaa, sen verran vaatimattomia ne ainakin musiikillisesti ovat.

Wilhelm Stenhammarin *Norrland D. Fallströmin* tekstiin vuoden 1901 Gävlen näyttelyn juhlakantaatista, norjalaisen Valter Aamodtin iskevä *Havsalt* Henrik Kytterin tekstiin sekä tanskalaisen Carl Seifertin raikas *Da Deo Laudem*. Näistä vain viimeainittu oli hengellinen. (Arkistolähde 2, 16.)

Leikekirjaan liimattujen kolmen sanomalehtiarvostelun henki on kiittävä; valitettavasti tuolloin tavalliseen tapaan kaksi kolmesta kriitikosta esiintyy teksteissä nimikirjaimilla, joten kirjoittajien arvioita on vaikea suhteuttaa mihinkään. Lisäksi leikkeissä ei ole tietoa mistä lehdistä ne ovat. (Arkistolähde 1, 16.)

Vuoden 1941 Tukholman ensimmäisten NMKY-laulukäräjien jäähyväisillallisella Kööpenhaminan NMKY-kuoron puheenjohtaja Otto Scæbel oli esittänyt toiveen voivansa nähdä laulajaveljensä seuraavaksi Kööpenhaminassa (Arkistolähde 2, 8: leike Dagens Nyheteristä 26.3.1941). Toiset yhteispohjoismaiset NMKY-laulajapäivät järjestettiin 26.–30.5.1946 Tanskan pääkaupungissa (Läntinen 1969, 11).

Turkulaisia oli tällä kertaa mukana 49, edelleen Viljo Lehtisen johdolla¹⁰. Vertailun vuoksi norjalaisia Bergenistä ja Oslostasta oli molemmista liikkeellä 73 laulajaa, Tukholmasta 89 ja isäntiä itsekkin 70 (Arkistolähde 2, 18–19). Tapahtuman tanskankielisen ohjelman mukaan Turun kuoro olisi ollut perustettu vuonna 1921 ja jäseniä olisi 65. Tieto on tavalla tai toisella tietenkin Turusta lähtöisin, mistä voi päätellä ettei Mieskuoron alkuvaiheista ole ollut tuolloin kovinkaan tarkkaa käsitystä (Arkistolähde 2, 19). Kuoron pääluvun liioittelemisen taas on tuttua tänäkin päivänä – jostain syystä kuoroilla on taipumusta kertoa olevansa todellista suurempia. Tapahtuman 38-sivuisessa ohjelmakirjassa on hämmästyttävästi 18 sivua pelkkiä mainoksia, joten aktiiviseen varainhankintaan panostivat tanskalaisisännätkin (ibid, 11).

Kööpenhaminan yhteispohjoismaisten NMKY-päivien osallistujien toiminta vaikuttaa ohjelmakirjojen esittelytekstien ja kuorojen konserteissaan laulamien ohjelmistojen valossa ponnistavan varsin yhteneväiseltä NMKY-aatteen arvopohjalta. Kuten

¹⁰ Kuriositeettina mainittakoon, että Turun kuorossa matkalla mukana oli myös myöhemmin politiikassa menestynyt ja presidentiksi asti noussut Mauno Koivisto (Arkistolähde 2, 18). Koivisto myöhemmin useissa yhteyksissä muisteli lämmöllä vuosiaan Mieskuorossa ja yritettiinpä Koiviston paria 1940-luvun kuorovuotta hyödyntää kuoron rekrytoinnissakin julkaisemalla vuonna 1990 *Soi, laulu soi* -lehti kannessaan presidentin kuva ja teksti "Mauno Koivisto, tasavallan ykkösbasso". (Arkistolähde 10, 63.)

Tukholmassa viittä vuotta aiemmin, ohjelmassa oli erikseen kirkkokonsertti ja maallisen musiikin konsertti, joissa molemmissa kaikki kuorot esiintyivät yhdessä ja erikseen. Turkulaisten omassa ohjelmassa Kööpenhaminan Tuomiokirkossa 26.5.1946 oli Leevi Madetojan säveltämä *Oi Jeesus, kiitos* Lauri Pohjanpään suomentamaan William Walsham How'n tekstiin, joka oli jo tuolloin suomalaisen virsikirjan virtenä 129¹¹ (Evl 2016). Lisäksi laulettiin Axel Törnuddin sovitus hengellisestä suomalaisesta kansanlaulusta *Miks' nukut sä vaan* ja Taneli Kuusiston mieskuorojen ohjelmassa yhä nykyäänkin esiintyvä, hyvin soiva *Suomalainen rukous* Uno Kailaan tekstiin. (Arkistolähde 2, 12.)

Odd-Fellow -palatsissa 27.5. kuoron ohjelma oli kauttaaltaan maallinen, kuten siis tarkoitus oli. Turun NMKY:n Mieskuoro esitti siellä jo aiemmin käsitellyn Richard Faltinin *Elon taistelussa*, Leevi Madetojan säveltämät Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntalaulun *Kymmenen virran maa* sekä tunnelmallisen ja jo hivenen haastavamman laulun *Suvi-illan vieno tuuli* Eino Leinon tekstiin. Viimeisenä numerona esitettiin Toivo Kuulan niin ikään Leinon tekstiin säveltämä *Virta venhettä vie* vuodelta 1906, joka on mieskuorokirjallisuudessa nykyäänkin usein kuultu klassikko, eikä oman arvioni mukaan lainkaan helppo. (Arkistolähde 2, 12.) Kuula kirjoittaa tenoreille korkealle ja bassoille matalalle, ja sävellyksessä on taidokasta moniäänistä äänenkuljetusta. Nähdäkseni se, että moinen teos esitetään ulkomailla veljeskuorojen yhteiskonsertissa, kertoo joko kuoron tason selvästä noususta tai ainakin rohkeasta tarttumisesta suomalaisen kuorokirjallisuuden merkittävän teoksen esittelemiseen pohjoismaisille veljeskuoroille. Tämän ns. "profaanikonsertin" ohjelman turkulaisten osuus oli nyt selvästi haastavampi ja musiikillisesti mielenkiintoisempi kuin viittä vuotta aiemmin Tukholman vastaavassa tilaisuudessa.

4.5 Suurempia muotoja, kuoron marssi ja lippu

Vuonna 1947 kuoron piirissä järjestettiin runokilpailu oman marssin saamiseksi ja vuonna 1949 sävellyskilpailu voittoisan tekstin sävellettämiseksi. Nimimerkkijärjestelyn tuoman anonymiteetin verhoistakin runokilpailun voitti kuorossa ja Turun NMKY:ssä merkittävän elämäntyön tehnyt Eero Läntinen, sävellyskilpailun vei puolestaan niin

¹¹ Nykyään käytössä olevassa vuoden 1986 suomalaisessa virsikirjassa kyseinen virsi on numerolla 142 (Evl 2016).

ikään kuoron oma laulaja Nestor Lehtinen. (Läntinen 1969, 11.) Viimemainittu toimi pitkään turkulaisessa musiikkielämässä myös Turun NMKY:n Mieskuoroa laajemmin: kaupunginorkesterin kansliavirkailijana ja konserttitalon isännöitsijänä¹². (Korhonen 2015, 355.) Toisaalta arkistolähteiden valossa hän¹³ esiintyi kuoron tilaisuuksissa usein myös soittaen viulua tai alttoviulua (esim. Arkistolähde 6; 15, 16, 30). Marssin nimi on "*Turun NMKY:n Marssi*" ja sen alkusanat "*Kuule taas kuin taivahalla, virsi vierii leivosen*". Marssi itsessään edustaa oman arvioni mukaan jo sävellysaikanaan menneiden aikojen tyyliä. Sen homofoninen tekstuuri ei ole kaukana tyypillisestä 1800-luvun alun liedertafelistä, mutta sisältää kyllä soinnutuksessaan muutamia ontuvia ratkaisuja. Sanoituksen "Jos jo hapsesi on harmaat" kertoo avarakatseisuudessaankin välillisesti siitä ristiriidasta, joka syntyy kun nimeltään nuorten miesten kuorossa laulaa vanhuksia, asia joka kokemukseni mukaan helposti vaivaa mieskuoroja vuosikymmenestä toiseen (Marssin teksti esim. Läntinen 1969, 2).

Marssin tarttuminen sakraalisiin ilmiin on vaikea kysymys. Kuoron arkiston "Sekalaista arkistomateriaalia" -mappiin (Arkistolähde 18) on talletettuna mm. marssin sanoituskilpailun kilpailutyöt. Siinä Eero Läntinen *Excelsior*-nimimerkkinsä nimissä kilpailutyönsä saatesanoissa kertoo lähtökohdistaan työhön:

"Allekirjoittanut on marssiluonnoksessaan lähtenyt siitä, että marssin tulee olla kristillisen mieskuoron marssin [omituiset alleviivaukset juuri kuten lähteessä]. Olen yrittänyt siinä elävöittää laulamisen iloa, veljestunnetta, kristillistä laulajajulistusta ja -sanomaa. Samoin se ehkä lähtee ikäänkuin tämän ajan taustalta nähden ankeuden keskellä lujassa luottamuksessaan Jumalaan kirkkaampia näköaloja."

Näillä sanoillaan Läntinen naulaa marssin vahvasti hengelliseksi. Tätä selvyyttä häiritsee kuitenkin se, ettei laulun kolmesta säkeistöstä ilmeisesti yleensä keskimmäistä laulettu: kuoron 50-vuotiskonsertin käsiohjelmaan sitä ei ole painettu, mutta 60- ja 70-vuotiskonserttien ohjelmista se kuitenkin löytyy, kun taas myöhemmin painetussa

¹² Vasta Lehtisen eläköityessä vuonna 1971 Turun kaupunginorkesteriin perustettiin intendentin virka, jos kohta kuoron historiikissa jo vuonna 1969 hänen tittelinsä on intendentti (Korhonen 2015, 355; Läntinen 1969, 4).

¹³ Vanhoilla päivillään hänen absoluuttisen korvansa ja huonontuneen kuulonsa yhdistelmä aiheutti kuorossa hämmennystä tilanteissa, joissa koko muun kuoron sävellaji laski, mutta hänen vireensä piti (Haastattelu 2, Kunnas)

nuotissa sitä ei jälleen ole. Ja vain juuri tuossa toisessa säkeistössä teksti todella kiinnittyy uskontoon: "Jumala on läsnä täällä pilvipäivin, surun säällä. Nosta katsees vaivasta tavoittamaan taivasta". (Läntinen 1969, 2; Arkistolähteet 9, 51 ja 10, 43.) Marssi – ilman tuota keskimmäistä säkeistöä – on yhä edelleen kuoron ohjelmistossa, lähinnä kuoron sisäisten vuosijuhlapäivien avajaisnumerona. Tutkimuksessani olen katsonut marssin hengelliseksi.

Keväällä 1948 kuoron kirkkokonsertissa esitettiin ensimmäistä kertaa yksi yksittäinen suurempimuotoinen teos: kymmenen osaa käsittävä Don Lorenzo Perosin *Requiem* (sävelletty 1903) kolmeääniselle mieskuorolle, solisteille ja uruille. Turun tuomiokirkossa 21.3.1948 annetun konsertin lisäksi teos käytiin esittämässä Helsingissä Johanneksenkirkossa 10.4.1948. (Arkistolähde 1, 21.) Teos on puolituntinen eikä vaatimuksiltaan mitenkään erityisen hankala, mutta osoittaa silti aiempaa avarampaa taiteellista kunnianhimoa. Sielunmessuna teos on tietenkin vahvinta lajia hengellistä musiikkia, mutta suurimuotoisena mieltä varmasti monelle aikalaiselle ennen kaikkea taidemusiikkina. *Uusi Aika* -lehdessä 20.3.1948 kuoronjohtaja Viljo Lehtinen kertoo, että teoksen partituuri oli saatu hankittua suoraan Roomasta ja että sitä tuskin muilla suomalaisilla kuoroilla oli käytössään (Arkistolähde 6, 30), joten kyse lienee ollut Suomen kantaesityksestä. Samana keväänä Suomen laulajien ja soittajien liiton kirkkokonsertissa Tuomiokirkossa 8.5. kuoro esitti teoksesta osan *Libera me domine*. *Turun Sanomien* nimeämätön kriitikko innostuu ylistämään esitystä kuoroparaatin alkupuolen "loistavaksi huippukohdaksi". (Arkistolähde 15, 40: leike Turun Sanomista 8.5.1948.)

Kuoro täytti 30 vuotta vuonna 1949 ja juhli aihetta 13.3. Akatemiatalossa pidetyllä juhlakonsertilla. Konsertin 11 laulusta sakraalisiivilään tarttuu vain viisi. Konsertin ohjelma oli sen huipentanutta Leevi Madetojan Zachris Topeliuksen *Aamulaulun* sanoihin säveltämää *Tuhanten rantain partahilla* lukuun ottamatta ennestään tuttua ohjelmaa. Madetojan teoksesta tunnetaan versiot sekä sekakuorolle että mieskuorolle, molemmat jousiorkesterin säestyksellä (Doria 2016). Turun kaupunginorkesteri avusti konsertissa – käsiohjelma ei kerro tarkkaan miltä osin, mutta ilmeisimmin konsertin päättäneissä kolmessa teoksessa. Näitä olivat mainitun lisäksi Richard Wagnerin *Pyhiinvaeltajien kuoro* ja Edvard Griegin yhäkin konserttiohjelmissa usein kuultava *Maansiinne*. (Arkistolähde 6, 35.) Tästä konsertista on säilynyt myös komea valokuva, ks. kuva 4. Kuoro järjesti 30-vuotisjuhlansa myötä myös kirkkokonsertin 10.4.

Tuomiokirkossa. Tuolloin ohjelmassa kuultiin päänumerona jälleen Perosin *Requiem*.
(Arkistolähde 6, 41.)

Kuva 4. Turun NMKY:n Mieskuoro 30-vuotiskonsertissa vuonna 1949 Akatemiatalon juhlasalissa, kukkamäärästä päätellen konsertin päättyessä. Keskellä edessä seppelä kädessään kuoronjohtaja Viljo Lehtinen.

Samana vuonna 1949 kuoro oli myös remontoanut pääyhdistyksen huoneiston talkoilla. Läntinen (1969, 11) kirjoittaa: "Urakka on valtava, työtunteja on ihmeellisesti". Kuoron marssi sai ensiesityksensä uusitun toimitilan vihkiäistilaisuudessa 27.2.1949. Samassa yhteydessä kuoron taloudenhoitaja Unto Lehti vaimoineen lahjoitti kuorolle oman lipun, joka on nähtävillä kuvassa 4 kuoron takana. (Ibid; Arkistolähde 1, 25.). Kuoron oma identiteetti vahvistui ja sai ulkoisia muotojaan.

5 Turun NMKY:n Mieskuoro 1950–1979

5.1 Vuosisadan jälkipuolisko käynnistyy matkailen

Matkat ulkomaille muodostuivat 1950-luvulla Turun NMKY:n Mieskuorolle lähes jokavuotiseksi. Vuonna 1950 se matkusti 55 miehen voimin Turun ystävyyskaupunkiin Ruotsin Göteborgiin ja esiintyi siellä niin kirkkokonsertissa kuin konserttitalossa. Leikekirjaan tallennetussa *Göteborgs-Postenissa* 14.11.1950 julkaistussa – muuten myönteellisessä kritiikissä konserttitalossa edeltävänä iltana annetusta konsertista – kirjoittaja tosin pääsee naljailemaan aloittelijamaisesta virheestä esittää Charles Gounod'n *Gallia-kantaatin* osa pianosäestyksellä. Teknisesti haastavimpana kappaleena ohjelmassa huomio kiinnittyy Selim Palmgrenin Ilmari Kiannon luontokuvaukseen säveltämään vauhdikkaaseen *Revontulten leikkiin*, josta kriitikko tosin moittii lähinnä säveltäjää. "Maallisen" konsertin 14:sta laulusta viisi olivat samoja kuin sakraaliohjelmassa. (Arkistolähde 2, 21–22.) Sitä, oliko ratkaisussa kyse ns. harjoitusekonomiasta vai siitä, että NMKY:n kuoron ohjelmassa "nyt vain tuli olla" hengellistäkin osuutta, jää kiintoisana kysymyksenä pohdinnan alle. Tällainen kahden konsertin kokonaisuus, jossa esiinnyttäen sekä kirkossa että konserttitalossa, jättäisi joka tapauksessa tilaa valita ohjelmaa myös puhtaasti taiteellisin perustein. Tällaista "taiteellistumisesta" kumpuavaa maallistumista en tässä vaiheessa näe tapahtuneen.

Kolmannet pohjoismaiset NMKY-laulajapäivät pidettiin vuonna 1952 Oslolla. Tapahtuma oli samalla osa norjalaisen musiikkielämän katselmusta, johon osallistui kaikkiaan 14 000 ihmistä. (Läntinen 1969, 11.) Ohjelmassa oli jälleen niin kaikkien osallistujakuorojen yhteinen kirkkokonsertti kuin maallisen musiikin yhteiskonsertti. Oslon Tuomiokirkon sakraalissa konsertissa 22.5.1952 turkulaisten ohjelmassa oli Heikki Klemetin *Jo päivä ehti ehtoolleen* virren 541¹⁴ tekstiin, Ludvig van Beethovenin *Vesper Roine* Rikhard Ryynäsen suomenkieliseen luontoromantiikkaa huokuvaan tekstiin sekä Armas Maasalon sovitus pohjois-savolaisesta toisinnosta *Ratki Taivaassa*¹⁵, joka kuvaa kristillisen taivaan riemuja. Yliopiston aulassa 23.5.1952 pidetyn maallisen yhteiskonsertin turkulaisten osuudessa oli neljä laulua: Leevi Madetojan reipas ja isänmaallinen luontokuvaus *Kaunehin maa* Eino Leinon

¹⁴ Nykyään virsi on suomalaisessa virsikirjassa numerolla 554 (Evl 2016).

¹⁵ Tämä virsi tunnettiin tuolloin käytössä olleessa suomalaisessa vuoden 1938 virsikirjassa numerolla 616 ja nykyisin käytössä olevassa vuoden 1986 virsikirjassa se on nro 618 (Evl 2016).

suomentamaan Bertel Gripenbergin tekstiin (Herranen 2013, 26–27), niin ikään Madetojan säveltämä hitaassa hartaudessaan jo hivenen haastavampi *Hämärän ääniä* Leinin luokkatoverin Larin-Kyöstin (oikealta nimeltään Karl Gustaf Larson) tekstiin (Herranen 2014, 26–27), Selim Palmgrenin riipaiseva *Isän haudalla* Larin-Kyöstin panteistishenkiseen runoon (Spolander 1944, 342–345) sekä Ahti Sonnisen säveltämä *Soliseva vesi* Otto Mannisen suomentamaan vortjakkilaiseen kansanrunoon. (Turunen 1955, 722–725; Arkistolähde 2, 28; 30.) Huomio kiinnittyy kahteen jälkimmäiseen: Palmgrenin sävellys ei ole mitenkään merkittävä, muttei helpokkaan. Ja *Soliseva vesi* on liikkuvassa tekstuurissaan niin sävellys- kuin lauluteknisesti jo aivan jotain muuta kuin Madetojan klassikot¹⁶. Sakraalisiiivilän läpi tarkasteltuna tämä maallisen konsertin ohjelma tosiaan ei sisältänyt hengellistä musiikkia, oman tulkintani mukaan edes Palmgrenin *Isän haudalla* ei sellaiseksi määrity, vaikka se vertauskuvallisen tekstinsä vuoksi toki hyvin istuisi hengelliseenkin yhteyteen.

Suomalaisen mieskuorolaulun historiaan liittyy 1950-luvun alussa ilmennyt nousukausi ja avautuminen ulkomaille runsaiden matkojen muodossa. Tämä sai silloisen eduskunnan puhemiehen K. A. Fagerholmin hermostumaan vuonna 1952 ja kirjoittamaan kriittisen mielipiteen "miten mieskuorolaulu [– –] tuskin on ulkomailla mikään merkittävä vetonaula". Erityistä ärsyyntymistä aiheutui Polyteknikkojen kuoron (PK) – kieltämättä laajamittaiselta kuulostavan – vuokratulla lentokoneella tehdyn matkan tiimoilta. PK oli konsertoinut Belgradissa, Istanbulissa, Ankarassa, Tel-Avivissa, Kairossa ja Roomassa. Viimemainitun kaupungin konsertin osalta oli ennalta käännytty suurlähettiläs Harri Holman puoleen, joka kuitenkin valtion resursseja ja omia vaivojaan säästääkseen pyrki välttämään kuorovierailujen järjestelyihin osallistumisen ja ylipäätään lopettamaan moisen toiminnan. Kuorojen omakustanteisten matkojen arvostelu jäi lopulta omaan arvoonsa, mutta tapahtuma avasi mieskuorotoiminnan ensimmäistä kertaa laajemmin kriittisen tarkastelun alle. (Korhonen 2004, 126; Junkkari 1995, 114–116.)

Suomalaisen mieskuorotaiteen tilaa 1900-luvun puolivälissä voisi luonnehtia lauluteknisesti nivelkohdaksi. Vallalla nimittäin oli 1930-luvulta lähtien ollut täysijännitteinen, vibratoa suosiva ja falsettitekniikan poissulkeva, toisinaan mylvinnäksikin luonnehdittu voimalaulu. Magnus Wöldiken Tanskassa 1920-luvulla aloittama työ kevyemmän kamarikuorosoinnin parissa ja myöhemmin legendaariseen

¹⁶ joita sivumennen sanoen edelleen esitetään tämän tästä.

maineeseen nousevan Eric Ericssonin vastaavat otteet 1950-luvulta alkaen Ruotsissa toivat Suomeenkin kevyempää laulanta. Edelläkävijöinä uudenlaisessa ilmavammassa ja falsetinkin sallivassa laulutekniikassa olivat suomenruotsalaiset *Akademiska Sångföreningen* ja *Sällskapet Muntra Musikanter*. (Junkkari 1995, 104–105.)

Tässä katsannossa onkin mielenkiintoista, että Turun NMKY:n Mieskuoron pitkäaikaisena solistina laulanut, Kööpenhaminassa lauluopintojaan jatkamassa ollut Armas Kauri kirjoittaa kuorolle osoitetussa kirjeessään 19.11.1949 seuraavasti: "[s]uomalainen mieskuorolaulu on todellakin miesmäistä ja korkeampitasoista kuin mm. Tanskan. Olen laulanut ja kuunnellut tšekäläistä NMKY:n mieskuorossa [sic] ja havainnut sen teitä kevyemmäksi, vieläpä paljonkin". (Arkistolähde 6, 12; 45.) Tästä voi päätellä, että Turussa oli 1940-luvun lopussa vielä voimalaulu voimissaan.

Turussa vihittiin käyttöön göteborgilaisten lahjoitusvaroin rakennettu uusi konserttitalo 27.11.1952. Vihkiäisjuhlassakin kuultiin muun ohjelman ohella mieskuorolaulua Turun Työväenyhdistyksen Mieskuoron ja Laulun Ystävien toimesta. (Arkistolähde 6, 67.) Sali oli sen aikaiselle noin 30 soittajan kaupunginorkesterillekin valtava, näin myös kuoroille (Korhonen 2015, 328). Uutta salia pääsi silti Turun NMKY:n Mieskuorokin kokeilemaan heti tuoreeltaan usean yhdistyksen yhteisessä adventtijuuhlassa 4.12.1952 täysin hengellisellä ohjelmalla (Arkistolähde 1, 28).

5.2 Kaarlo Soinin kausi

Vuonna 1954 Tukholman NMKY-kuoro tuli Turkuun konsertoimaan. Martin Lidstamin johtaman kuoron vierailu arvotettiin korkealle, päätellen siitäkin että vierailukonsertti nauhoitettiin. (Arkistolähde 1, 56.) Samana vuonna 25-vuotistaiteilijajuhlaansa viettänyt Viljo Lehtinen päätti kautensa Turun NMKY:n Mieskuoron johtajana keskittyen perustamansa Turun NMKY:n Poikakuoron toimintaan. Mieskuoron uudeksi johtajaksi tuli osuuskassanjohtaja director cantus Kaarlo Soini, jonka kausi vei "kuoron moniin huikeisiin voittoihin ja saavutuksiin", hehkuttaa Läntinen (1969, 13).

Seuraavana vuonna kuoro jo esiintyikin kokonaan omalla konsertilla Turun uuden konserttitalon lavalla 10.5.1955. Maallinen ohjelma oli kahta Toivo Kuulan sävellystä lukuun ottamatta kuorolle uutta. Maininnan ansaitsee heti konsertin avannut Erkki

Melartinin *Häälaulu* J. H. Erkon hauskaan eläinaiheiseen tekstiin (Melartin [painovuosi ei tiedossa]). Teoksen tekstuuri vaihtuvine tahtilajeineen ja trioleineen kuvastaa uudelta johtaja pelinavausta, jossa aiempaa suurempi musiikillinen kunnianhimo on selvästi nähtävissä. Konsertti oli sinällään suppeahko käsittäen 13 laulua. Yhtäkaikki konsertti käynnisti Kaarlo Soinin kauden, joka sakralisiivilän valossa sisälsi aivan huomattavassa määrin hänen edeltäjiään enemmän maallista, pitkälti suomalaista mieskuorokirjallisuutta. Huomio kiinnittyy myös konsertin käsiohjelmaan, josta oli konsertin lyhydestä huolimatta saatu peräti 20-sivuinen, sisältäen kaikkien esitettävien teosten tekstit. Se, että ohjelmakirjaseen sisällöstä silti yli puolet oli mainoksia, kertoo samalla kuoron hallinnon aktiivisesta otteesta varainhankinnassa. *Turun Sanomissa* 11.5.1955 julkaistussa kritiikissään nimimerkki P. S. kirjoittaa: "Vaikka kuoro onkin luopunut mieskuorolauluamme rasittaneesta 'karjumisesta', jos nyt käyttää vähän epähienoa nimitystä, niin vielä fortte [sic] on heikoin kohta kuoron teknillisessä mahdollisuuksissa." (Arkistolähde 1, 58.)

Kuvassa 5 nähdään kuoro Kaarlo Soinin kaudella, valokuvattuna luultavimmin juuri tuossa ensimmäisessä Turun konserttitalolla pidetyssä konsertissa 10.5.1955. Kuvassa Soinin oikealla puolella näet on konsertissa esiintynyt solisti Armas Kauri, joka menehtyi traagisesti jo vuonna 1956 yrittäessään pelastaa hukkuvaa lasta (sähköpostitarkennus Lampisuo). Kuorotelineistä ja taustan seinästä kuvauspaikka on varmuudella tunnistettavissa Turun konserttitaloksi.

Kuva 5. Turun NMKY:n Mieskuoro Kaarlo Soinin (eturivissä 5. vasemmalta) johtajakaudella. Kuoron arkistosta löytyneessä valokuvassa ei ole yksilöintietoja.

Neljännet pohjoismaiset NMKY-laulukäräjät järjestettiin vuonna 1957 Turussa ja Helsingissä. Mukana olivat isäntien lisäksi Tukholman ja Oslon NMKY-kuorot, Tanskasta ei tällä kertaa ollut osallistujia. Turussa konsertoitiin aiempien NMKY-laulajapäivien konseptin mukaisesti niin kirkossa kuin konserttitalossa. Sakraaliohjelma esitettiin Tuomiokirkossa 20.9.1957, jolloin esiintymään pääsi myös Turun NMKY:n Poikakuoro. Maallisella ohjelmalla konsertoitiin 21.9. Helsingin yliopiston juhlasalissa ja 22.9.1957 viisi vuotta aiemmin valmistuneessa Turun konserttitalossa. Turkulaisten ohjelmistossa näkyy uuden johtajan, Kaarlo Soinin myötä uusia lauluja, vaikka mitään erityisen haastavaa ei esitettävänä ollutkaan. Kuoron maallisesta ohjelmassa esitettiin Leevi Madetojan *Soita somer* Eino Leinon tekstiin, jonka lopussa mieskuoro uskaltautuu jopa neuvomaan runon neittoa: "[I]lakoitse impi nuori! Lyhyt Suomen suvi on" (Spolander 1923, 425–430). Vakavampiin sävyihin palattiin Axel Törnuddin *Katso Kiesus karjaistani* -laulussa Kanteletar-tekstillä, joka myös tarttuu sakraalisiin viilään (Spolander 1923, 165–168). Synkkä, jopa kuolematematiikka väritti jatkoa. Väinö Pesolan laulussa *Kuolon kaupunki* I. Miettisen tekstiin on esitysohjeesta "raikkaasti" huolimatta varsin synkkä pohjavire merikulkijan kaivatessa kaupunkiin, josta paluuta ei ole. Martti Turusen teoksessa *Vaeltaja* Yrjö Jylhän runoon on jo täysin toivoton tunnelma: "Tukehdut hourailuusi, vettä ei pisaraa, aurinko polttaa luusi, tuhkasi samum¹⁷ saa". Nämä kaksi viimeainittua oli julkaistu tuoreessa (1955) *Laulu-Miesten lauluja III -kirjassa* (Turunen 1955, 486–489; 807–809), joka saattaa selittää niiden valintaa ohjelmistoon. Joka tapauksessa hyvin synkkää ja vakavaa oli Kaarlo Soini turkulaisten maalliseen osuuteen valinnut. Hengellisen konsertin ohjelmasta mainittakoon Olavi Pesosen tuore sovitus *Katumusvirrestä*. (Arkistolähde 7: 9, 11.)

Molemmissa konserteissa esitettiin myös yhteisnumeroita, joissa kaikki tapahtumaan osallistuneet kuorot lauloivat yhdessä. Näitä yhteisnumeroita oli aiempaan tapaan koottu eri osallistujamaista. Suomalaisten yhteisnumeroiden nuotit oli peräti painettu omaksi vihkosekseen. Tästä ohjelmistosta mainittakoon kirkkokonsertissa kuultu Bengt Carlsonin *Bön om ro* (suomeksi *Rauhan rukous*), joka varovaisella modernismillaan toi raikkaan tuulahduksen konsertin sisältöön, vaikka toki oli hengellinen teos.

Tukholmalaiset uskaltautuivat omassa osuudessaan laulamaan spirituaalin *Deep river*, josta Turun Sanomien kriitikko E.W. kirjoittaakin ennakkoluulottomasti "[k]uoro lauloi [– –] kai ensimmäisen tšekäläisessä kirkkokonsertissa kuullun neekerispirituaalin. [s]e

¹⁷ Samum on Pohjois-Afrikassa ja Etu-Aasiassa autiomaasta kesäaikaan puhaltava kuiva, hyvin kuuma tuuli.

muodosti piristävän lisän. [– –] [a]vatun polun käyttämistä sietää ainakin harkita". (Arkistolähde 2, 36–38.) Konsertti päättyi yhteisnumerona Jean Sibeliuksen virteen *Soi kunniaksi luojan*¹⁸. Kuriositeettina mainittakoon, että loppuvirren soidessa noin klo 21 sen säveltäjä menehtyi Ainolassa (Sibelius 2016) ja vielä saman yön aikana kuoli norjalaisten kuningas Haakon (Läntinen 1969, 13). Kriitikon ehdotukseen spirituaalien esittämisestä myös turkulaisten toimesta tartuttiin vasta keväällä 1968, jolloin samainen laulu oli Turun NMKY:n Mieskuoron kirkkokonsertin ohjelmassa (Arkistolähde 7, 80).

Kesällä 1959 Hämeenlinnassa järjestettiin Suomen laulajain ja soittajain liiton (Sulasol) laulujuhlat, joihin osallistui yli 5 000 musiikin harrastajaa. Osana tapahtumaa oli myös kuorokilpailu, jonka mieskuorojen A-sarjaan turkulaisetkin osallistuivat, saaden toisen sijan 420,5 pisteellä. Isäntäkuoro Hämeenlinnan Mieskuoro kuittasi niukan voiton 421 pisteellä. Tasaisessa kilpailussa tuomaristo oli kilpailuesitysten jälkeen yöllä rakentanut ennalta sovitun arvostelujärjestelmän lisäksi vielä esitettyjen teosten vaikeusasteen perusteella myönnettävien lisäpistesysteemin, jolla ero kuorojen välille vihdoinkin löydettiin. (Läntinen 1973, 76; Arkistolähde 2, 33; Sulasol-lehti 1959, 47.) Kuoron kilpailuohjelmaa ei valitettavasti ole tallentunut mihinkään, ainoastaan tieto kaikille pakollisesta numerosta, joka oli Toivo Kuulan yhä edelleen erittäin suosittu ja vaikuttava *Iltapilviä* V. A. Koskenniemen tekstiin (Arkistolähde 2, 33; Hämeenlinnan Laulu- ja soittojuhlien ohjelmakirja, 41).

Vuonna 1959 kuoro vietti myös 40-vuotisjuhlaansa. Aiempien juhlien tapaan ohjelmassa oli sekä kirkollinen että maallinen konsertti. Tällä kertaa tosin hengellinen ohjelma oli *Sävelhartauden* otsikolla 26.4.1959 Turun Tuomiokirkossa sisältäen vähemmän kuorolaulua kuin aiemmin. Kuoron vanhoja voimia oli jälleen koottu kauniisti yhteen kuoron entisen johtajan Pauli Vaalaan pitäessä puheen ja toisen entisen johtajan Viljo Lehtisen hoitaessa loppuliturgian; urkurinakin oli entinen johtaja Sulo Muurikoski. Kaarlo Soinin johtama kuoro pitäytyi neljässä numerossaan tutussa hengellisessä ohjelmistossa – osa mainituista teoksista oli ollut kuoron ohjelmassa säännöllisesti jo 1940-luvulta lähtien – esittäen Vincenzo Ruffon *Adoramuksen*, J. S. Bachin *Jeesu aarteheeni*, Heikki Klemetin *Ah, Jeesu, aarre armain* ja Samuel Webben *Agnus Dein*. Tilaisuus oli varsin hengellinen luonteeltaan eikä musiikillisesti kovin vaativa. Sen sijaan konserttitalolla edellisenä päivänä 25.4.1959 pidetyssä

¹⁸ *Soi kunniaksi luojan* oli otettu vuoden 1938 suomalaiseseen virsikirjaan numerolla 560, nykyisin käytössä olevassa 1986 laitoksessa se on numero 462 (Evl 2016).

juhlakonsertissa oli haastetta sitäkin enemmän; koko ohjelma oli muutamaa numeroa lukuun ottamatta uutta. Erityisesti kaksi teosta kiinnittää huomion: Leevi Madetojan neliosainen, yhä edelleen mieskuorojen ohjelmistoissa esiintyvä ja yhtenä säveltäjänsä mestariteoksena pidettävä *De profundis* (1925) sekä konsertin päättänyt Kalervo Tuukkasen *Karhunpyynti*, sinfoninen runo mieskuorolle ja orkesterille¹⁹. Turun kaupunginorkesteri avusti konsertissa. (Arkistolähde 1, 76.) Madetojan teos on sävelletty Raamatun psalmiin 130 "Syvyydestä minä huudan sinua Herra" ja se ammentaa muun muassa renessanssin polyfonisesta kirkkotyylistä (Lassander 1989, 126–133). Madetojan teoksen valinnassa Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmistoon yhdistyy hienosti kuorolle luonteenomainen sakraalin vaaliminen ja silloisen johtajansa ilmeiset taiteelliset ambitiot.

Osana kuoron 40-vuotisjuhlintaa julistettiin sävellyskilpailu, jolla etsittiin Turku-aiheisia mieskuoroteoksia kuoron ohjelmistoon. Kilpailun tulokset julkistettiin 14.2.1960 Turun konserttitalolla pidetyssä *Laulun ja Runon Lehvä* -tilaisuudessa. Kilpailuun osallistui 26 sävellystä 15 säveltäjältä. Ensimmäistä palkintoa ei annettu, vaan jaettu II palkinto à 20 000 mk (nykyrahassa noin 500 €) meni Arvo Räikköselle ja Lauri Ikoselle. He molemmat olivat säveltäneet teoksensa Turun yliopiston entisen rehtorin ja edelleen tuolloin Turussa vaikuttaneen runoilijan ja kulttuuripersoonan V. A. Koskenniemen tekstiin *Soutaja Aurajoella*. Kolmannen palkkion 10 000 mk sai Raito Ruskeepää saman runoilijan *Kellot*-runoon. Tilaisuuden muoto sai *Uuden Auran* nimimerkki E.V:ltä kiitosta: "[o]hjelmasuunnittelu oli pyrkinyt pois kaavoittelusta. [– –] [t]unnelmaa luotiin jopa valaistusefektein ja rainakuvin". (Arkistolähde 1, 88.) Tilaisuus edusti ja heijasteli uudenlaista taiteellista, jopa eri taiteenaloja yhdistävää kunnianhimoa Turun NMKY:n Mieskuorossa. Sekularisaatioteorian valossa uskonto on tässä menettänyt keskeistä sijaansa kuoron toiminnassa ja maallistumiskehitys on samalla taiteellistumiskehitystä.

Vuonna 1961 alkoi "uusi kierros pohjoismaisia", kuten Läntinen asian muotoilee (1969, 13), tarkoittaen yhteispohjoismaisten NMKY-laulajapäivien pitämistä Tukholmassa. Aiempaan tapaan esiinnyttiin niin hengellisen kuin maallisen ohjelmiston konserteissa. Yleisluonnehdintana paikallinen kriitikko näkee turkulaiskuoron pääsevän laadussa lähelle verratessaan vierailijoita kotikaupungin "eliittikuoroihin" lukeutuvaan KFUM-

¹⁹ Teos oli palkittu hopeamitalilla Lontoon olympiakisojen taidekilpailussa vuonna 1948 (Arkistolähde 1, 76).

kuoroon²⁰ (Arkistolähde 7, 52: leike *Dagens Nyheteristä* 14.5.1961). Turkulaisia matkalla oli peräti 75 laulajaa ja mukana oli vieläpä laulajien puolisoja ryhmän kokonaisvahvuuden noustessa näin peräti 100 henkeen (Arkistolähde 2, 45: leike Turun Sanomista 11.5.1961).

Kaarlo Soinin johtajakaudella kuoron ohjelmistossa nähtiin ensimmäisiä kertoja tilaisuuksia, joissa ei esitetty yhtään hengellistä kappaletta. Otettakoon esimerkiksi vaikkapa Urho Kekkosen vaaliliiton järjestämä kansalaisjuhla 8.1.1962 konserttitalolla, johon sivumennen sanoen oli ennennäkemätön yleisöryntäys. *Turun Sanomat* uutisoi 9.1.1962: "Tuhannet yrittivät turhaan sisäänpääsyä kansalaisjuhlaan" (Arkistolähde 7, 56). Jos kohta hengellisiä lauluja ei aina esitetty, korvautui tämä usein isänmaallisilla numeroilla, kuten mainitussa Kekkosen vaalitilaisuudessaakin. Soinin kaudella kuoron ohjelmistossa kuultiinkin huomattavan usein Jean Sibeliuksen *Isänmaalle*, Toivo Kuulan *Nuijamiesten marssi* tai Heikki Klemetin *Milloin Pohjolan nähdä saan?*

Soinin kaudelle osuu myös kuoron historiassa ainutkertaisen tiuha esiintyminen Turun kaupunginorkesterin kanssa. Kalervo Tuukkanen runsaat kymmenen minuuttia kestävä sinfoninen sävelkuvaus *Karhunpyynti* mieskuorolle ja orkesterille esitettiin vuosien 1958–1960 välillä kaikkiaan viisi kertaa, jo mainitun juhlakonsertin lisäksi esimerkiksi Turku-seuran ja Pellervo-seuran tilaisuuksissa konserttitalolla. (Arkistolähde 7; 34, 36). Teoksen nuottia ei hämmästyttävää kyllä löytynyt Turun NMKY:n Mieskuoron arkistosta, mutta *Keskisuomalaisen* haastattelussa vuonna 2014 Jyväskylän ammattikorkeakoulun musiikin teorian lehtori, säveltäjä Erkki Raiski luonnehti teosta hyvin perinteiseksi 1900-luvun alun kansallisromanttiseksi, sävellysaikanaan – partituurimerkinnän mukaan teos oli valmistunut joulupäivän iltana 1947 – jo vanhanaikaiseksi ja hieman yliteatraaliseksi teokseksi (Keskisuomalainen 2016).

Soini päätti menestyksekkään kautensa kuoron johdossa joulukuun 1962 alussa konserttitalolla lähes täysin maallisella ohjelmalla, joka isänmaallisten sävyjen lisäksi sisälsi useita V. A. Koskenniemen teksteihin sävellettyjä teoksia, kunnianosoituksena hiljattain kuolleelle runoilijalle. Taiteellista painoa konserttiin toi taannoisen sävellyskilpailun jaetun toisen sijan saavuttaneen Arvo Rääkkösen *Soutajat Aurajoella* -teoksen kantaesitys. Niin ikään esitettiin kilpailussa menestynyt Raito Ruskeepään

²⁰ KFUM on siis NMKY:tä vastaava lyhennys ruotsiksi sanoista Kristliga Förening av Unga Män.

Kellot, teos, joka sävellyskilpailuun osallistuneista ainoana jäi ohjelmistoon elämään pitkäksi aikaa. Konsertin päätti joukko oopperamusiikin kuorokohtauksia, joista viimeisenä kuultiin Richard Wagnerin *Pyhiinvaeltajien kuoro* oopperasta *Tannhäuser*. (Arkistolähde 7, 62.) Sen voi halutessaan saada tarttumaan sakraalisiin ilmiin, kuten tässä tutkimuksessa olen tehnyt – kohtauksen tekstissä näet ylistetään kristillistä jumalaa.

Kokonaisuudessaan tarkasteltuna Kaarlon Soinin johtajakausi oli Turun NMKY:n Mieskuorolle taiteellisen kehittymisen ja monipuolistumisen aikaa. Sakraalisiin ilmiin valossa tämä jakso näkyy samalla aiempaa selvästi vähemmän hengelliseen musiikkiin keskittyneenä kuorotoimintana.

5.3 Börje Ekholmin ja Heimo Heimolan lyhyt välivaihe

Kaarlo Soini siirtyi Turun NMKY:n Mieskuoron johtajan paikalta toisen turkulaisen mieskuoron, Laulun Ystävien (LY) johtajaksi. Siirtyminen sinällään tapahtui tyylikkäästi siten, että Turun NMKY:n Mieskuoron uuden johtajan, Börje Ekholmin, rekrytoimiseen jäi riittävästi aikaa. Pian Soini palkittiinkin kunnianlaulunjohtajan tittelillä. (Arkistolähde 7, 63: leike Uudesta Aurasta 28.11.1962; Haastattelu 2.) Myöhemmin kuitenkin Soinia seurasi osa Turun NMKY:n kuorolaisista, jotka vaihtoivat NMKY:n riveistä Laulun Ystäviin, ehkä pidetyn johtajan ohella myös Laulun Ystävien vilkkaamman matkustelun houkuttamina. Tätä ei tietenkään katsottu hyvällä Turun NMKY:n Mieskuorossa, nähtiinpä se jopa petturuutena. Laulajakato aiheutti kuorolle ja sen tuleville johtajille äänellisessä mielessä varsin suurta harmia (Läntinen 1969, 15; Haastattelu 2).

Börje Ekholmin kaudella Soinin aloittama uuden ohjelmiston tie pysähtyi ja kääntyi taaksepäin vanhan lämmittelyyn. Naftaliinista esiin kaivettiin Perosin *Requiem*, joka esitettiin Turun Tuomiokirkossa pitkäperjantaina 1963. Nykyvalossa täysin käsittämättömästi peräti viiden eri kriitikon (Turun Sanomat, Uusi Aura, Uusi Päivä, Åbo Underrättelser ja viides tunnistamattomaksi jäänyt, nimimerkillä "Presto") voimin tämä hengellinen konsertti arvioitiin varsin onnistuneeksi. Ekholmin kausi jäi kuitenkin vain yhden kevään mittaiseksi, ja arkistolähteet tuntevat mainitun konsertin lisäksi vain kolme pientä esiintymistä hänen johdolla. (Arkistolähde 7, 66–69.) Ekholmin vetäytyminen johtotehtävästä liittyi jotenkin terveyteen – aikalaismuistoissa mainitaan

hänen nuori ja huomattavan kaunis sellistivaimonsa, minkä yhteyttä asiaan tosin on vaikea nähdä (Haastattelu 2).

Ekholmin jälkeen kuoron johtajaksi tuli monipuolinen musiikkimies, Turun musiikkiopiston varajohtajanakin samoihin aikoihin toiminut laulunopettaja Heimo Heimola (Läntinen 1969, 15; Hako 2012, 338). Myös Heimolan kausi jäi lyhyeksi sisältäen vain yhden varsinaisen konsertin keväällä 1964, ohjelmanaan jälleen Perosin *Requiem* (Arkistolähde 1, 103 ja Arkistolähde 7, 74).

5.4 Kuoron uusi kukoistus Henrik Christierninin johdolla

Kuoron uudeksi johtajaksi löytyi syykauden 1964 alussa Paraisilta kapellimestari Henrik Christiernin. Hän oli toiminut muun muassa vielä edellisenä talvena *Åbo Sångarbröder Musices Amantes* -mieskuoron johtajana ja aiemmin Helsingissä *Damkören Lyranin* johtajana 1951–1959 (ÅSMA 2016; Lyran 2016). Läntinen kuvailee kaunopuheiseen tyyliinsä, miten Christierninistä "vakiintuu kuorolaisten keskuudessa käsitys musiikkimiehestä kiirestä kantapäähän" ja miten "kuoron uudelleentapahtunut ulkoinen ja sisäinen lujittuminen puhuvat kieltä uudesta huomenuskosta" (Läntinen 1969, 15–17).

Keväällä 1965 kuoro matkusti jälleen yhteispohjoismaisille NMKY-laulajapäiville, tällä kertaa Norjan Bergeniin. Kuoro eli tuolloin edelleen määrällisesti voimiensa vuosia huolimatta vain kolme vuotta aiemmin tapahtuneesta Soinin lähtöön liittyneestä suoneniskusta. Matkalla mukana oli mojavat 64 miestä, kuoron ollessa näin osallistuvista ryhmistä pääluvultaan suurin (Arkistolähde 2, 60). Uuden johtajan valitsema maallisen konsertin ohjelma Engen Kinossa 28.5.1965 käsitti kelpo kattauksen suomalaista mieskuoro-ohjelmistoa: Erik Bergmanin nasevan *Eteläpohjalaisen kansanlaulun*, Toivo Kuulan *Iltatunnelman* Lauri Kemiläisen tekstiin (Meurman 2013, 88–89), Selim Palmgrenin tekstuuriltaan haastavan *Venelaulun* Kantelettaren tekstiin (Lassander 1995, 188–191) ja Jean Sibeliuksen iskevän *Metsämiehen laulun* Aleksis Kiven tekstiin (Lassander 2000, 39–42). Kaikki nämä teokset edustavat selvästi maallista ohjelmistoa. Tuomiokirkon hengelliseen ohjelmaan oli valittu Ilmari Hannikaisen *Matkamiehen virsi* Hilja Haahtin tekstiin (Ahvenainen 2002, 38), Taneli Kuusiston jo aiemmin käsitelty *Suomalainen rukous*, Raito

Ruskeepään *Kellot* ja Kayserin *Ave Maria*. (Arkistolähde 2, 53: Festivaalin ohjelmakirja.) Näistä huomio kiinnittyy kahteen viimeainittuun: taiteellisesti osuvalta tuntuu esittää kuoron omaa sävellyskilpailua varten sävelletty *Kellot*, joka V. A. Koskenniemen tekstillä kertoo "Unikankareen Vanhasta Templistä", siis laajasti ymmärtäen Turun Tuomiokirkosta (Ruskeepää 1959?). Tanskalaisen Leif Keyserin (1919–2001) erityisesti katolisessa kirkossa keskeiseen kristilliseen rukoustekstiin (suomeksi *Terve, Maria*) laatima sävellys puolestaan on polyfoniassaan teknisesti haastava (Sjöblom & al. 1995, 116–117).

Vuosi 1969 muodostui kuoron toiminnassa monipuoliseksi. Ohjelmassa oli kuoron 50-vuotisjuhlat, joita juhlittiin niin Turun konserttitalossa kuin Tuomiokirkossa. Taiteellinen pääpaino oli profaanissa. Juhlakonsertti 26.4.1969 huipentui sekalaisen, pääosin suomalaisen kansallisromanttisen ohjelmiston jälkeen Johannes Brahmsin *Altorapsodiaan* altolle, mieskuorolle ja orkesterille. Teos on kirjoitettu J. W. Goethen tekstiin. Mieskuorolla on laulettavaa tämän noin 15-minuuttisen teoksen kolmannessa ja viimeisessä osassa, jossa teksti myös kiinnittyy hengelliseen (Imslp 2016b). Juhlakonsertti päättyi jälleen Kalervo Tuukkanen *Karhunpyyntiin* kaupunginorkesterin avustuksella. Seuraavan päivän kirkkokonsertissa kuultiin runsaasti solistinumeroita kuoron keskittyessä sivuroolissaan entuudestaan tuttuun hengelliseen ohjelmistoon. (Arkistolähde 1, 122.) Huolimatta konserttitalon juhlakonsertin Brahms-numeron hengellisistä sävyistä, voisi luonnehtia 50-vuotisjuhlinnan ohjelmiston valossa keskittyneen vahvasti taidemusiikkiin hengellisten painojen jäädessä selvästi sivuosaan.

Samana vuonna kuoro matkusti Länsi-Saksaan konsertoiden Saarbrückenissä, Bochumissa ja Wenne-Eickelissa sekä lukuisissa muissa yhteyksissä, muun muassa radiossa. Matkan ohjelmistossa oli 15 laulua, joista vain neljä hengellisiä, pääpainon ollessa kuorolle jo tutuissa isänmaallis-kansallisromanttisissa lauluissa. (Arkistolähde 2, 65–85.)

Ulkomaanvierailut johtivat usein vastavierailuihin – Länsi-Saksan matkan jälkeen kuoro sai isännöidä useampaakin saksalaiskuoroa Turussa. Sängcheror Bischmisheim kävi Turussa touko-kesäkuun taitteessa 1971 ja uudestaan huhtikuussa 1981 (Arkistolähde 4, 74). Benratherin mieskuoro vieraili Turussa puolestaan syyskuussa 1971. Turun Sanomien kriitikko P. Saarilahti kirjoitti Benratherin Akatemiatalolla antamasta konsertista 25.9.1971 (Arkistoleike 3, 36): "On jotain paradoksaalista siinä, kuinka

tuulahdukset mieskuorolaulumme alkulähteiltä kokee nykyisin melkein pä alan käsitteiden antiteeseinä. [– –] Kukkien sijasta olisin [– –] ojentanut pinkan suomalaista kuoromusiikkia ikään kuin vinkkinä siitä, mitä koko touhu voisi olla". Tämä on tietenkin turkulaisen arvio tilanteesta, mutta tarjoaa kyllä kutkuttavan ajatuskulun siitä miten 1800-luvun alussa Saksassa syntynyt mieskuorolaulamisen perinne oli 1970-luvun alussa Suomessa ja Turussa paljon paremmissa kantimissa kuin Etelä-Saksassa, niin kuoromusiikin säveltämisen kuin sen esittämisen näkökulmasta.

Seitsemänsiä yhteispohjoismaisia NMKY-laulajapäiviä isännöi keväällä 1970 Helsingin NMKY. Tuttuun tapaan tapahtumassa koettiin niin kirkko- kuin maallisen musiikin konsertit. Turun kuoron ohjelmasta virkistävät avaukset loistavat poissaolollaan: hengellisessä konsertissa ohjelmassa oli Sune Carlssonin *Mun käten' yhteen liitä*, Heikki Klemetin *Ah, Jeesu aarre armain* Ossi Elokkaan sovituksena sekä M. Kiviruusun sovittama Samuel Webben *Agnus dei* (suom. Jumalan karitsa) – kaikki kappaleet olivat siis mahdollisimman hengellisiä. Viimemainittu on ollut Turun NMKY:n Mieskuoron kirkkokonserttien sotahevonen vuosikymmenestä toiseen. Kappaleen solistina on toiminut kuoroon liittymisensä jälkeen vuodesta 1963 joka kerran Juhani Lampisuo; arkistoiduista ohjelmista teos löytyy Lampisuon soolonumerona peräti 30 kertaa.²¹ Maallisen ohjelmiston konsertissa B-messuhallissa turkulaisten ohjelmassa oli jo aiemmin esiintynyt Leevi Madetojan *Soita somer*, Emil Genetzin paatoksellinen *Suruisenä* (Spolander 1923, 372–376) ja Gustav Ernesaksin suosittu ja hyvin soiva *Hakkame mehed minema* (suom. *Tästä me miehet lähemme*) virolaiseen Vana Kannel -kansanrunokokoelman tekstiin (Herranen 2013, 17–18). Genetzin laulu on epäilemättä ollut komeaa kuultavaa – sen solistina lauloi Matti Kastu, joka vain kahta vuotta myöhemmin kiinnitettiin Tukholman kuninkaalliseen oopperaan ja teki myöhemmin vakuuttavan kansainvälisen uran Wagner-tenorina. (Arkistolähteet 2, 87 ja 8, 41).

Kuopiossa vietettiin Sulasolin soitto- ja laulujuhlia kesäkuussa 1972. Turun NMKY:n Mieskuoro osallistui kilpailujen B-sarjaan esittäen pakollisen numeron Aleksander

²¹ Tämän lisäksi teosta on esitetty Lampisuon kuoron piiriin perustaman Namicats-pienryhmän konserteissa, joita en ole laskenut Turun NMKY:n Mieskuoron konserteiksi, enkä näin ollen ole huomionnut laskelmissani. Webben laulaminen jatkuu edelleen, tänä päivänä sitä lauletaan Turun NMKY:n Seniorikuorossa Lampisuon esiintyessä edelleen teoksen solistina (Haastattelu 2 [Lampisuo]).

Läten *Pilville* lisäksi niin ikään virolaisen Gustav Ernesaksin *Hakkame mehed mineman*, sijoittuen sarjansa 14 kuorosta viidennelle sijalle 19,1 / 25 pisteellä. (Arkistolähde 8, 23.) Ainakin tässä yhteydessä laulettiin siis vain maallisia lauluja. Tapahtuman järjestelyissä on kiintoisa yksityiskohta: Kuopion hotellikapasiteetin loppuessa järjestettiin kuorolaisille majoitusta junien makuuvaunuihin. Öisellä ratapihalla toikkaroivat kuorolaiset olisivat nykypäivän laulujuhlien turvallisuusvastaavalle varmasti painajainen ja "moinen järjestely sula mahdottomuus" (Haastattelu 2 [Vainio]).

Tällainen kilpailuun osallistuminen on hyvä osoitus kuorolle ominaisista taiteellisista tavoitteista ja toiminnan lähtökohdista, jotka eivät siis enää olleet vain kristillisessä järjestötoiminnassa. Toisaalta huomion herättää se, että nyt osallistuttiin kilpailun B-sarjaan eikä ylletty palkintosijoille, vaikka vuonna 1959 eli 13 vuotta aiemmin oltiin A-sarjan voitto hävitty vain puolella pisteellä. Taiteellinen kunnianhimo siis vei eteenpäin, mutta samalla kuoronjohtaja Christierninillä oli realismia arvioissaan siitä, mihin kuoro voisi yltää.

Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston hengellisyyden tarkastelua eli sakraalisiivilääni varten keräämiäni ohjelmatietojen valossa Henrik Christiernin jatkoi kaudellaan Kaarlo Soinin aloittamaa kuoron ohjelmiston kehittämistä taiteellisesti kunnianhimoisemman ja tämän myötä usein samalla maallisemman musiikin suuntaan. Toisaalta hänen avarakatseisuutensa osoituksena oli se, että kuoro rupesi hänen johdolla laulamaan yhdysvaltalaisia spirituaaleja kuten Harry Thacker Burleigh'n sovittamaa *Deep Riveriä* ja omaa sovittamaansa *Steal awaytä*. Hengellisen laulamisen perinnettä saatettiin siis jatkaa sitä samalla myös uudistamalla – spirituaalit ovat rytmisesti ja soinnillisesti aika erilaista musiikkia kuin suomalainen perinteinen hengellinen kuoromusiikki. Samalla on korostettava ettei spirituaaleja Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmassa kuitenkaan ollut kuin muutamia – enemmän oli sittenkin kyse pienestä väriäiskästä ohjelmistossa.

Aikalaismuistoissa nämä kaksi kuoronjohtajaa, Kaarlo Soini ja Henrik Christiernin nostetaan taiteellisessa mielessä merkittävimpinä esiin (Haastattelu 2). Christierninin kauden loppupuolella ohjelmiston pääpaino kallistui kuitenkin jälleen sakraaliin. Epäilemättä juuri tätä Läntinenkin tarkoittaa kirjoittaessaan kapellimestari Christierninistä, "joka vuosien mittaan yhä paremmin näyttää kasvavan kiinni talon henkeen ja ohjelmaan" (Läntinen 1969, 15). Talolla Läntinen tarkoittaa Turun

NMKY:tä, sen hengellä ja ohjelmalla Turun NMKY:n kristillistä julistavaa ja evankelioivaa toimintaa (Läntinen 1973, 127).

5.5 Tasaista leipää Matti Vuoriston ja Aarne Virtasen kausilla

Konttorinhoitaja Matti Vuoristo aloitti Turun NMKY:n Mieskuoron johtajana syksyllä 1972. Ensimmäinen konsertiksi määrittyvä kokonaisuus arkistolähteissä on huhtikuussa 1973 Liedon kirkossa ja Turun Auralassa esitetty Kirkkomusiikki-ilta, käsittäen kauttaaltaan kuoron vanhaa hengellistä ohjelmistoa – tosin paikoin useamman vuoden takaa (Arkistolähde 8, 39). Vuoriston kauden ensimmäiset maalliset laulut ovat tallentuneet leikekirjoihin vasta keväällä 1974 kuoron esiintyessä kahdeksansien Pohjoismaisten laulajapäivien ulkoilmakonsertissa Akerhus Festingetissä Oslolla. Ohjelmassa tuolloin oli Emil Genetzin reipas ja ei-sotaisalla tavalla isänmaallinen *Terve, Suomeni maa* P. J. Hannikaisen tekstiin ja ilahduttavasti kuorolle uusi kappale, Uuno Klamin *Siniruusu*, jonka Rudyard Kiplingin tekstin suomentaja on tuntematon. Klamin teos on sävelletty vuonna 1941, joten aivan järjestyttävästä uutuudesta ei tässäkään ole kyse. (Arkistolähde 8, 55; Poroila 2012.) Ilmaisultaankin teos on varsin perinteinen, vaikkei helpoimmasta päästä.

Vuoriston kaudella kuoro esiintyi runsaasti Turun ja lähialueen kirkoissa, pitkälti samalla hengellisellä ohjelmalla kuin keväällä 1973; syksyllä 1974 esiinnyttiin Mynämäellä, keväällä 1975 Nokiolla ja Ruskolla (Arkistolähde 8: 33, 37, 43, 57, 62, 63, 65). Kuoron toiminta palautui siis jossain määrin 1930-luvun hengelliseen lähetystoimintaan.

Jouluna 1975 kuoro vihdoinkin piti ensimmäisen varsinaisen joulukonserttinsa. Tähän asti kuoron joulun ohjelma oli keskittynyt kuoron sisäisiin joulujuhliin ja kristilliseksi laupeudentyöksi mieltyviin joulupäivän vanhainkoti- ja sairaalavierailuihin.

Joulukonsertin 21.12.1975 otsikko oli heti suorastaan kadehdittavaa keksintöä: *Turun NMKY:n mieskuoron jouluvesper: Joulun sävel soi vanhassa temppelissä*. Vesperillä tarkoitetaan yleensä katolisen kirkon ennen auringonlaskua toimitettavaa iltajumalanpalvelusta, mutta tässä se lienee viitannut siihen että konsertissa kuultiin joulumusiikin lisäksi myös kenttärovasti Erkki Hilkkeen puhe. Vanhalla temppelillä viitattiin konserttipaikkaan, Maarian kirkkoon, jonka vanhimmat osat ovat

todennäköisesti 1300-luvulta (RKY 2016). Tässä konsertissa ohjelmassa oli nykyisinkin tuttuja joululauluja, kuten Armas Maasalon *Joulun kellot*, sleesialaiseksi mainittu nykyään suomalaisessa virsikirjassakin oleva *Maa on niin kaunis* ja Michael Praetoriuksen sovittama, saksalainen jo 1400-luvulle ajoitettu *Tuo armon valkokyyhky*²² (EVL 2016). Ohjelman keskiosassa oli ryhmä sakraaleja lauluja jouluteemaan ulkopuolelta. (Arkistolähde 8, 65.) Kaiken kaikkiaan tuon ensimmäisen joulukonsertin voisi luonnehtia kiinnittyvän todella vahvasti hengelliseen, niin otsikkonsa kuin sisältönsä puolesta.

Kuoron ensimmäisen jouluvesperin ohjelma oli siis varsin perinteisesti rakennettu, se ei sisältänyt maallisia joululauluja eikä muutenkaan kovin haastavaa ohjelmistoa. Silti Turun NMKY:n Mieskuoro oli tällä avauksellaan ajassaan kiinni; juuri noihin aikoihin suomalaiskuorojen joulukonserttien suosio alkoi laajemminkin ottaen kasvaa.

Kauneimpien joululaulujen, siis kirkkoissa pidettävien jouluaiheisten yhteislaulutilaisuuksien perinne käynnistyi vuonna 1973. Ylioppilaskunnan Laulajien yli kymmenen tuhatta kuulijaa nykyään vuosittain tavoittavien joulukonserttien traditio alkoi puolestaan vuonna 1979. (Pajamo 2015, 359.) Turun NMKY:n mieskuoron joulukonsertteja arkistolähteistä löytyy yhden väli vuoden jälkeen systemaattisesti joka joululta vuodesta 1977 tähän päivään saakka; vuosina 1977–1992 otsikkona oli hengellisesti assosioituva *Me käymme joulun viettohon* (Arkistolähteet 8–11.) Vuodesta 1985 lähtien joulukonsertteja on pidetty Turun lisäksi jossain lähipaikkakunnan kirkossa ja 1990-luvulta lähtien välillä useammallakin paikkakunnalla (ibid), jouluna 1997 jopa ruotsinlaiva Silja Europalla (Arkistolähde 11, 70).

Syksyllä 1977 kuoron johtajaksi oli valittu Aarne Virtanen. Aikalaismuistoissa hänet muistetaan myös "Messu-Virtasena", viitaten lukuisiin jumalanpalvelusavustuksiin (Haastattelu 2 [Kunnas]). Arkistolähteisiin tällaisia esiintymisiä ei ole juuri tallentunut – ylipäätään hänen kaksi vuotta kestäneeltä kaudeltaan ei ole leikekirjoissa kuin 14 leikettä tai ohjelmalehteä. Virtasen johdolla harjoiteltiin jälleen Don Lorenzo Perosin musiikkia. Kuorohan oli esittänyt Perosin *Requiemiä* vuodesta 1948 usein – Viljo Lehtisen jälkeen sen olivat uudelleenlämmittäneet kuoron johtajista Börje Ekholm, Heimo Heimola ja Henrik Christiernin. Tällä kertaa kyse oli kuitenkin Perosin toisesta messusta, nimittäin *Missa "Te Deum Laudamus"* (suom. Messu "Sinua, Jumala, me

²² Laulu tunnetaan monina eri käännöksinä ja se sisältyy nykyisin myös suomalaiseen virsikirjaan numerolla 23 "On ruusu Iisain juuren" (Evl 2016).

ylistämme"), joka on kirjoitettu kaksiääniselle mieskuorolle ja uruille. Aarne Virtanen teki teoksesta oman neliäänisen sovituksensa, joka sivumennen sanoen sisältää paljon säveltäjän alkuperäiseen tyyliin kuulumattomia äänenkuljetusratkaisuja²³. (Arkistolähde 9, 37 ja 51; Virtanen 1977; Imslp 2016.)

Keväällä 1978 kuoro osallistui jälleen Pohjoismaisille NMKY-laulajapäiville. Järjestyksessään yhdeksäs tapahtuma oli jo kolmatta kertaa Tukholmassa. Gustaf Vasa -kirkon ohjelmassaan kuoro esitti Ahti Sonnisen sovituksen savolaisesta toisinnosta *Koska valaisee kointähtönen* sekä kaksi osaa Perosia – siis täysin hengellisen ohjelman. Skansenin ulkoilmaesityksestä ei ole säästynyt ohjelmatietoja. Kuoron matkavahvuus oli tällä matkalla vain 37 miestä. (Arkistolähde 9, 42.) Ehkäpä matkustamisen arkipäiväistyminen niin kuorotoiminnassa kuin suomalaisten keskuudessa ylipäättään selittää sen, ettei kuoron arkisto enää käsittele näitä matkoja samalla tavalla aukeamakaupalla kuin 1940- ja 1950-luvuilla.

Aarne Virtasen jaksolle kuoron johtajana osui Turun NMKY:n Mieskuoron 60-vuotisjuhlakonsertti keväällä 1979. Kirkkokonsertissa 29.4. esitettiin mainitun Perosin messun lisäksi muutakin kuorolle ennestään tuttua sakraalia ohjelmaa. Konserttitalon juhlakonsertin 28.4.1979 ohjelmakin tuntuu lauluteknisessä haastavuudessaan varsin varovaiselta luoden ilmeisen tarkoituksella jonkinlaisen katsauksen kuoron menneeseen repertuaariin.²⁴ Kuoroa johtikin konsertissa Virtasen ohella edellisistä johtajista Matti Vuoristo, Henrik Christiernin ja Kaarlo Soini, kukin kahden laulun verran. Vuonna 1979 ei kuoroa enää juhlakonsertissa avustanut kaupunginorkesteri, vaan Edvard Griegin kantaatin *Maansiinnen*²⁵ esitystä säesti Esa Nordgrén pianolla. Ohjelmassa oli ilahduttavasti sentään joitakin kuorolle uusia kappaleita ja jopa suhteellisen uutta musiikkia, kuten Tauno Marttisen *Veljesten paluu Jukolaan* Aleksis Kiven tekstiin. (Arkistolähde 9, 51.) Marttisen suppea laulu, vaikka on hyvin soivaa kudosta, on varovaista modernismia ja sisältää harmonisesti ja rytmisesti muutamia laulullisesti hankalia ratkaisuja.

²³ Esimerkiksi rinnakkaisia kvinttejä, oktaaveita ja vääriä kahdennuksia.

²⁴ Näin kertoo myös juhlasta tehdyn kaitafilmin tuntemattomaksi jäävä selostaja (Arkistolähde 12).

²⁵ Tämän *Landkjenning*-teoksen norjankielisen alkuperäistekstin on kirjoittanut Björnstjerne Björnson ja suomennuksen on tehnyt Heikki Klemetti (Finna 2016).

Ainakaan tämän vaikeampaan laulettavaan ei olisi Turun NMKY:n Mieskuoron kannattanut tarttuakaan, siksi murskaava konsertin lehdistöreseptio oli. Kriitikko Jouko Kerttula kirjoittaa *Turun Sanomissa* (1.5.1979: Arkistolähde 9, 52) että "kuoron esityksissä oli kauttaaltaan turkulaista makua", viitaten hillittyyn tulkintaan, kireisiin tenoreihin ja epävireisyyksiin. Hän peräänkuuluttaa kuoron "elämyspohjan lavenemisen" perään, tarkoittaen ilmeisimmin muutakin kuin hengellistä ohjelmistoa. Seuraavan päivän kirkkokonsertista kriitikko Karl-Erik Tiitanen (ibid.) arvelee hengelliseen ohjelmistoon keskittymisellä olevan "ohjelmistopoliittisesti rajoittava vaikutus", ja että "kuoron esitysilme äänellisesti katsoen ei nuorten äänten vähäisyyden vuoksi ole niin tuore ja taipuisa [kuin toivoisi]". *Åbo Underrättelserin* Paul Janson puolestaan luonnehtii kuoron keski-ikää "epätavallisen korkeaksi" ja ääniresurssija "melkoisen rajoitetuiksi" (Arkistolähde 9, 52: ÅU 1.5.1979). *Turun Päivälehdessä* Ilpo Tolvas (Arkistolähde 9, 54: TS 1.5.1979) suomii varsin surutta kuoron "liedertafelmentaliteettia" lähentelevää linjaa, moittii äänenmuodostusta ja päättää kritiikkinsä toiveeseen teknilliseen täydellisyyteen pyrkimisen pitämisestä "ainakin tavoitteena taivaanrannalla". Väistämättä näistä monista kritiikeistä muodostuu kuva kuorosta, joka painiskelee aikamoisten laadullisten ongelmien kanssa. Kuoron 60-vuotisjuhlakonsertista on arkistossa säilynyt kaitafilmille tehty ääniraidan sisältävä kooste, jonka valossa aikalaiskriitikoiden sanat eivät tunnu kohtuuttomilta. Oman arvioni mukaan myös tuolloisen taiteellisen johtajan lyöntitekniikka kertoo varsin vakavista puutteista. (Arkistolähde 12.)

Keväällä 1972 lopettaneen Henrik Christiernin jälkeen kuoron johtajina toimineiden Matti Vuoriston (1972–1977) ja Aarne Virtasen (1977–1979) kausilla Turun NMKY:n Mieskuoro palasi takaisin kohti varsin pitkälti hengelliseen keskittyvää ohjelmistoa ja toimintaa. Samalla kuoro taantui taiteellisesti ja ikääntyi. Haasteet toiminnan jatkon kannalta olivat varsin suuret.

6 Turun NMKY:n Mieskuoro 1979–2004

6.1 Lauri Karttusen jakso kuoron johtajana

Aarne Virtasen kausi Turun NMKY:n Mieskuoron johtajana päättyi keväällä 1979 – tosin hän tuli seuraajansa Lauri Karttusen kanssa vielä johtamaan keväisen kirkkokonsertin uusintaa Nokialle lokakuun 1979 alussa. (Arkistolähde 9, 56.) Uusi johtaja Karttunen oli myös urkuri, joten kuoron konserttien ohjelmissa näkyi jatkossa hänen nimensä usein myös tässä urkurin roolissa. Ensimmäinen kokonaan Karttusen johdolla laulettu konsertti oli vuoden 1979 Mikaelinkirkon joulukonsertti, jonka ohjelma oli Michael Praetoriuksen *Jouluyön laulua* ja katolista kirkkolaulua *Nään seimen yllä tähden* lukuun ottamatta kuorolaisille ennestään tuttua ja täysin sakraalia ohjelmistoa. (Arkistolähde 9, 57.)

Seuraavana syksynä kuoro konsertoi kirkkomusiikki-illassa Henrikin kirkossa – joka oli muodostuva sittemmin vakiopaikaksi Karttusen hoitaessa kyseisen kirkon kanttorin virkaa. Illan ohjelma oli tuttua, ja jälleen esitettiin osia Perosin *Messusta*. Pentti Kärkkäinen kirjoitti konsertin kritiikissään (Arkistolähde 9, 62: leike Turun Sanomista 14.10.1980 s. 24,) seuraavasti: "Jostain syystä ei sytytä [– –] Tasapaksua. [– –] Ohjelmisto on vailla mielenkiintoa." Ja edelleen: "Karttunen teki vakaasti työtään lähtemättä varmalta, mutta arkiselta polultaan ottamaan riskejä, väläyttelemään näkyjä läpi harmaan värittömyyden." Olisiko päässyt käymään niin, että maailma oli ehtinyt kehittyä nopeammin kuin kuoro – ainakin kriitikon suulla tässä peräänkuulutetaan kuorolta niin ohjelmiston kuin sen tulkinnan suhteen uusia ja raikkaita sävyjä.

Painotus kirkkokonsertteihin jatkui: niitä esitettiin niin keväällä 1981 Paraisilla kuin kuoron Ruotsin-matkalla Norrköpingissä ja Kålmordenissa sekä edelleen seuraavana keväänä Maskussa. Ohjelmistoon otettiin uusiakin lauluja, muun muassa Ossi Elokkaan sovituksia. (Arkistolähde 9, 70... Arkistolähde 10, 30.) Kevään 1982 Kymmenensyä ja samalla ilmeisesti viimeisiä Pohjoismaisia NMKY-päiviä vietettiin Oulussa, jossa NMKY-suurhallin profaaniohjelmassa 30.5.1982 väläyteltiin vaihteeksi iloisempaakin otetta: Turun NMKY:n Mieskuoro esitti omassa kokonaan maallisessa osuudessaan Ahti Sonnisen sovittaman hyväntuulisen toisinnon Pielavedeltä *Se nukku*, Johan Fridolf Hagforsin kansanlaulunomaisen *Yön tuikkivain tähtien alla* ja Selim Palmgrenin iloisen, mutta varsin tyhjänpäiväisen *Laiskurin laulun*. (Arkistolähde 4, 90.)

Lauri Karttusen johdolla kuoron ensimmäinen varsinainen profaanikonsertti pidettiin vasta huhtikuussa 1983 Turun Akatemiatalossa. Ohjelmassa oli kansallisromanttista musiikkia sekä mieskuorojen vappuohjelmistoon kuuluvia kevätlauluja ja serenadeja. (Arkistolähde 10, 21.) Paikallislehteen kritiikin kirjoittanut Hannu Wuorela (Arkistolähde 10, 21: leike Turun Sanomista 26.4.1983) on arviossaan kannustava, ellei suorastaan mielissään kuulemastaan: "[k]uoro tuntuu keskittäneen voimavarojaan äänenmuodostukseen. [– –] sointi on tasapainoinen, paikoittain jopa mehevä [– –] laulullinen ilmaisu on huoliteltua." Jos jotakin, niin kirjoittaja toivoo, että "kuoro voisikin monipuolistaa ohjelmistoaan nimenomaan modernimpaan suuntaan". Samaa ohjelmistoa esitettiin sitten seuraavan syksyn Göteborgin matkalla ja osin vielä seuraavassakin Akatemiatalon kevätkonsertissa toukokuussa 1986. (Arkistolähde 10, 25; Arkistolähde 5, 58.) Toivottua painotusta moderniin ei kuitenkaan ohjelmissa näy; rempseimpänä numerona jatkaa juuri Wuorelaakin miellyttänyt Erik Bergmanin – kieltämättä nasevasti sovittama – eteläpohjalainen kansanlaulu *Kun on oikein hulivililuonto*. Tämäkin kappale tosin oli kuoron ohjelmassa ollut jo Henrik Christiernin johdolla Bergenissä vuonna 1965 (Arkistolähde 2, 53). Kuoron ohjelmistokiertoa ei voi kuin luonnehtia varsin verkkaiseksi vielä 1980-luvullakin. Maalliseen ohjelmaan keskittyvät konsertit olivat edelleen harvinaisempia kuin hengelliset kokonaisuudet.

Kuoron 65-vuotisjuhlia vietettiin syksyllä 1984, tällä kertaa pelkän sakraalikonserтин puitteissa. Tuomiokirkossa 13.10.1984 esitettiin rypäs hengellisen musiikin sovituksia Louis Bourgois'n (1500-luvulta), Franz Listzin, Matti Rauhalan ja Taneli Kuusiston kynistä, aiemmin esitettyä tuttua hengellistä ohjelmaa sekä ohjelmistossa ensi kertaa kuullut F. A. Reissigerin virsimäinen *Laulajan rukous* (Spolander 1944, 7–10) ja G. A. Homiluksen (1700-luvulta) iloitsevan kiitollinen *Deo dicamus gratias* (suom. Kiittäkäämme Jumalaa), jonka mieskuorooversio on David Åhlénin käsialaa ja julkaistu Tukholmassa 1932. Lopuksi laulettiin kuoron "omien miesten" kuorolle omistamat hengelliset sävellykset: Kaarlo Soinin *Iltarukous* ja Nestor Lehtisen *Tulkoon valkeus*. (Arkistolähde 5; 39, 45.) Kuoron 65-vuotisjuhlan perusteella kuoron ydintoimintaa oli jälleen hengellisen musiikin laulaminen, mutta toisaalta taiteellisesti suhteellisen kunnianhimoisella ohjelmistolla.

Kesäkuussa 1985 kuoro kävi mittauttamassa tasoaan Tampereen Sävelen *Tampere in Chorus* -tapahtuman kuorokatselmuksessa, johon osallistui yli 30 kuoroa ja 1500 laulajaa pääasiassa Suomesta. Tampereen Sävelen toimistosta Eija Koivusalolta

saamani tiedon mukaan tuolloin Turun NMKY:n Mieskuoron saldona oli kolme hopealeimaa. Leimoja jaetaan yhdestä kolmeen pronssisina, hopeisina ja kultaisina, joten saavutuksen voi katsoa olevan tämän yhdeksänportaisen asteikon keskikohdan paremmalla puolella (Tampereen Sävel 2016). Katselmuksessa kuoro esitti teknisesti ottaen turvallisen ohjelman: oman marssinsa, Vincenzo Ruffon *Adoramuksen* ja Gustaf Ernesaksin *Hakkame mehed mineman*. (Arkistolähde 5, 51.) Vielä 1980-luvullakin katselmus-tyyppisessä tilanteessa Turun NMKY:n Mieskuoro siis katsoi tarpeelliseksi valita esitettäväkseen hengellistä ohjelmaa – eli hengellisyys on ollut tuolloin kuoron identiteetissä edelleen vahvasti läsnä.

Kuva 6. Turun NMKY:n Mieskuoro vuonna 1987. Kuoron johtaja Lauri Karttunen eturivissä kolmas vasemmalta. Kuoron pitkäaikainen hallintomies Ero Läntinen silmälaseissaan istuu hänen oikealla puolellaan.

Kuoron toiminnasta ei ole vuosilta 1987 ja 1988 säilynyt kuin muutama merkintä – sen sijaan arkistosta löytyi valokuva vuodelta 1987 (Kuva 6). Vuosittaisten joulukonserttien ohjelma toistui pienin muutoksin joulusta toiseen. Joulusta 1980 lähtien konsertit päättyivät lähes vuosittain Juhani Lampisuon urkusäestyksellä soolona laulamaan Adolph Adamin Joululauluun (*Oi jouluyö*), jonka kertosaikeessa kuorokin yhtyi kieltämättä komeaan ja kohottavaan joulutunnelmaan: "siis kansat kaikki, te kiittäkätte

Herraa". Joulukonsertit olivat luonteeltaan kauttaaltaan hengellisiä. Joulukonserttien merkityksestä kuorolle kertoo sekin, että kuoron ensimmäinen levytys oli joulumusiikkia sisältävä LP – nimeltään juuri *Oi jouluyö*. Se julkaistiin vuonna 1987. (Fono 2016.)

Huhtikuussa 1989 kuoro vietti 70-vuotisjuhlaa konsertoimalla 8.4.1989 Konserttitalossa 55 miehen voimin. Illan ohjelmassa oli tuttuja Sibelius- ja Madetoja-numeroita sekä isänmaallisia lauluja kuten Paciuksen *Suomen laulu* ja J. H. Stunzin *Kaikukoon nyt laulu maamme* eli *Ylioppilaslaulu*. Uuttakin maallista ohjelmaa oli valmistettu; konsertissa kuultiin kaksi Aarre Merikannon laulua Martti Similän sovituksina – *Keinu* ja *Seitsemän miehen voima* – sekä kaksi Nils-Eric Fougstedtin laulua: *Löylyä outtaissa* ja *Merimieslaulu*. Konsertti huipentui Leevi Madetojan Lauri Pohjanpään tekstiin säveltämään kantaattiin *Lauluseppele*, jota tosin aikalaismuistoissa ei teoksena arvostettu kovin korkealle. (Haastattelu 2; Arkistolähde 10, 43.) Kriitikkona *Turun Sanomiin* kirjoittanut Jarmo Kokkonen arvioi: "kuoro tarjosi huolellisesti valmistetun ohjelman, jota oli pääosin nautinto kuunnella" ja "kuoro voi katsoa tulevaisuuteen luottavaisin mielin" (Arkistolähde 10, 43: leike *Turun Sanomista* 11.4.1989). Kuoron tilanne näyttäisi siis ainakin tämän arvion myötä olleen huomattavasti valoisampi kuin kymmentä vuotta aiemmin. Huomion arvoista on, että tämän konsertin ainoa sakraalisiin viilään tarttuva teos oli kuoron marssi.

Kuoron 70-vuotisjuhlaa juhlistettiin aiempien vuosien tapaan myös kirkkokonsertilla, joka tosin tällä kertaa oli yhdistetty "100 vuotta NMKY-työtä Suomessa" -juhlavuoden tapahtumiin. Niinpä kirkossa ei konsertoitu heti Konserttitalon juhlakonserttia seuraavana päivänä kuten aiemmin kuoron tasavuosisjuhlinnassa oli ollut tapana, vaan vasta viikkoa myöhemmin. Kirkkokonsertin ohjelmassa kuorolla oli seitsemän tuttua hengellistä laulua. Konsertin loppuosasta vastasi Turun NMKY:n sekakuoro Adastra sekä Tuomiokirkon urkuri Erkki Alikoski. (Arkistolähde 10, 44.) Juhlavuoden kesäkuussa kuoro vielä matkusti konsertoimaan Neuvosto-Viroon viljandilaisen Sakalan mieskuoron vieraaksi, antaen konsertin matkan varrella myös Tallinnassa. Kuvaavaa on, että arkistolähteet sisältävät sivukaupalla neuvostoviranomaisten tullisääteilyyn liittyneitä dokumentteja ja matkan tarkat aikataulut, mutta matkalla laulettu ohjelma ei ole aikakirjoihin tallentunut lainkaan. (Arkistolähde 10, 53.) Ajan realiteeteista kertoo sekin, miten Tallinnasta Viljandiin lähdetessä bussin kyydistä

jäänyt laulaja kustansi taksimatkan: hankkimalla autoon uudet tuulilasinpyyhkijänsulat (Haastattelu 2).

Toukokuussa 1990 pidetyn Akatemiantalon kevätkonsertin ohjelmassa Turun NMKY:n Mieskuoro esitti ensi kertaa konsertissaan juomalaulun – ruotsalaisen Carl-Michael Bellmanin sävyltään hartaan, kuolemaa käsittelevän *Sarkkasi juon*. Sakraalisiin ilmiin ei konsertin ohjelmasta tartu kuin hädän tuskin Emil Genetzin *Metsänhartaus*, muuten ohjelma oli tyystin maallista. Tässä konsertissa kuoro esitti myös ensimmäistä kertaa tangon – Unto Monosen *Satumaan* Sakari Hildénin sovituksena. (Arkistolähde 10, 57.) Nämä uudet avaukset kertovat vahvasti ohjelmiston maallistumisesta ja aiemmin kriitikoidenkin peräänkuuluttamasta "lavenemisestä". Pitkään maallisiksi määrittyvän ohjelmiston leijonanosa oli silti ollut isänmaallista, mutta nyt ohjelmassa olleet juomalaulu ja tango ovat populaaria ja kauempana hengellisyydestä kuin isänmaalliset kuorolaulut.

Lauri Karttusen johtajakautteen mahtuu vielä kaksi maininnan arvoista tapahtumaa. Maaliskuussa 1992 Turussa järjestettiin ensimmäinen TYYMI eli *Turun ja ympäristön yhtyneet mieskuorot* -tapahtuma, joka käsitti konsertin ja karonkan Turun Messukeskuksessa. Osallistujia oli 12 kuoroa ja yli 300 laulajaa. Pääpaino esityksissä oli suurkuoron yhteisnumeroissa, jotka käsittivät hyvin perinteistä mieskuoro-ohjelmistoa. *Turun Sanomiin* kirjoittaneen Matti Lehtosen sanoin:

"Kaikkein perinteisin mieskuoro-ohjelmisto on [– –] koettu liiankin perinteen rasittamaksi. Lukuisat säveltäjät ovat tämän havainnon tehtyään ryhtyneet tuottamaan uutta laulettavaa säveltämällä ja sovittamalla [– –]. Lauantaisen konsertin ohjelmaa tarkastellessaan on kuitenkin pohdittava, miten hyvin uusi ohjelmisto on päätyntä kuorojen käyttöön." (Arkistolähde 11, 3: leike Turun Sanomista.)

Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmistoa laajemminkin tarkastellessa nämä sanat osuvat kyllä oikeaan. Kuoron laulustosta uudemmat sävellykset puuttuvat liki tyystin ja valtaosa laulettavasta repertuaarista oli peräisin muutamasta keskeisestä mieskuoromusiikin kokoelmasta (Haastattelu 1).

Marraskuussa 1992 kuoro matkusti Yhdysvaltoihin laulamaan Floridan suomalaisyhteisölle. Matkalle oli koottu kolme ohjelmakokonaisuutta: pitkälti hengellisen musiikin joulukonserttiohjelma, joka esitettiin "Turistiklubilla" 29.11.1992, kokonaan maallisen ohjelman konsertti "Kenttähaalilla" 4.12.1992 ja täysin hengelliseen musiikkiin keskittynyt kirkkokonsertti 9.12.1992. Ohjelmistoltaan matkaa voisi luonnehtia siten, että sille oli koottu Karttusen kaudella laulettujen ohjelmiston parhaat palat – varsinaista uutta ohjelmaa Yhdysvaltoihin ei valmistettu muutamaa uutta, maallista joululaulua lukuun ottamatta. (Arkistolähde 11, 13.)

6.2 Jukka Pietilän kauden uudet tuulet

Vuoden 1993 alussa kuoron johtajana aloitti Turun tuomiokirkon kanttori Jukka Pietilä. Hänen lähtökohtansa kuoron johtamiseen oli ohjelmistollisessa mielessä sikäli edeltävistä johtajista poikkeava, että hän oli opiskeluaikanaan laulanut Ylioppilaskunnan Laulajissa vuosina 1982–1987. Näin Pietilä saattoi tuoda tuon ajan ja kokemuksen luoman ohjelmistotuntemuksen mukanaan. (Haastattelu 1.) YL:hän oli ja on maamme mieskuoromusiikin lippulaiva, joka muun muassa tilaa ja esittää runsaasti uutta musiikkia (Häyrynen 2008).

Varsin pian Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmisto rupesikin uusiutumaan. Heti keväällä 1993 konserttitalossa NMKY-musiikkipäivien konsertissa kuoro esitti muun muassa Armas Järnefeltin *Sirkan* Samuli Kustaa Kallion runoon, P. J. Hannikaisen iloisen *Annin laulun* saman runoilijan tekstiin sekä Toivo Kuulan *Iltatunnelman* – kaikki mainitut tosin olivat olleet kuoron ohjelmassa aiemminkin, mutta jo vuosia sitten. (Arkistolähde 11, 25.) Huomio kiinnittyy heti myös siihen, että huolimatta tilaisuuden NMKY-kontekstista, olivat kaikki siinä esitetyt laulut nyt selvästi maallisia. Saman joulun ohjelmasta noin puolet – tosin vain seitsemästä laulusta – olivat kuorolle kokonaan uusia, pääpainon ollessa edelleen hengellisissä joululauluissa (Arkistolähde 11, 30).

Pietilän kauden alussa kuorossa tehtiin laulajien täydellinen läpilaulatus ja osa vanhinta kaarta siirtyi vastaperustettuun seniorikuoroon, jonka johtajaksi tuli Lauri Karttunen. Pääluvultaan varsin pitkään noin 60 miehen vahvuudessa ollut Mieskuoro pieneni nyt

noin 40 miehen suuruiseksi – eikä sitten jatkuvista rekryointiyrityksistä huolimatta koskaan tämän suuremmaksi pysyvästi kasvanutkaan, pikemminkin päinvastoin. (Haastattelu 1.)

Kuoron 75-vuotisjuhlakonserttiin Konserttitalolla 26.3.1994 valmisteltiin melkein kokonaan uusi ja täysin maallinen ohjelma. Konsertin alkupuoli sisälsi yhdeksän Toivo Kuulan sävellystä, joista neljä ennestään jollakin aiemmalla vuosikymmenellä kuoron ohjelmistossa esiintyneitä. Konsertin jälkipuoliskolla muutaman kuorolauluteknisesti helpomman laulun jälkeen siirryttiin varsin modernin ja teknisesti haastavan musiikin pariin. Ohjelmassa oli muun muassa Jouko Linjaman *Kotomaamme koko kuva*, Erik Bergmanin *Das Große Lalulaa* ja Folke Raben *Rondes*. Linjaman rinnakkaisliikkeisiä kolmisointuja sisältävä teos vaatii esittäjiltään tarkkaa korvaa. Bergmanin teos on Christian Morgensternin "siansaksa"-tekstiin sävelletty nopeatemppoinen, tarkkaa artikulaatiota ja hyvää rytmitajua vaativa hauska puhekuoroteos. Raben sävellys taas on klassikoksi kohonnut, erilaisia efektejä ja ihmissuun äänellisiä mahdollisuuksia hyödyntävä kappale – jonka nuottikuvan aikalaismuistoissa koettiin muistuttavan enemmän johtajan uuden kesämökin sähköpiirustuksia. (Arkistolähde 11, 31; Haastattelu 2.) Valitettavasti konsertti veti Turun 1 002-paikkaisen konserttitalon vain puolilleen (Arkistolähde 11, 37). Harmillisesti noiden puolen tuhannen kuulijan joukossa ei myöskään ollut kriitikkoa – tai ainakaan arviota konsertista ei arkistoon ole tallentunut. Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä että ohjelmisto oli ehkä liiankin haastava (Haastattelut 2 ja 3). Toisaalta juhlakonsertin ohjelmistoa voisi luonnehtia taiteellisesti erittäin kunnianhimoiseksi, eikä yksikään teoksista tartu sakraalisiivilään, joten hengellisyys on tässä kohden nyt selvästi painunut taka-alalle.

Ensimmäistä kertaa kuoron tasavuosisjuhlinta ei varsinaisesti sisältänyt kirkkokonserttia, minkä voi jälleen nähdä merkinä uusista tuulista ja irrottautumisesta hengellisestä julistustehtävästä. Seuraavana syksynä Turun konserttitalolla pidetty juhlakonsertti uusittiin 12.11.1994 Pieksämäellä Kulttuuritalo Poleenissa ja seuraavana päivänä annettiin kirkkokonsertti Virtasalmen kirkossa yhdessä Pieksämäen mieslaulajien kanssa. Turkulaisten osuuteen ei oltu valmistettu uutta, vaan ohjelma sisälsi tuttuja hengellisiä lauluja. (Arkistolähde 11, 41.)

Heti Pietilän kauden alusta lähtien kuoron voimakkaan hengellisestä imagosta pyristeltiin eroon. Esimerkiksi Lehti-ilmoituksessa 3.2.1993 kuoroa luonnehditaan

seuraavasti: "ohjelmistomme käsittää koko mieskuorolaulun kirjon". (Arkistolähde 11, 19.) Sama linja jatkui syksyllä 1995, jolloin paikallislehdessä julkaistiin pikkujuttu otsikolla "Turkulaiskuoron muodonmuutos", jossa kuoron sihteeri Jukka Johansson kertoo: "Emme unohda hienoa perinteistä kuorolaulua, mutta satsaamme myös uudempaan ja nuorempaan." (Arkistolähde 11, 51.) Välillä lehtien pikkujuttuina julkaisemat uutiset tuntuvat kääntyvän jopa itseään vastaan: "Turun NMKY:n mieskuoro on vuorostaan etsimässä lievennystä [– –] krooniseen tenoripulaan. [–] Seuraava yritys palkähästä pääsemiseksi järjestetään tiistaina [– –] Edessä oleva työsarja käsittää mieslaulun koko kirjon." (Arkistolähde 11, 38: leike Turun Sanomista 29.8.1994.)

Jouluna 1994 kuoroa hemmoteltiin tehtävällä avustaa Turun kaupunginorkesterin joulukonsertissa Konserttitalolla. A cappella -numeroina kuoro esitti vuoden 1625 *Piæ Cantiones* -kokoelmasta tutun latinaa ja suomen kieltä yhdistävän laulun *Psallite!* (suom. *Riemuitkaa!*) Matti Hyökin sovituksena, Teuvo Hakasalon säveltämän ja poikansa Kimmo Hakasalon sovittaman tunnelmallisen *Joululaulun* Helena Eevan tekstiin sekä Petri Laaksosen *Joulun suuren salaisuuden*. Nämä kaikki laulut tarttuvat sakraalisiin: Psalliten tekstissä "Jeesus-lapsen kiitokseksi kaikuu äänet enkelten", Hakasalojen miniatyyrissä "Syvä hartaus mieliin hiipii, pyhä kirkas jouluyö" ja Laaksosen hengellisessä viihdelaulussa "Suuri, pyhä jumala on tullut taivaastaan". (Arkistolähde 11, 44; Meurman 2010, 27–29.)

Jo aiemmin mainittu TYYMI-toiminta jatkui koko 1990-luvun ja pidempäänkin. Turun NMKY:n Mieskuoro oli lähes kaikissa TYYMI:n projekteissa mukana. Lokakuun 1994 alussa TYYMI osallistui Laivaston soittokunnan 75-vuotisjuhlintaan rakennettuun suurkonserttiin ja tanssiaisiin Elysée-areenalla, ja maaliskuussa 1995 samassa paikassa TYYMI järjesti oman tapahtuman nimeltä *Virosta viihteeseen*. Keväällä 1997 Rantasipin Arena-salissa laulettiin itsenäisyyden 80-vuotisjuhlakonsertissa. Aikalaismuistojen ja arkistoon tallentuneiden kritiikkien valossa näiden TYYMI-tapahtumien painopiste tuntuu kuitenkin olleen ennen kaikkea näkyvyyden saaminen mieskuorotoiminnalle ja toisaalta harrastajien yhteen saattaminen – tapahtumien ohjelmistot ovat järjestään vain vähäisessä määrin taiteellisessa mielessä kiinnostavia. (Arkistolähde 11; 38–39, 49, 64.)

Kesäkuussa 1995 Turun NMKY:n Mieskuoro osallistui jälleen Tampereen Sävelen kuorokatselmukseen. Kokonaan profaanissa katselmusohjelmassaan kuorolla oli virolaisen Alo Ritsingin *Santa Maria*, joka ei olekaan perinteinen Maria-laulu vaan kertoo merimatkasta sisältäen väliosan rumba-rytmissä. Lisäksi esitettiin perinteinen shanty *Shenandoah*, ja jo aiemmin luonnehditut Bergmanin puhekuoroteos *Das grosse Lalulaa* sekä Toivo Kuulan *Iltatunnelma*. (Arkistolähde 11, 50.) Jukka Pietilän muistoissa katselmukseen suunnattiin rohkeasti: "Lähdettiin sillä mielellä, että näytetään niille!" (Haastattelu 1). Tapahtuman arkistosta selviää kuoron saaneen tällä kertaa yhden hopealeiman, yhdeksänportaisen asteikon keskikohdan huonommalta puolelta. Saadun kirjallisen palautteen mukaan "kuoron sointi oli sympaattinen, ehkä vähän karkea [– –] dynamiikassa jäätiin kaipaamaan todellista fortea ja todellista pianissimoa [– –] fraseerauksessa oli ongelmia, Shenandoahin rytminkäsittely oli merkillistä [– –] intonaatiossa oli välillä ongelmia". (Arkistolähde 13, 1). Näiden arvioiden valossa kuoro taisi lähteä katselmukseen vähän turhankin optimistisella mielellä.

Kuoron joulukonserttien ohjelma kehittyi Pietilän kaudella pikku hiljaa ja vuosittain ohjelmaan otettiin muutamia uusia lauluja. Esimerkiksi jouluna 1994 kuultiin Paavo Kiiskin sovituksia ja joulusta 1999 lähtien Jukka Linkolan sovittamaa, huomattavasti aiempaa ohjelmistoa haastavampaa englantilaisten joululaulujen sarjaa. Konserttien alaotsikkona oli kuitenkin joulun 1999 asti "Joululaulutilaisuus" ja ohjelmassa oli kuorolaulun lisäksi solistinumeroita ja yhteislauluja. Vuonna 2000 joulukonsertit siirtyivät Henrikinkirkosta Turun Tuomiokirkkoon, johtuen jostakin Henrikissä tapahtuneesta aikataulusekaannuksesta. Siirto oli luonteva järjestää, koska Pietilä oli Tuomiokirkon kanttorin virassa. (Arkistolähde 11: 43, 54, 61, 70, 87, 91; Haastattelu 1.) Joulumusiikki on herkkää tarttumaan sakraalisiiivilään – usein varsin maallisiksikin mieltyvät laulut kuitenkin käsittelevät kristillisen joulukertomuksen tapahtumia tai muuten sisältävät hengellisiä viittauksia. Turun NMKY:n Mieskuoronkin joulukonsertit säilyivät koko 1990-luvun varsin hengellisinä sisältäen yleensä vain pari, kolme kokonaan maallista joululaulua.

6.3 Tangoa ja suomirokkia – Hä?

Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston maallistumiskehityksen kulminaatioksi voisi luonnehtia kevättä 1997. Tuolloin näet kuoro esiintyi Turun keskustassa sijainneessa jazzravintola Birdlandissä kokonaan rytmimusiikista muodostuneella ohjelmalla – juuri samaisessa tilaisuudessa, johon arkkipiispa Jukka Paarmakin huomiotaan kiinnitti, kuten luvussa 1.4 kerrottiin. Tämä kehitys ei tietenkään ollut sattumaa, vaan kuoron sisällä oli havahduttu uudistumisen tarpeeseen niin laulajiston kuin ohjelmiston osalta, ja näiden asioiden katsottiin olevan kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Näin ollen vuoden 1995 alussa kuoron piiristä oli koottu kahdeksan nuoren laulajan RAP-ryhmä miettimään julistusta kuoron uudeksi suunnaksi. Tämän prosessin tuloksena kuoro sitten esitti Reijo Aholalta tilattuja sovituksia Juice Leskisen lauluista, Timo Lehtovaaralta tilattuja Hector-sovituksia ja Pentti Vilukselan tekemiä julkaistuja Beatles-sovituksia. Uusiutuminen ulotettiin myös lavaesiintymiseen. Koreografioita esityksiin laati ensin Ola Tuominen ja myöhemmin Antti Majanlahti, molemmat teatterityön ammattilaisia. (Arkistolähde 11: 63, 79, 82; Haastattelut 1 ja 3.) Näissä konserteissa hengellisyyttä ei enää ohjelmistossa ollut lainkaan – ohjelmistossa oli siirrytty kauas populaarimusiikin suuntaan.

Lokakuussa 1997 kuoro matkusti Lontooseen. Kuoron sihteeri Jukka Johannsson kirjoittaa Turun NMKY:n Namikaattori-julkaisussa: "Matkalle varattu ohjelmistomme oli laaja, sakraalista Juiceen ja Hectoriin ja tuohon väliin mahtuu Madetojaa, Bergmania, Beatlesta. Yhteyshenkilömme viesti oli kuitenkin aika selkeä: Vähemmän virsiä ja enemmän iloista ja kevyttä, kirkossakin". (Arkistolähde 11, 68: leike Namikaattorista 2/1997). Matkalla konsertoitiin St Andrew's -kirkossa, Lontoon suomalaisella koululla ja Hyde Parkissa. Tarkkoja ohjelmatietoa ei siis ole säilynyt, mutta pääpaino vaikuttaa olleen maallisessa ohjelmassa, vaikkei kuitenkaan täysin. (Arkistolähde 11, 68.)

Huhtikuussa 1999 koittivat kuoron 80-vuotisjuhlat Sigyn-salissa. Kasvoja kohotettiin konsertin nimeä myöden: "8-kymppinen Namikan Mieskuoro nuorennusleikkauksessa". Konsertin alaotsikkona oli vielä "Hyvät soinnut – karu meininki" ja "Golden Hit's [sic] Parade – Suomirock: Juice, Hector – Beatles". (Arkistolähde 11, 78.) Tämän Sigyn-salissa 24.4.1999 pidetyn juhlakonsertin ohjelmassa oli jo mainittujen lisäksi Ilkka Kuusiston *Kuutamo-Simmi*, kaksi Sakari Hildénin iskelmäsovitusta sekä Einojuhani

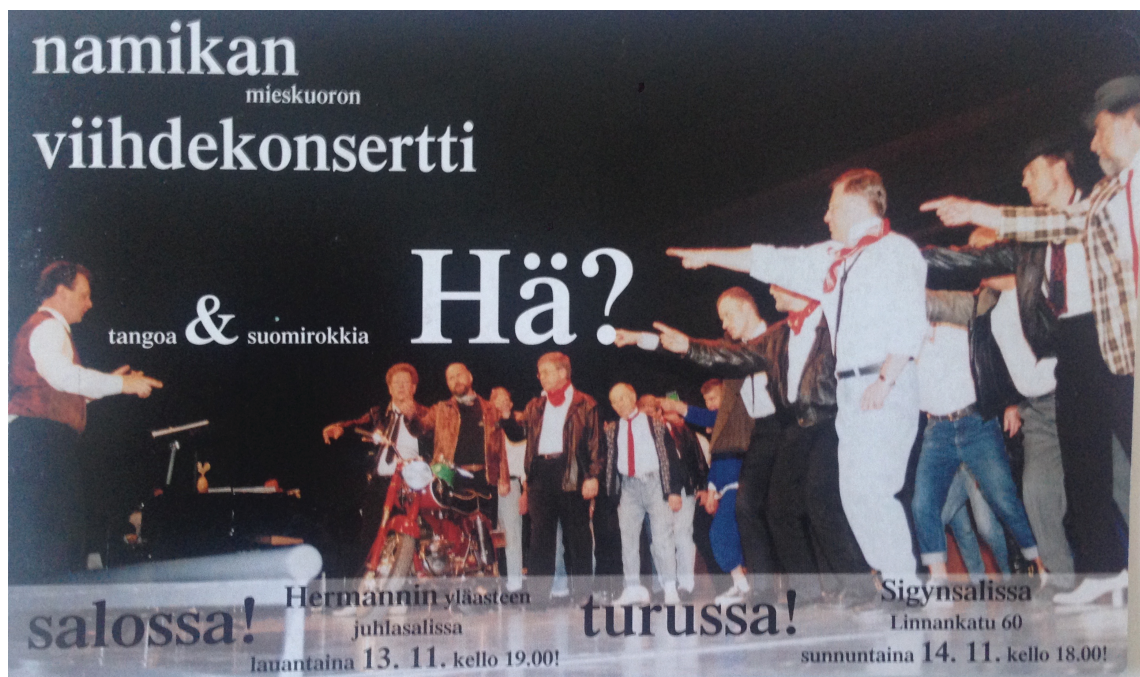
Rautavaaran huomattavan vaikea teos *Serenadi oluelle. Golden Hits -parade* tarkoitti käsiohjelman mukaan Jukka Pietilän "sovittamia" vuosikymmenien saatossa laulettuja mieskuorosävellyksiä. Kuoroa säesti konsertissa Tauno Huhtala Band. (Arkistolähde 11, 79.)

Konserttia varten oli Antti Majanlahden koreografian myötä mietitty jonkinlainen löyhä dramaturgia: esimerkiksi konsertin alussa kuoro viimeisteli asunsa vasta lavalla laulettuaan ensin Robert Sundin sovituksen tutusta shantystä *What shall we do with the drunken sailor*, juopunutta merimiestä esittäneen kuorolaisen sekoilun ohessa. Konsertin jälkipuoliskon Juice–Hector–Beatles -osuutta varten kuoro oli pukeutunut 1950-luvun teeman mukaisesti, olipa lavalle tuotu moottoripyöräkin, kuten kuvasta 7 nähdään. Aikalaismuistoissa konserttia pidettiin hyvin onnistuneena – sali oli täynnä (Haastattelu 3; Arkistolähde 11, 79; Leike Turun Sanomista 22.4.1999; Arkistolähde 11, 81).

Jos kuoron 80-vuotisjuhlakonsertti suuntautui ohjelmistollisesti uusille urille, oli sen käsiohjelmaan kuitenkin painettu taiteellisen johtajan tervehdys otsikolla "Perinteitä unohtamatta". Siinä hän kertoo, miten "mieskuorolla on miellyttävä perinne aloittaa lauluharjoitus yhteisellä virrellä" ja miten "virren laulaminen on ainakin yksi hieno lenkki NMKY-aatteen ylläpitäjänä." Edelleen hän kirjoittaa: "[e]hkä halusimme hiukan ravistella käsityksiä ja odotuksia Namikan mieskuorosta [– –] tulevaisuus näyttää oliko suunta oikea ja kestävä". (Arkistolähde 11, 79.) Tässä tekstissään taiteellinen johtaja mielenkiintoisella tavalla selittää tekemiään valintoja ja ilmeisesti kuoron vahvasti hengellisyyteen kiinnittyneen taustan takia kokee tarpeelliseksi liittää kuoro yhä kristilliseen perinteeseen, edes harjoitusten virsilauluin. Haastattelussa Jukka Pietilä muisteli virsien laulamisen harjoituksissa kuitenkin loppuneen hänen kaudellaan, mikä ei pidä paikkansa – perinne nimittäin loppui vasta omalla kaudellani joskus vuoden 2007 paikkeilla. (Haastattelu 1.)

Kuoron 80-vuotisjuhlintaan ei siis enää liittynyt kirkkokonserttia. Ennemminkin uudeksi standardiksi näyttää juhluvuosina muodostuneen matkustaminen; 80-vuotisjuhlan kunniaksi kuoro suuntasi jälleen matkalle Viroon kesäkuussa 1999. Matka vaikuttaa seurailleen pitkälti kymmenen vuotta aiemmin tehdyn retken sapluunaa, vaikka tietenkin nyt itsenäiseen maahan. Tämänkään matkan ohjelmistosta ei ole kuoron arkiston aikakirjoihin tallentunut tietoja. (Arkistolähde 11, 81.)

Kuoro esitti juhlakonserttiohjelmaansa vielä vuoden 1999 marraskuussa Salossa ja Turussa otsikolla *Namikan mieskuoro – tangoa ja suomirokkia – Hä?* Aiempaa ohjelmistoa oli ryyditetty kahdella Timo Lehtovaaran tekemällä Kaseva-yhtyeen laulun sovituksella sekä kuoron marssin rap-versiolla. (Arkistolähde 11, 82–83.) Kuoron marssi tuo tekstinsä kautta ohjelmistoon tietenkin ripauksen hengellistä sävyä, joka kuitenkin oli rap-versioinnilla melko lailla vieraannutettu huomion kiinnittyessä rumpukomppiin ja iskevään artikulointiin. Kokonaisuudessaan konsertin ohjelma oli siis edelleen hyvin maallistunutta – ohjelmiston populaarimusiikin teksteissä ei ole hengellisiä viittauksia.

Kuva 7. *Tangoa ja suomirokkia – Hä?* -konserttien käsiohjelma marraskuulta 1999, jonka kannessa on valokuva Sigyn-salissa pidetystä 80-vuotisjuhlakonsertista huhtikuulta 1999. Kuoronjohtaja Jukka Pietilä kuvan vasemmassa reunassa.

Konsertista on myös tehty CD-levy, jonka äänittäjästä tai tallennushetkestä ei ole sen paremmin levykansissa kuin aikalaismuistoissa säilynyt tietoa. Ilmeisesti tämä live-tallenne on tehty 14.11.1999 Sigyn-salissa pidetystä konsertista, mutta siitä puuttuu kaksi käsiohjelmassa mainittua kappaletta: Ilkka Kuusiston *Kuutammo-Simmi* ja Einojuhani Rautavaaran *Serenadi oluelle*. (Arkistolähde 11, 83 ja Arkistolähde 14.) Live-tallenteelta välittyy yleisön hyvä vastaanotto konsertissa – olihan tällainen ohjelmisto jotain aivan uutta kuoron 80-vuotisessa historiassa. Oman arvioni mukaan musiikillisesti kuoron esitys tallenteella jättää kuitenkin melko lailla toivomisen varaa.

Turun NMKY:n Mieskuoro hyödynsi näiden konserttien kevyempää materiaalia pitkään erilaisilla keikoilla. Osallistuttaessa Vaasan IX kuorofestivaalille toukokuussa 2001, uutisoi paikallinen lehti festivaalijutussaan kauppakeskuksessa järjestetystä esiintymisestä: "Turun NMKY:n Mieskuoro yllätti riemukkailla Juice-sovituksilla. Marilynin heikumallisuus ei jäänyt epäselväksi. Sen verran railakasta oli riskien miesten koreografia." (Arkistolähde 11, 95: leike Pohjalaisesta 27.5.2001.)

Keväällä 2002 palattiin osin perinteisempään mieskuoro-ohjelmistoon Turun ja Kaarinan Seurakuntayhtymän salissa järjestetyssä, *Kovaa ja korkealta* -otsikoidussa konsertissa. Kauttaaltaan maallinen ohjelma käsitti lähinnä perinteisiä isänmaallisia lauluja ja serenadeja. Aikalaismuistoissa konsertti on tallentunut mieliin lähinnä sen vuoksi että konsertin 13 laulun lisäksi oli ohjelmassa 12 juontoa, kukin eri kuorolaisen toimesta. (Arkistolähde 11, 105; Haastattelut 1, 2 ja 3.)

Kesäkuussa 2003 kuoro matkusti Saksaan Freiburgiin. Aiempien vuosikymmenten vakuuttava matkojen miesvahvuus oli nyt kutistunut vain 23 laulajaan, joiden lisäksi mukana oli 12 seuralaista. Linja-autolla tehty varsin pitkä matka sisälsi maallisen ohjelman katukonsertin Freiburgin kävelykadulla, jumalanpalvelusavustuksen ja kirkkokonsertin sekä Gasthaus-konsertin, joka oli luonnollisesti profaani. Kirkkokonsertin 11 laulusta sakraalisiin ohittaa neljä laulua, jotka edustavat ennemmin hillittyä kansallisromantiikkaa: Leevi Madetojan *Suvi-illan vieno tuuli* ja vaikuttava *Valkeat kaupungit* sekä Heikki Klemetin *Oi kallis Suomenmaa* sekä Jean Sibeliuksen *Finlandia-hymni*. Hengellisen musiikin osuus matkalla oli kuitenkin huomattava, sillä valtaosa kirkkokonsertin ohjelmasta oli hengellistä musiikkia ja lisäksi laulettiin liturgista musiikkia jumalanpalveluksessa. (Arkistolähde 11, 116–124.)

Marraskuussa 2004 kuoro vietti 85-vuotisjuhlaa, aiempia juhlavuosia matalammalla profiililla. Otsikolla *85-vuotisjuhla. Musiikkituokio negroista Bellmaniin* järjestettiin konsertti ja illanvietto panimoravintola Koulun juhlasalissa. Tilaisuuden ohjelmalehtistä ei ole säilynyt. (Arkistolähde 11, 130.)

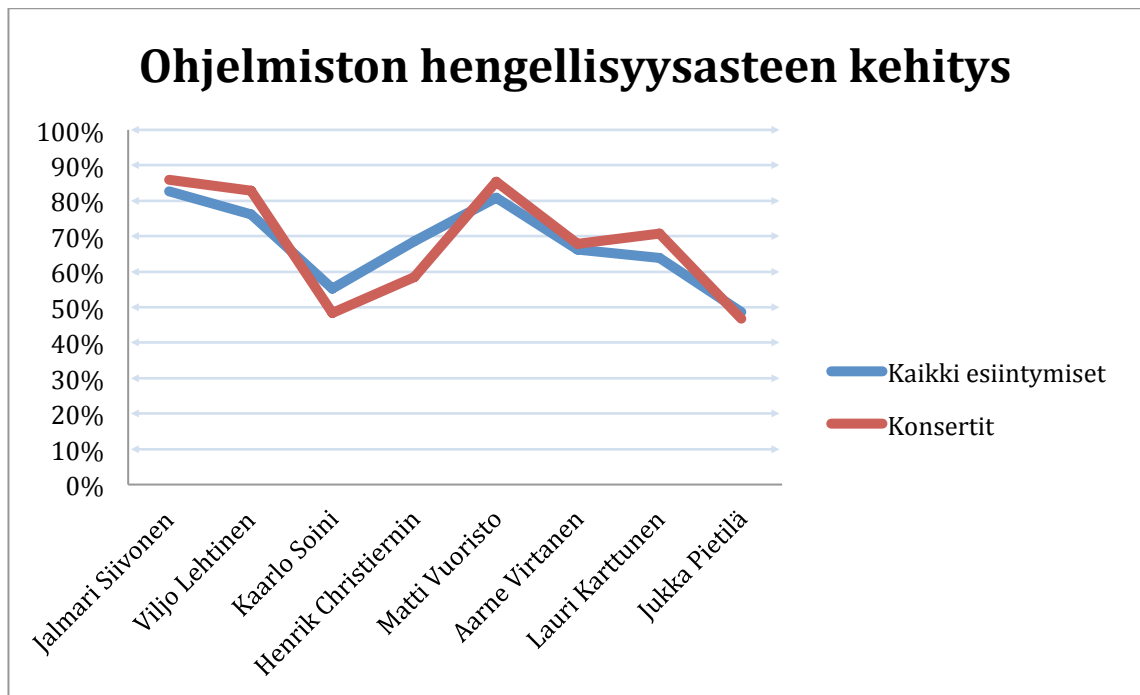
Jukka Pietilä lopetti Turun NMKY:n Mieskuoron johtajana 15.2.2005 harjoitettuaan tuon tiistain harjoituksen ensimmäisellä puoliskolla sakraalia musiikkia Mieskuoroliiton julkaisemasta "Hartaita lauluja I" -kokoelmasta (Ahvenainen 2002). Kahvitauon jälkeen kuoron johtajana aloitti kirjoittaja.

7 Yhteenveto ja tulokset

7.1 Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston kehitys sakraalisiivilän valossa

Tutkiessani Turun NMKY:n mieskuoron ohjelmistoa sen hengellisyyden ja maallisuuden kannalta vuosina 1919–2004, olen arkistolähteiden ja nuottimateriaalin valossa rekonstruoinnut kuoron ohjelmiston niin tarkasti kuin se on tämän aineiston puitteissa ollut mahdollista. Olen kunkin ohjelmistoon kuuluvan laulun kohdalla luokitellut sen hengelliseksi (sakraaliksi) tai maalliseksi (profaaniksi) kriteeristöllä, jonka olen esitellyt luvussa 2.5. Tätä menetelmää olen kutsunut sakraalisiiviläksi. Toisin sanoen sakraalisiivilää varten kerättiin taulukkoon kaikki sellaiset arkistolähteistä löytyneet esiintymiset, joiden ohjelmalehtiin oli merkitty laulettu ohjelma – siis säveltäjien ja teosten nimet. Joidenkin teosten määrittäminen oli mahdotonta, koska niiden nuottia ei löytynyt kuoron arkistosta, käytössäni olleista mieskuorokirjallisuudesta tai internetistä – mutta näiden määrä jäi marginaaliseksi. Näin kullekin kuoron esiintymistilaisuudelle voitiin laskea hengellisiksi määritettyjen teosten suhteellinen osuus.

Kuvaajassa 1 tarkastellaan sakraalien teosten keskimääräistä osuutta kunkin johtajan kaudella, siis tämän johtamien konserttien ja kaikkien esiintymisten sakraalisuusasteiden keskiarvona. Verraten lyhyen aikaa kuorojen johtajina olleita Reino Honkakoskea, Pauli Vaalasta, Börje Ekholmia ja Heimo Heimolaa ei tähän kuvaajaan ole otettu mukaan, mutta heidän kautensa ohjelmisto on silti siivilöity ja mukana kokonaisanalyysissä. Jalmari Siivosella tarkoitetaan tässä kuvaajassa hänen kauttaan 1930-luvun jälkipuoliskolla – hänhän oli myös kuoron ensimmäinen johtaja 1919–1924, mutta näiltä vuosilta ei ole arkistoon tallentunut kuin kaksi ohjelmaa. Johtajat ovat kuvassa kronologisessa järjestyksessä vasemmalta oikealle.

Kuvaaja 1: Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston hengelliseksi määrittyvien laulujen suhteellinen osuus kuoron eri johtajien kausilla.

Yleisluonnehdintana voisi todeta esitetyn ohjelmiston hengellisyyden vähenevän 1930-luvun alkuaikojen lähes täysin sakraalista ohjelmistosta (yli 80 % hengellisiä teoksia) 2000-luvun alkuun, jolloin hengellistä oli selkeästi vähemmän, mutta siltikin vielä noin puolet. On täysin perusteltua sanoa, että kuoron ohjelmistossa on tapahtunut aivan selvä maallistumiskehitys.

Yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa kuvaaja näyttää varsin selvästi, miten Kaarlo Soinin kaudella vuosina 1954–1962 ja Henrik Christierninin kaudella 1964–1972 laulettiin vähemmän hengellistä ohjelmaa kuin heitä ennen tai heidän jälkeensä. Matti Vuoriston 1972–1977 kaudella palattiin hyvin hengelliseen ohjelmaan. Aarne Virtasen 1977–1979 ja Lauri Karttusen kausilla 1979–1992 hengellisen musiikin paino hieman väheni aiemmasta. Merkittävin muutos koitti kuitenkin vasta Jukka Pietilän kaudella 1993–2004, jolloin maallista oli jo yli puolet ohjelmistosta. Hänen johdollaan joulukonserttien määrä kasvoi, joka toi muuten varsin profaaniin ohjelmistoon vastavoiman – joulumusiikki näet tarttuu varsin herkästi sakraalisiin juuriin. Monissa äkkiseltään maallisiksi mieltävissä joululauluissa on usein sittenkin kristillisiä viittauksia ja jopa hengellistä sanomaa. Mikäli joulukonsertit poistaisi laskelmista, olisi Pietilän kauden ohjelmiston hengellisyysasteen käyrä vielä selkeästi alempana.

Kuvaajaan 1 on piirretty ohjelmiston hengellisyysasteen muutoksen käyrät niin kaikkien tilaisuuksien kuin vain kuoron itse järjestämien konserttien osalta. Liian pitkälle menevää tilastollista analyysiä ei materiaalista voi tehdä, koska kuvaajan pohjana oleva taulukko sisältää jossain määrin subjektiivisia arvioita laulujen hengellisyydestä, eikä arkistoon tallentuneiden leikkeiden voi katsoa antavan täysin tarkkaa kuvaa kuoron ohjelmasta. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että Kaarlo Soinin kaudella vuosina 1954–1962 ja Henrik Christiernin kaudella vuosina 1964–1972 hengellistä ohjelmistoa esitettiin kuoron itse järjestämissä konserteissa vähemmän kuin muuten.

Taulukkoon 2 on kerätty kirkkokonserttien määrät kunkin johtajan kaudella. Taulukossa esitetään vertailun vuoksi kirkkokonserttien laskennallinen määrä vuodessa, jotta eri johtajien erimittaisia kausia voi edes karkeasti verrata toisiinsa. Myös kirkkokonserttien määrän valossa Kaarlo Soinin ja Henrik Christierninin kaudet olivat huomattavasti muita maallisempia. Lauri Karttusen ja Jukka Pietilän kausilla erityisesti joulukonserttien pitämisestä innostuttiin toden teolla.

		Kirkkokonsertit	Joulukonsertit	Yhteensä	Vuodessa
Jalmari Siivonen	1936–1939	15		15	3,8
Viljo Lehtinen	1940–1954	24		24	1,6
Kaarlo Soini	1954–1962	5		5	0,6
Henrik Christiernin	1964–1972	6		6	0,7
Matti Vuoristo	1972–1977	7	1	8	1,3
Aarne Virtanen	1978–1979	2	2	4	2,7
Lauri Karttunen	1979–1992	15	20	35	2,5
Jukka Pietilä	1993–2004	2	22	24	2,0

Taulukko 2. Turun NMKY:n mieskuoron järjestämien kirkkokonserttien määrät kunkin taiteellisen johtajan kausilla.

Yhteenvetona tässä tutkimuksessa tehty selvitys osoittaa, että Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmisto kehittyi vuosina 1919–2004 seuraavasti:

- (1) Kuoron alkuvaiheessa 1920–1930 -luvuilla ohjelmisto oli lähinnä pelkästään hengellistä
- (2) 1940-luvulta lähtien alkaneen konserttitoiminnan myötä ohjelmisto sai silti vain niukasti maallisempia sävyjä
- (3) Kaarlo Soinin ja Henrik Christierninin johtajakausilla 1950 ja 1960-luvuilla taiteellisen kunnianhimon kasvaessa hengellisen ohjelman määrä merkittävästi väheni
- (4) 1970 ja 1980 -luvuilla palattiin jälleen ohjelmistossa hengellisempään suuntaan
- (5) Vuosituhannen vaihteessa tapahtui merkittävä maallistuminen ja suuntautuminen populaariin ohjelmistoon

7.2 Maallistuvan kuoron toimintakulttuurin muutoksia

Vanhin haastattelemani kuorolainen Eero Kulju kertoi haastattelussa, että muutettuaan Turkuun työn perässä alkuvuodesta 1955 hän hakeutui NMKY:n kuoroon juuri sen kristillisen taustan ja oman kristillisen kasvatuksensa takia. Ilmapiiri hänen työpaikallaan Turun telakalla oli toraileva ja kateutta esiintyi runsaasti. Tämänkin takia, tavallaan hyvin käytännönläheisesti hän sanoo ajatelleensa "[e]ttei siellä Namikalla sitten ainakaan tulisi mitään tappelua". Toisaalta hän mainitsi liittymissyiksi myös tuolloin vastikään aloittaneen kuoronjohtaja Kaarlo Soinin ja heidän yhteisen syntymäkaupunkinsa Raahen. Kulju myös arveli tuolloin kuorossa laulaneen muitakin, joille kristillinen arvopohja oli tärkeä. (Haastattelu 2, [Kulju].)

Jonkinlaiseksi kristilliseksi laupeudentyöksi mieltyy kuoron pitkään harrastama esiintyminen joulupäivänä erilaisissa hoitolaitoksissa. Varhaisessa vaiheessa joulupäivän esiintymisiä on ollut ainakin vanhainkodeissa ja vuodesta 1949 lähtien kuoro esiintyi Turun yliopistollisessa keskussairaalassa. (Arkistolähde 11, 61: leike Turkulaisesta 22.12.1996.) Lisäksi kuorossa 1990-luvulta laulaneen vankilapastori Markku Armilan vaikutuksesta joulupäivänsiintymiset ulotettiin vuosikymmenten tauon jälkeen uudelleen myös Turun läänin- ja keskusvankilaan (Arkistolähde 11, 61).

Vankiloissa laulaminen oli lopetettu jo ennen kauteni alkua esiintymisen järjestymisen byrokratian tähden (Haastattelu 2), sairaalaesiintymiset loppuivat vuonna 2011 TYKSiin ilmoituksesta "aikansa eläneenä" (Arkistolähde 11: leike Turun Sanomista 16.11.2011). Mielestäni tämäkin kehitys on tavallaan osoitus maallistumisesta, vaikkei niinkään kuorosta lähtevänä ratkaisuna – sairaalaesiintymisiin liittyi pienimuotoinen hartaus sairaalapastorin johdolla.

Yksi aivan keskeisiä maallistumisen tunnusmerkkejä kuoron toiminnassa ryhmähaastattelun perusteella on muutos suhteessa alkoholinkäyttöön ja sen käyttämisen hyväksyttävyyteen kuorotoiminnan piirissä. Haastateltavat muistelivat, miten 1960-luvulla erehtyminen tapahtuneesta (kivennäisvesipullon juominen bussin takapenkillä kuoromatalla) oli johtaa "[I]ähes rikostutkimuksen kaltaisen selvityksen tekemiseen" (Haastattelu 2 [Vainio]). Suomalaisessa kristillisessä perinteessä suhde alkoholin nauttimiseen on vaihdellut – monien mielestä se ei ole ollut suotavaa (Hämäläinen 2012, 79). Näin siis pitkään myös Turun NMKY:n Mieskuorossa. Tilanne oli siis aivan toisenlainen kuin vaikkapa ylioppilaskuoroissa, joissa alkoholinkäyttö oli arkipäivää jo 1800-luvulla (Häyrynen 2008, 80).

Norjan Bergenissä vuonna 1965 pidettyjen kuudensien yhteispohjoismaisten NMKY-laulajapäivien muisteltiin olleen ensimmäinen Turun NMKY:n Mieskuoron matka, jolla käytettiin merkittävässä määrin alkoholia. Eräskin muisteli, "miten tilaisuudessa [– –] takin taskusta tippui lasinen taskumatti, kivilattialle, muttei mennyt rikki" (Haastattelu 2, [Lampisuo]).

Alkoholinkäyttöä kuoron toiminnan piirissä 1980-luvulla "katsottiin sormien läpi, kyllä tiedettiin että siellä oli bussissa takapenkin pojat" (Haastattelu 2 [Kunnas]). Huomion arvoista on, että kuoron tasavuosisjuhlien painetuista illalliskorteista löytyy ensimmäistä kertaa alkoholimaininta vasta vuonna 1989, jolloin ruokajuomana esiintyy punaviini (Arkistolähde 10, 43). Tästäkin tuolloin kuoron isäntänä toiminut Kunnas kertoo ennalta käydyn runsaasti keskustelua kuoron piirissä (Haastattelu 2).

Vaikuttaa kuitenkin siltä, että kuoron taiteellisen johtajan suhde alkoholinkäyttöön ei kuoron toiminnassa varsinaisesti näy. Vuosina 1940–1954 johtajana ollut pastori Viljo Lehtinen kärsi myöhempien aikalaiskuvauksien mukaan "henkilökohtaisesta ongelmasta", jolla yleensä tarkoitetaan liiallista alkoholinkäyttöä (Arkistolähde 1: Turun

Sanomat 22.2.1988, 11), Henrik Christiernin (1964–1972) viihtyi juhlissa (Haastattelu 2 [Kunnas]), mutta Lauri Karttunen (1979–1992) oli täysin raitis (Haastattelu 2 [Lampisuo]).

Kuoro on perinteisesti esiintynyt vapunpäivän aamuna aluksi Turun tuomiokirkon portailla ja myöhemmin Agricolan patsaalla ja Akatemiatalon portailla.

Arkistolähteiden varhaisin lehtileike aiheesta on vuodelta 1959, mutta tämä tuskin oli ensimmäinen vappuesiintyminen, koska paikallislehdessä arvioitiin paikalla olleen noin 2 000 kuulijaa (Arkistolähde 7, 31: leike Uudesta Aurasta 3.5.1959). Esiintymisen jälkeen kuorolaisille perheineen on pidetty ainakin vuodesta 1964 lähtien "viihtyisä vapputuokio" ja myöhemmin julkinen "vappumatinea" Turun NMKY:n toimitiloissa. (Arkistolähteet 7 ja 11.) Näitä tilaisuuksia haastateltavat muistelevat miten "voileipien tekeminen kotona ja niiden myyminen namikan pimeässä kellarissa toisillemme" (Haastattelu 2 [Kunnas]) rupesi aikaa myöden kääntymään itseään vastaan. Kuoron piirissäkin taidettiin kaivata jo riemullisempaa kevään juhlaa. Edelleen Kunnas muistelee, miten hän silti lapsena piti tilaisuuksia mukavina (hänen isänsä Kalervo Kunnas oli pitkään kuoron toiminnassa mukana, isäntänä ja pitkään puheenjohtajanakin), mutta miten myöhemmin hänen oma esiintymisensä 1980-luvulla "gorillapuvussa pienessä päihtymyksen tilassa" aiheutti "vähän sanomista". Hengellistäkin ohjelmaa sisältäneistä vappumatineoista kevätpäivän aamuna luovuttiin kuitenkin vasta vuonna 2000, jolloin kuoro ensi kertaa kokoontui ulkoilmaesityksen jälkeen yhteiselle vappulounaalle ravintolaan (Haastattelu 2 [Vainio, Kunnas] sekä Kuoron toimintakertomus 2000).

Ryhmähaastattelussa tehtiin useampia leikillisiä viittauksia kuorolaisten naisseikkailuihin kuoron matkoilla. Kuten Anita Saaranen-Kauppinen ja Anna Puusniekka (2006) kirjoittavat, tutkimuksen tekemisen hienovaraisuus korostuu kun tutkitaan arkaluontoisia aiheita, kuten alkoholin käyttöä tai seksuaalisuutta. Tulkintani mukaan jonkinlaisen tapakulttuuriimme liittyvien sopivaisuusrakennelmien takia näistä ei tässä ryhmähaastattelutilanteessa tarkemmin puhuttu. Tämä aihe, sekä tästä jotenkin lähes itsestään ekstrapoloituva ajatus homososiaalisuudesta sekä homoseksuaalisuudesta mieskuorotoiminnassa ovat teemoja, joita myöhemmissä tutkimuksissa voisi selvittää. Kristillisen opin suhde avioliiton ulkopuolisiin sukupuolisuhteisiin tai toisaalta homoseksuaalisuuteen ovat asioita, joiden näkyville tulon voisi mahdollisesti nähdä liittyvän maallistumiseen.

Haastattelussa Juhani Lampisuo puki omiksi sanoikseen yhden sekularisaatioteoreetikkojen Thomas Luckmanin ja Talcott Parsonsin keskeisen ajatuksen: "Uskonnon harjoittaminen on muuttunut yksityiseksi asiaksi. [– –] Sen ei tarvitse enää olla samalla tavalla kuoron toiminnassa esillä." Samaa tematiikkaa toisteli myös Kunnas sanoessaan: "Namikalla on aina ollut seinät leveällä ja katto korkealla", tarkoittaen kristillisestä kontekstista huolimatta varsin suopeaa ja monella tavoin hyväksyvää ilmapiiriä, jossa kuorotoiminnan ei tarvitse näyttäytyä kristillisenä. (Haastattelu 2.)

8 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa on selvitetty Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmiston muutosta vuosina 1919–2004 sen hengellisyyden valossa ja todettu siinä tapahtunut merkittävä maallistumiskehitys.

Tämä maallistumisen analyysi ei kuitenkaan selitä *syytä* tuolle kuorossa tapahtuneelle kehitykselle, vaan on lähinnä vain kuvaus tapahtuneesta. Syyt ovat monet yhteiskunnan, kulttuurin, taiteen ja kuoron eri tasoilla eri aikakausina ja sosiokulttuurisissa yhteyksissä, eikä niiden pohtiminen ole kuulunut tämän tutkielman kysymyksenasetteluun. Rakennehistoriallisesti ajatellen kaikki liittyy kaikkeen: maailma on muuttunut, kuorotoiminta ja kuoron ohjelmisto sen mukana. Kuoronjohtajana myös itse tiedän, että ohjelmistoa määrittää usein se, minkälaista musiikkia kulloinkin sattuu käsillä olemaan – eli monenlaiset käytännön seikat ja sattumatkin. Laulettavaa ohjelmistoa valitseva henkilö tietoyhteiskunnassa internetin, nopeiden liikenne- ja kommunikaatioyhteyksien ja ylipäätään runsaasti liikkuvien ihmisten maailmassa, on aivan toisessa asemassa kuin kollegansa ennen. Toinen ohjelmistoon vaikuttava tekijä on myös kuoron taso ja esimerkiksi äänelliset resurssit. Kohtaavatko vaatimukset ja osaaminen? Ehkäpä 1930-luvullakin Turun NMKY:n mieskuoron johtajalla on ollut takataskussaan profaaneja teoksia, jotka oltaisiin otettu työn alle sitten kuin siihen musiikilliset kyvyt riittävät. Ehkä tuo päivä ei koskaan tullut.

Tekemäni työ tämän opinnäytteen parissa on ollut antoisa ja asemani kuoron nykyisenä johtajana toi työhön tervettä motivaatiota. Toisaalta etäisyyden puute on saattanut sokaista minua osaamasta kysyä kaikkea relevanttia. Aineistoa on ollut paljon, melkein sadan vuoden jakson käsittävän materiaalin tutkiminen on ollut vaikeaa: olenko kiinnittänyt oikeisiin asioihin huomiota, olenko nähnyt "partituuria nuoteilta", "musiikillistaakseni" tutun "metsää puilta" -sanonnan.

Tämä tutkimuksen myötä on käynyt ilmeiseksi, että ohjelmiston kehitystä voisi tarkastella myös monen muunkin muuttujan suhteen. Tällaisia voisivat olla vaikkapa isänmaallisiksi määrittyvien teosten esittämistiheydessä tapahtuneet muutokset tai ulkomaisen ohjelmiston määrä. Taidemusiikkikulttuurin elinvoimaisuudesta huolta kantaen voisi tarkastella kunakin aikana "uudeksi" määrittyvän ohjelmiston esitysmääriä – luultavasti tosin aika masentavin tuloksin. Voisipa rohkea yrittää

luokitella teoksia niiden teknisen vaativuudenkin kautta ja piirtää tällaisesta kehityksestä jonkinlaista kuvaa.

Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi kuitenkin pureutua syihin tässä tutkimuksessa kuvatun maallistumiskehityksen taustalla. Seuraavassa pieni verso tuohon suuntaan, lähinnä selittäen miksi hengellisyyteen oltiin pitkään vahvasti sitoutuneita.

Jo aiemmin monessa yhteydessä mainittu Eero Läntinen, jonka kirjoittamiin teksteihin tämäkin tutkimus monessa kohtaa nojaa, oli merkittävä vaikuttaja kuorossa osallistuen koko pitkän ikänsä niin jäsenenä kuin pääsihteerinä voimakkaasti Turun NMKY:n toimintaan ja sen suunnitteluun (Arkistolähde 11, 58: leike Namikaattorista 3/96) sekä luonnollisesti kuoron sihteerinä, puheenjohtajana ja kunniapuheenjohtajana vastaavasti kuoron suunnan muodostumiseen (Arkistolähde 16). Läntisen kirjoituksista syntyy kuva voimakkaasti uskovasta miehestä: hän julkaisi vielä 90-vuotiaana runoteoksen "Kiitos hetkistä, Herra" (Läntinen 1995). Turun NMKY:n 80-vuotisjuhlaan liittyvässä haastattelussa Läntinen muotoilee NMKY:n toiminnasta: "Tärkeintä on, että Jumalan sana tarttuu". (Arkistolähde 8, 83: leike Herättäjä-lehdestä 2.2.1973.) Kuoron 60-vuotisjuhlakonsertin käsiohjelmassa vuonna 1979 Läntinen siteeraa Viljo Lehtistä, joka pääyhdistyksen 60-vuotiskokouksessa kirjoitti:

"NMKY:n laulussa ja musiikissa olen kuulevinani – kaikista vastaväittelyistä ja ehkä huomautuksista huolimatta, virren ja hengellisen laulun pääsävelenä, ikään kuin cantus firmuksena. Se siellä sittenkin kulkee kuin mahtava vuo, jonka tyrskeissä myös ilo ailakoi ja joka mennessään kohti ikuisuuden merta kiskoo rannoilta mukaansa milloin lemmekekukan, milloin palasen isänmaan multaa." (Arkistolähde 9, 51.)

Näistä lähtökohdista tuntuu luontevalta, että myös kuoron ohjelmassa oli Läntisen ja Lehtisen aikoina ja vaikutuksesta hengellinen vahvasti läsnä. Aikalaismuistoissa tämän suuntaisia arveluja esitetään, vaikka Eero Läntisen suoraa vaikutusta ohjelmistovalintoihin ei erityisesti korostetakaan (Haastattelu 2). Oma lukunsa on toki se, että useilla kuoron alkuaikojen johtajista oli pappiskoulutus – toisaalta on muistettava, että suurimman maallistumiskehityksen aikaan johtajana ollut Jukka Pietilä oli niin ikään kirkon virassa.

Tullessani kuoron johtajaksi helmikuussa 2005, oli ennalta tietenkin sovittu toiminnan suuntaviivoista. Mitään hengellistä ei korostettu – ainoa viite sakraaliin oli kuoron NMKY-nimen K-kirjain ("kristillinen") sekä virsien laulaminen harjoitusten alussa. Tästäkin tavasta luovuttiin johdettuani kuoroa muutaman vuoden. Kuorotoiminnan lähtökohdat olivat aivan selkeästi eniten musiikilliset – tätä opinnäytettä varten varmistin asian silloiselta kuoron puheenjohtajalta Eero Kunnakselta (Haastattelu 2). Kauteni aikana kuorossa tehtiin onnistunut nuorennusleikkaus ja vuodesta 2008 lähtien kuoron nimenä on ollut Mieskuoro Naskalit (ja jonka eteen tarvittaessa lisätään sanat Turun NMKY:n). Uuden "markkinointinimen" käyttöönoton taustalla on juuri pelkollian selvästi kristilliseen ankkuroituvan nimen vieraannuttavasta vaikutuksesta erityisesti laulajarekrytoinnissa, mutta myös konserttitoiminnassa. Näin ollen maallistumiskehitys on edelleen jatkunut kaudellani.

Thomas Luckmannin ja Talcott Parsonsin (ks. Gorski 2000) esittämät ajatukset uskonnonviljelyn siirtymisestä yksityiseksi asiaksi ovat kaudellani tulleet yhä ilmeisemmäksi. Oman sukupolveni ja ystäväpiirini puitteissa kirkkoon kuuluminen on muuttunut yhä harvinaisemmaksi. Tämä ei tietenkään estä laulamasta sakraalisiin tiloihin tarttuvaa musiikkia – mielestäni minkään muun aiheen ympärille kuin jumalan kunniaksi ei ole sävelletty yhtä paljon tolkkuttoman hyvää musiikkia. Nykynäkökulmasta koko NMKY:n toiminnan ja elinvoimaisuuden kannalta olennaiseksi nousseekin strategiset valinnat; miten tuo toiminta profiloidaan jatkossa. Nykyään monelle terveen ja henkisesti rikkaan elämän reseptiin riittää henkisesti tasapainoinen ihminen terveessä ruumiissa, hengenviljelyn merkityksen vähetessä.

Tutkimusaineisto

Arkistolähteet

Arkistolähde 1. Paavo Läntisen koostama leikekansio Turun NMKY:n mieskuoron toiminnasta vuosina 1932–1970. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 133 sivua.

Arkistolähde 2. Paavo Läntisen koostama leikekansio yhteispohjoismaista NMKY-laulajapäivistä vuosina 1941–1974. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 104 sivua.

Arkistolähde 3. Paavo Läntisen koostama leikekansio Turun NMKY:n mieskuoron toiminnasta vuosina 1970–1977. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 136 sivua.

Arkistolähde 4. Paavo Läntisen koostama leikekansio Turun NMKY:n mieskuoron toiminnasta vuosina 1978–1982. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 100 sivua.

Arkistolähde 5. Paavo Läntisen koostama leikekansio Turun NMKY:n mieskuoron toiminnasta vuosina 1983–1986. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 60 sivua.

Arkistolähde 6. Turun NMKY:n mieskuoron leikekirja, vuodet 1917–1956. Kokoaja tuntematon. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 88 sivua.

Arkistolähde 7. Turun NMKY:n mieskuoron leikekirja vuodet 1957–n. 1971. Kokoaja tuntematon. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 108 sivua.

Arkistolähde 8. Turun NMKY:n mieskuoron leikekirja n. 1970–1975. Kokoaja tuntematon. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 69 sivua.

Arkistolähde 9. Turun NMKY:n mieskuoron leikekirja vuodet 1976–1981. Kokoaja tuntematon. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 73 sivua.

Arkistolähde 10. Turun NMKY:n mieskuoron leikekirja vuodet 1982–1991. Kokoaja tuntematon. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 71 sivua.

Arkistolähde 11. Turun NMKY:n mieskuoron leikekirja vuodet 1992–. Kokoaja tuntematon. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 167 sivua.

Arkistolähde 12. *Turun NMKY:n mieskuoro 60 vuotta*. Kaitafilmi. Digitoitu 6.6.2016. Kesto 12”. Tallenne kirjoittajan hallussa.

Arkistolähde 13. Tampereen sävel 1995. Kuorokatselmuksen tuomaristopalaute Turun NMKY:n mieskuoro. Saatu sähköpostilla Tampereen Sävelen arkistoista 18.8.2016, kopio kirjoittajan hallussa.

Arkistolähde 14. *namikan mieskuoro tangoa & suomirokkia Hä?* CD-levy. Ei yksilöintitietoja.

Arkistolähde 15. *Turun NMKY:n mieskuorolle juhlavuotena 1969. Kokoelman koonneet alusta alkaen mukana olleet kuoron jäsenet Artturi Tamminen ja Aarne Wuoristo*. Sivunumerot viittaamisen helpottamiseksi kirjoittajan lisäämät. Laajuus 73 sivua, joista osa lukuisia leikkeitä sisältäviä muovitaskuja.

Arkistolähde 16. *Turun NMKY:n mieskuoron jäsenkortisto*.

Arkistolähde 17. *Sekalaista arkistomateriaalia* -mappi.

Turun NMKY:n mieskuoron toimintakertomukset 1977–2004. Saatu skannattuna Turun NMKY:n pääyhdistyksen toimistolta. Kirjoittajan hallussa.

Haastattelut

Haastattelu 1: Jukka Pietilä, Turun NMKY:n mieskuoron taiteellinen johtaja 1.1.1993–15.2.2005. Haastattelu tehtiin 1.6.2016 Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän tiloissa. Tallenne kirjoittajan hallussa. Teemahaastattelurunko liitteenä.

Haastattelu 2: Ryhmähaastattelu. Osallistujat: Eero Kulju (aloittanut kuorossa 15.2.1955), Juhani Lampisuo (aloittanut 1.9.1963), Vesa Vainio (aloittanut 1.9.1965) ja Eero Kunnas (aloittanut syksyllä 1983). Haastattelun teki kirjoittaja Kunnaksen kotona 14.6.2016 klo 18–20.15. Kaikki haastatteluun osallistuneet olivat mukana kuoron toiminnassa vielä kirjoittajan aloittaessa kuoronjohtajana vuonna 2005. Tallenne haastattelijan hallussa. Teemahaastattelurunko liitteenä. Muutamia haastattelussa saatuja tietoja tarkennettu vielä jälkikäteen sähköpostitse Juhani Lampisuolta ja Vesa Vainiolta.

Haastattelu 3: Jukka Johansson, Turun NMKY:n mieskuoron sihteeri vuodesta 1993. Haastattelun teki kirjoittaja Johanssonin ompelimossa 21.6.2016 klo 12–14. Tallenne haastattelijan hallussa. Teemahaastattelurunko liitteenä.

Internet-lähteet

Doria 2016. *Leevi Antti Madetojan sävellyskäsikirjoitusten luettelo*. Kansalliskirjaston käsikirjoituskokoelmat.

<<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/99351/144%20MADETOJA.pdf?sequence=2>> (Luettu 8.9.2016.)

Euga 2016. *Mieskuoro Euga*. <http://www.euga.fi/?page_id=10> (Luettu 14.9.2016)

EVL 2016. *Virsikirja*. <<http://evl.fi/Virsikirja.nsf/Etusivu?OpenPage>> (Luettu 14.9.2016.)

Finna 2016. *Maansinne*. <<https://www.finna.fi/Record/viola.941177>> (Luettu 28.9.2016.)

Fono 2016. *Oi jouluyö*. Turun NMKY:n Mieskuoro (kuoro). Karttunen, Lauri (kuoronjohtaja, urut). Lampisuo, Juhani (tenori).

<<http://www.fono.fi/Dokumentti.aspx?culture=fi&ID=7263c49e-396c-4af3-90d2-fe8282edbc4>> (Luettu 17.8.2016.)

HNMKY 2016. *Mieskuoro*. <<http://www.hnmky.fi/musiikki/kuorot/mieskuoro/>> (Luettu 14.9.2016.)

Keskisuomalainen 2016. *Kalervo Tuukkasen Karhunpyynti: Hopeaa sävellyskisassa 1948*. Julkaistu 14.12.2014, toim. Tomi Tuomaala.

<<http://www.ksml.fi/kulttuuri/Kalervo-Tuukkasen-Karhunpyynti-Hopeaa-savellyskisassa-1948/302840>> (Luettu 28.9.2016.)

Lyran 2016. *Lyran genom åren*. <<http://www.lyran-rf.com/historia/>> (Luettu 4.8.2016.)

Mieskuorot 2016. *Jäsenkuorot*. <<http://www.mieskuoro.fi/jasenkuorot/>> (Luettu 14.9.2016)

NMKY 2016. *YMCA Finland – Suomen NMKY*. <<http://www.ymca.fi>> (Luettu 14.9.2016.)

ONMKY 2016. *Oulun NMKY:n Mieslaulajat*. <<http://ml.onmky.fi/esittely.html>> (Luettu 14.9.2016.)

PMO 2016. *PMO - täynnä säveliä jo vuodesta 1970*. <<http://www.pmo.fi/pmo/historia>> (Luettu 14.9.2016.)

RKY 2016. *Maarian kirkko ja pappila*

<http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1868> (Luettu 28.9.2016.)

Sibelius 2016. *Kuolema ja hautajaiset 1957*.

<http://www.sibelius.fi/suomi/elamankaari/sib_kuolema.htm> (Luettu 29.4.2016.)

Sirkat 2016. *Sirkkojen ylläpitämä mieskuorolaulujen tietokanta*.

<<http://www.sirkat.fi/nuotit/>> (Luettu 1.8.2016.)

Sley 2016. *479 Mun kanteleeni kauniimmin*. <<http://sley.fi/sk479>> (Luettu 20.9.2016.)

Tampereen Sävel 2016. *Kuorokatselmuksen säännöt*.

<<http://www.tamperemusicfestivals.fi/vocal/fi/kuorokatselmus/saannot/>> (Luettu 18.8.2016.)

Tunmky 2016. *NMKY-liike*. <<http://www.tunmky.fi/nmky-turku/yhdistys/nmky-liike/>> (Luettu 4.8.2016.)

YMCA 2016. *History – founding*. <<http://www.ymca.net/history/founding.html>> (Luettu 20.4.2016.)

ÅSMA 2016. *Åbo Sångarbröder Musices Amantes r.f. Årsberättelse för verksamhetåret 1963–1964*. <http://manskoren-asma.sangochmusik.fi/Site/Data/1719/Files/Arsberaettelser/ASMA%20arsberaettelse%201963-64.pdf> (Luettu 1.9.2016.)

Nuottilähteet

Ahvenainen, Pauli 2002. *Hartaita lauluja I*. Helsinki: Mieskuoroliitto.

Eloka, Ossi (toim.) 1955. *26 hengellistä mieskuorolaulua*. Helsinki: Westerlund-Rotaprint.

Eloka, Ossi (toim.) 1953. *Chorus Cantorum Finlandiae'n Mieskuoro-ohjelmistoa kirkolliseen käyttöön I*. Helsinki: Suomen kanttori-urkuriliitto.

Herranen, Aino (toim.) 2013. *Perusmerkkilaulut*, 9. painos. Suomen mieskuoroliitto. Helsinki: Kirjapaino Jaarli.

Herranen, Aino (toim.) 2014. *Taitomerkkilaulut*, 6. painos. Suomen mieskuoroliitto. Helsinki: Kirjapaino Jaarli.

Imslp 2016. Don Lorenzo Perosi: *Missa "Te Deum Laudamus"*.

<http://japanese.imslp.info/files/imgnks/usimg/5/5e/IMSLP32049-PMLP72911-Perosi__Lorenzo_-_Missa_Te_Deum_Laudamus.pdf> (Luettu 26.8.2016.)

Imslp 2016b. *Johannes Brahms: Rhapsodie op. 53.*

<http://ks.imslp.info/files/imgnks/usimg/6/6e/IMSLP23069-PMLP52740-BraWV__S._223.pdf> (Luettu 28.9.2016.)

Lassander, Uolevi (toim.) 2000. *Jean Sibelius Mieskuorolaulut a cappella*. Helsinki: Yliopistopaino.

Lassander, Uolevi (toim.) 1989. *Leevi Madetoja Mieskuorolaulut*. Helsinki: Kirjapaino Offset Pukkila.

Lassander, Uolevi (toim.) 1995. *Selim Palmgren Mieskuorolaulut I ja II*. Helsinki: Yliopistopaino.

Lehtinen, Viljo 1942. *Turun NMKY:n Mieskuoron ohjelmistoa: Suomalainen rukous*. Turku: Turun Sanomalehti ja Kirjapaino.

Melartin, Erkki. *Lauluja mieskuorolle, op. 57 vihko I. A. Apostol'in kuorokirjasto N:o 18*. Helsinki: Weilin & Göös. [Painovuotta ei mainittu]

Meurman, Tuomas (toim.) 2010. *Joulu. Mieskuorolle a cappella*. Ylioppilaskunnan Laulajien nuottijulkaisuja. Helsinki: Kirjapaino Jaarli.

Meurman, Tuomas (toim.) 2013. *Toivo Kuula: Mieskuorolaulut a cappella*. Kriittinen editio. Helsinki: Vammalan Kirjapaino.

Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, toim. A. E. Taipale vihkot 1–11, Martti Hela vihko 13, L. J. G. Strähle vihko 14 ja Martti Turunen vihko 15. Sidottu yksityisesti yhdeksi kirjaksi, jonka sisältämät vihkot ovat eri painoksia useilta eri vuosilta.

Ruskeepää, Raito (1959?). *Kellot*. Teksti: V. A. Koskenniemi. Valokopio käsikirjoituksesta. Kirjoittajan hallussa.

Sjöblom, Björn & Mickos, Gustaf & Packalén, Ralf (toim.) 1995. *75 kvartettsånger utgivan av sällskapet M.M. Toinen painos.* Helsinki: Östra Nylands tryckeri.

Spolander, Raimo (toim.) 1923. *Laulu-Miesten lauluja.* Kuopio: Osakeyhtiö Kuopion uusi kirjapaino.

Spolander, Raimo (toim.) 1944. *Laulu-Miesten lauluja II.* Toinen painos. Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino.

Taipale, A. E. (Toim.) 1921. *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, II vihko.* Toinen painos. Helsinki: Tietosanakirjayhtiö.

Taipale, A. E. (Toim.) 1943. *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, III vihko.* Kolmas, uudistettu painos. Helsinki: Otava.

Taipale, A. E. (Toim.) 1940. *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, IV vihko.* Kolmas painos. Helsinki: Otava.

Taipale, A. E. (Toim.) 1929. *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, V vihko.* Toinen painos. Helsinki: Otava.

Taipale, A. E. (Toim.) 1924. *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, VI vihko.* Toinen painos. Helsinki: Otava.

Taipale, A. E. (Toim.) 1923. *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, IX vihko.* Helsinki: Otava

Taipale, A. E. (Toim.) 1938. *Miesäänisten laulukuntien ohjelmistoa, XII vihko.* Helsinki: Otava.

Turunen, Martti (toim.) 1955. *Laulu-Miesten lauluja III.* Porvoo: Werner Söderström Osakeyhtiön laakapaino.

Virtanen, Aarne 1977. *Sovitus Don Lorenzo Perosin Messusta. Turun NMKY:n mieskuoron ohjelmistoa.* Turku: Koteva.

Tutkimuskirjallisuus

Bränn, Michaela (toim.) 2013. *Manskörssång i tid och rum. Akademiska sångföreningen 175 år*. Helsingfors: Saarijärven Offset.

Dahlhaus, Carl 1999. *Foundations of Music History*. Kääntänyt englanniksi J. B. Robinson. Alkuteos *Grundlagen der Musikgeschichte* julkaistu 1977. University of Cambridge: Cambridge University Press.

Davie, Grace 2014. *The Sociological Study of Religion: Arrival, Survival, Revival*. The Palgrave Handbook of Sociology in Britain, toim. John Holmwood and John Scott. <<http://www.palgraveconnect.com.ezproxy.utu.fi:2048/pc/doi/10.1057/9781137318862.0023>> (Luettu 10.4.2016.)

Gorski, Philip 2000. *Historicizing the Secularization Debate: Church, State, and Society in Late Medieval and Early Modern Europe, ca. 1300 to 1700*. American Sociological Review 65/1. <<http://www.jstor.org/stable/2657295>> (Luettu 20.5.2016.)

Hako, Pekka 2012. *Vetovoima laatuun. Turun konservatorio 1962–2012*. Turku: Finepress.

Helve, Helena 2002. *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Holmborg, Otto 2007. *Kristillistä koripalloa? Turun NMKY modernin urheilukulttuurin kentillä*. Pro gradu -tutkielma, Kansatiede. Turun yliopisto.

Hurd, Elizabeth Shakman 2008. *The Politics of Secularism in International Relations*. Princeton: Princeton University Press.

<<http://site.ebrary.com.ezproxy.utu.fi:2048/lib/uniturku/reader.action?docID=10312642&ppg=18>> (Luettu 6.4.2016.)

Hyökki, Matti 2003. *Hiilestä timantiksi. Jean Sibeliuksen Kalevala- ja Kanteletarlähtöisten mieskuorolaulujen ominaispiirteistä*. Taiteellisen tohtorintutkimnon kirjallinen työ. Helsinki: Yliopistopaino.

Hämäläinen, Tiina 2012. *Kirkon piirissä tätä kysymystä kierrellään kuin kissa kuumaa puuroa": – Keskiolutilaki kristillisenä haasteena vuosina 1968–1977*. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
<<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/33732/kirkonpi.pdf?sequence=1>>
(Luettu 30.9.2016.)

Häyrynen, Antti 2008. *Sinivalkoiset äänet*. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Junkkari, Olli 1995. *Mieskuorolaulun luvattu maa*. Tampere: Tammer-Paino.

Korhonen, Kimmo 2004. *Mikä teekkarilaulun on mahti. Polyteknikkojen Kuoron ensimmäinen vuosisata*. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino.

Korhonen, Kimmo 2015. *Sävelten aika. Surun Soitannollinen Seura ja Turun filharmoninen orkesteri 1790–2015*. Tallinna: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Kramer, Lawrence 2006. *Critical Musicology and the Responsibility of Response. Selected Essays*. Hampshire: TJ International.

Lindberg, Robert (toim.) 2012. *Studentkören Brahe Djäknar 1937–2012: I Historik*. Åbo: Uniprint.

Läntinen, Eero 1969. *Turun NMKY:n Mieskuoro. Piirtoja 50-vuotiselta taipaleelta*. Turun NMKY:n Mieskuoron 50-vuotisjuhlakonsertin käsiohjelma. Turku: Koteva, 5–21. Sivunumerot kirjoittajan lisäämät.

Läntinen, Eero 1973. *Virta on vettä täynnä. Turun NMKY 1893–1973*. Turku: Polytypos.

Läntinen, Eero 1995. *Kiitos hetkistä, Herra. Runoksi rakentuneita sisäisiä tuntojani vuosikymmenten varrelta*. Turku: Koteva.

Mantere, Markus & Moisala, Pirkko 2013. *Länsimaisen taidemusiikin etnomusikologinen tutkimus*. Teoksessa *Musiikki kulttuurina*, toim. Moisala, Pirkko & Seye, Elina. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, 201–217.

Moisala, Pirkko & Seye, Elina (toim.) 2013. Johdanto teoksessa *Musiikki kulttuurina*. Helsinki: Vammalan Kirjapaino, 5–7.

Merilahti, Juhani 1993. *Kestävän aatteen vuosisata. Turun NMKY 1893–1993*. Turku: Turun sanomat.

Pajamo, Reijo 2015. *Laulun tenhoisa taika. Suomen kuorolaulun historia*. Porvoo: Bookwell.

Poroila, Heikki 2012. *Yhtenäistetty Uno Klami*. Teosten yhtenäistettyjen nimikkeiden ohjeluettelo. Suomen musiikkikirjastoyhdistyksen julkaisusarja 131. Helsinki. <<http://www.kirjastot.fi/sites/default/files/ohjeluettelo/Klami.pdf>> (Luettu 28.9.2016.)

Pärssinen, Viivi 2011. *Arvokeskustelun ytimessä. Valtion ja kirkon instituutiotason suhden vuoden 2010 julkisen keskustelun valossa*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, Poliitiikan tutkimuksen laitos. <<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/82463/gradu04975.pdf?sequence=1>> (Luettu 8.4.2016.)

Rautakorpi, Herkko (toim.) 2014. *Laulu on uskoa aurinkoon. Mieskuoro Laulun Ystävät 100 vuotta*. Turku: Newprint.

Richardson, John & Heinonen, Yrjö 2014. *Lauluääni*. Teoksessa *Taide, kokemus ja maailma. Risteyksiä tieteidenväliseen taiteiden tutkimukseen*, toim. Yrjö Heinonen. Turku: Turun yliopisto, 36–45.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Luettu 20.6.2016.)

Sarjala, Jukka 2002. *Miten tutkia musiikin historiaa? Johdatus näkökulmiin ja menetelmiin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.

Stubbs, G. Edward 1916. *Secularization of Sacred Music*. *The Musical Quarterly* Vol. 2, No. 4 (Oct., 1916), 615–627.

<https://www.jstor.org/stable/737944?seq=1#page_scan_tab_contents> (Luettu 12.9.2016.)

Tenhunen, Juha 2012. *Suomi-gospel ja maallistumiskehitys: maallistumisen ilmeneminen Suomi-gospelissa ja kahden levy-yhtiön toiminnassa*.

Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, musiikkitiede.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/37777> Luettu (15.9.2016.)

Taruskin, Richrad 2010. *Music from the Earliest Notations to the Sixteenth Century. The Oxford History of Western Music*. Oxford; New York: Oxford University Press.

Tikkala, Heikki & Myllykangas, Markku & Tuomainen, Raimo 1991.

Sekularisoituminen vai uskonnollistuminen? Kirkon tutkimuskeskus Sarja C nro 39, Tampere.

Vainio, Matti 2005. *P. J. Hannikainen. Säveltäjä, runoilija, suomalaisuusmies*.

Jyväskylä: Gummerrus.

Välimäki, Susanna & Richardson, John 2014. *Kuulokulmia elämään, kulttuuriin, maailmaan*. Teoksessa *Taide, kokemus ja maailma. Risteyksiä tieteidenväliseen taiteiden tutkimukseen*, toim. Yrjö Heinonen. Turku: Turun yliopisto, 65–76.

Zhang, Jiefu & Zhou, Kai 2008. *On Secularization of Western Choral Music*. *Canadian Social Science* Vol. 4 No 2 April 2008, 91–95.

<<http://www.cscanada.net/index.php/css/article/view/j.css.1923669720080402.014/359>> (Luettu 12.9.2016.)

Teemahaastattelurunko Jukka Pietilä 1.6.2016

Turun NMKY:n mieskuoron johtaja 1.1.1993–8.2.2005.

Ensin taustoitus, mistä kyse

- Opinnäyte: maallistuminen
- laajemmin, kuoron 100-vuotishistoriikki

NMKY-aate ja mieskuoro

- Tullessasi mieskuoron johtajaksi, miten NMKY-aatteen kolmion kolme tahoa (henkinen, hengellinen ja ruumiillinen hyvinvointi) katsottiin kuorotoiminnassa merkitseviksi?
- Tuliko pääyhdistykseltä jotain toiveita taiteellisesta suunnasta tai sen suhteesta hengelliseen sivuun NMKY:n kolmiossa?
- Miten ylipäätään koet NMKY-toiminnan suhteen uskonnon harjoittamiseen?

Ohjelmisto

- Mistä sait käsiisi ja miten rakensit ohjelmistoa?
- Kuoron 75-vuotisjuhla 29.3.1994 (1. puolisko kokonaan Kuulaa vrt YL 1982–3; toka puolisko kaikki kuorolle uutta mm Lalulaa ja Rondes). Uudet asut.
- Syksyllä 1995 ohjelmistoon Beatles, Juice ja Hector -sovituksia. Ola Tuominen sparraamaan liikettä. Mistä idea näihin?
- Birdland 27.5.1997. Hyvät soinnut, karu meininki. Kuvassa kansiot, miten suhteessa liikkeeseen?
- Kuoron 8-kymppiset 24.4.1999. Golden hit's Parade – Suomirock: Juice (Reijo Ahola), Hector (Timo Lehtovaara) – Beatles (Pentti Viluksela). Tauno Huhtala Band (mistä hommasit?)

Meininki ja käytöstavat

- harjoituksissa, matkoilla, konserteissa
- Kristillisuus, virret harjoitusten alussa
- Alkoholinkäyttö kuoron toiminnan piirissä

Muuta

- Miten tulit valituksi kuoron johtajaksi? Miksi lopetit kuoron johtajana?
- Missä ja mikä keikka on tuo tangoa & suomirokkia hä? -levy?
- Joulukonsertit Henrikissä 1999 asti, sitten Tuomiokirkossa

TYYMI (vuonna 1995 Pietilä tait. joht.)

- Mitä ajattelit tästä toiminnasta?
- 1995 Virosta viihteeseen Elysée-arenalla. Pietilä vissiin koko homman taiteellinen johtaja. Lalulaata kehuttiin, Matti Lehtonen lyttäsi TS:ssä muuten.
- 1997 Rantasipi arena
- 1998 Suomi-Ruotsi -maaottelu
- 2000 Caribia
- 2001 Oktoberfest Kupittaa urheiluhalli
- 2004 Meri, kevät ja rakkaus Konserttitalo

Teemahaastattelurunko ryhmähaastatteluun 14.6.2016

Osallistujat:

- Eero Kulju, liittynyt 15.2.1955 (syntynyt 250529). Aktiivinen 1955–1969, taas 1978–1999, 2003–2009. Tenori II 1955–1956, ykköstenoriin 1957.
- Juhani Lampisuo, liittynyt 1.9.1963. Myös poikakuorossa, kysy tästä.
- Vesa Vainio, liittynyt 1.9.1965
- Eero Kunnas, liittynyt 198?

Ensin taustoitus, mistä kyse

- Kuoron 100-vuotishistoriikki
- Osana tätä opinnäyteeni, jonka kantava teema maallistuminen
- Kuoron arkistot on kattavat ohjelmatietoineen

Lämmittelyksi

- *Eero Kulju*, aloitit vuonna 1955. Miten tulit liittyneeksi kuoroon? Pääsykoe ilmeisesti koko kuoron edessä? Olit aikakirjojen mukaan pari ekaa vuotta kakkostenorissa ja siirryit ykköstenoriin vuonna 1957. Miten tämä meni?
- Miten muiden herrojen kuoroon liittyminen tuli menneeksi?

Mieskuoron toiminnan vaiheita, johtajittain.

Kaikista voisi kysyä: Minkälainen tyyppi oli? Minkälaista oli harjoituksissa ja konserteissa? Laulettiinko ulkoa?

Kaarlo Soini 1954–1962

- Näyttäisi siltä että keväällä 1955 kuorolla oli parikin esiintymistä Turun uudessa konserttitalossa, ensin Sulasolin Sävelparaatissa huhtikuussa 55 ja sitten omalla konsertilla 10.5. (Turun Sanomissa 11.5.1955 julkaistussa kritiikissään nimimerkki P.S. kirjoittaa: ”Vaikka kuoro onkin luopunut mieskuorolauluamme rasittaneesta ”karjumisesta”, jos nyt käyttää vähän epähienoa nimitystä, niin vielä fortte (sic) on heikoin kohta kuoron teknillisessä mahdollisuuksissa.”) Miltä tuntui laulaa tuolloin uuden konserttitalon lavalla? Saatiinko sali soimaan?
- Syksyllä 1957 yhteispohjoismaisia laulajapäivä vietettiin Turussa ja Helsingissä. Oliko Lampisuo mukana kirkkokonsertissa poikakuorolaisena? Juhlailalliset 20.9. VPK-talolla, hieno ranskaksi kirjoitettu menu, paljon puheita ja musiikkiohjelmaa, juomana pilsner. Kysy Kuljulta tästä, mikä oli päivien tunnelma, miten sujui jutustelu muiden Pohjoismaalaisten kanssa? Juhlittiinko yhdessä? Alkoholi?

Miten Kaarlo Soinin lähtö kuorosta meni? Soini lopetti vuoden 1962 päätteessä ja aloitti samalla LY:n johtajana. Kummankaan kuoron tähänastiset julkaisut eivät kerro tästä mitään yksityiskohtia, oliko tässä jotain dramatiikkaa? Soini kutsuttiin kuitenkin kunniajohtajaksi?

Henrik Christiernin 1964–1972

- esim VI NMKY-päivät Bergen 1965 tai Maarianhamina 1966
- ekat spirituaalit ohjelmassa (esim 1968 Tuomiokirkossa)
- 50-vuotisjuhla Konserttitalolla ja juhla Linnassa. Kysy fanfaari ja marssin 2. säkeistö
- Länsi-Saksa 1969
- Ruotsi 1972

Matti Vuoristo 1972–1977

- esim VIII NMKY-päivät Oslossa

Aarne Virtanen 1977–1979

- esim. keikka Suomen NMKY musiikkiparaatissa Finlandia-talolla 1978
- kuoron 60-vuotisjuhla 1979 konserttitalo

Lauri Karttunen 1979–1992

- esim 1982 X NMKY-päivät Oulussa.
- Göteborg 1983
- Manu 60 vuotta 1983
- Tampere in Chorus 1985

Jukka Pietilä 1993–2005

- esim kuoro 75 v 1994 Kuulaa ja uutta musiikkia
- Hyvät soinnut, Karu meininki, Birdland 1997 - Tyymit

NMKY-aate ja mieskuoro

Ajatelkaa nyt varhaisinta omaa aikaanne kuorossa?

- Miten NMKY-aatteen kolmion kolme tahoja (henkinen, hengellinen ja ruumiillinen hyvinvointi) ilmeni kuorotoiminnassa?
- Miten ylipäätään koette NMKY-toiminnan suhteen uskonnon harjoittamiseen?
- Oliko kuoro Eero Läntisen kautta suoraan pääyhdistyksen ohjailussa toimintansa ja ohjelmistonsa osalta?
- Miten tämä suhde nmky-kolmioon on vuosien varrella muuttunut?

Meininki ja käytöstavat

- harjoituksissa, matkoilla, konserteissa. Miten on touhu muuttunut?
- Kristillisuus, virret harjoitusten alussa
- Alkoholinkäyttö kuoron toiminnan piirissä

Muuta

- Miksi olitte juuri tämän kuoron toiminnassa mukana?
- Vankila- ja sairaalaesiintymiset jouluuisin
- Miten yhteispohjoismaisissa kuvioissa meni? Oliko meininki ruotsalaisilla, norjalaisilla ja tanskalaisilla sama kuin meillä Suomessa?
- Mikä oli 1970-luvulla kuoron oppimisnopeus? Tuntuu että aina samoja biisejä. Lampisuolla aina Webben Agnus dei jne.
- Laulettiinko ulkoa? - Lampisuon soolot ja Namicats

Teemahaastattelurunko Jukka Johansson 21.6.2016

- Jukka Johansson liittynyt 3.9.1987 (syntynyt 120137).

Ensin taustoitus, mistä kyse

- Kuoron 100-vuotishistoriikki
- Osana tätä opinnäytteeni, jonka kantava teema maallistuminen
- Kuoron arkistot on kattavat ohjelmatietoineen

Mieskuoron toiminnan vaiheita, johtajittain.

Molemmista voisi kysyä: Minkälainen tyyppi oli? Minkälaista oli harjoituksissa ja konserteissa? Laulettiinko ulkoa?

Lauri Karttunen 1979–1992

- Leikekirjassa aika tyhjää 1983–1988
- 70-vuotiskonsertti 8.4.1989 (Kokkosen arvostelu, Japi LY:ssä 82–88 ja 91–94)
- Viro 1989

Jukka Pietilä 1993–2005

- esim kuoro 75 v 1994 Kuulaa ja uutta musiikkia
- Hyvät soinnut, Karu meininki, Birdland 1997 - Tyymit

NMKY-aate ja mieskuoro

Ajattele nyt varhaisinta omaa aikaa kuorossa?

- Miten NMKY-aatteen kolmion kolme tahoja (henkinen, hengellinen ja ruumiillinen hyvinvointi) ilmeni kuorotoiminnassa?
- Miten ylipäättään koette NMKY-toiminnan suhteen uskonnon harjoittamiseen?
- Oliko kuoro Eero Läntisen kautta suoraan pääyhdistyksen ohjailussa toimintansa ja ohjelmistonsa osalta?
- Miten tämä suhde nmky-kolmioon on vuosien varrella muuttunut?

Meininki ja käytöstavat

- harjoituksissa, matkoilla, konserteissa. Miten on touhu muuttunut?
- Kristillisuus, virret harjoitusten alussa
- Alkoholinkäyttö kuoron toiminnan piirissä

Muuta

- Miksi olitte juuri tämän kuoron toiminnassa mukana?
- Vankila- ja sairaalaesiintymiset jouluisin
- Miten yhteispohjoismaisissa kuvioissa meni? Oliko meininki ruotsalaisilla, norjalaisilla ja tanskalaisilla sama kuin meillä Suomessa?
- Laulettiinko ulkoa? - Lampisuon soolot ja Namicats